

ישיבת הצוות לשינוי כלכלי חברתי

ישיבה מס. 3 יום ג' 23 באוגוסט 2011

משתתפים: פרופ' מנואל טרכטנברג, יו"ר ות"ת – יו"ר הצוות

אייל גבאי - מנכ"ל משרד רוה"מ

ד"ר גבאי יורם-יו"ר פעילים, מכון פאלק למחקר כלכלי ישראל

דומיניסיני אסתר – מנכ"ל המוסד לביטוח לאומי

הרשקוביץ גל - הממונה על התקציבים, משרד האוצר

כהן שחר - אינדיגו-HP, פעיל חברתי עמותת NOVA

פרופ' מלניק רפי – המשנה לנשיא, המרכז הבינתחומי

רו"ח מיכל עבאדי-בויאנג'י – החשבת הכללית, משרד האוצר

ד"ר פריזט שלומי – הכלכלן הראשי, הרשות להגבלים עסקיים

פרופ' קליין פנינה - ביה"ס לחינוך, אוני' בר אילן, כלת פרס

ישראל לחינוך

פרופ' קנדל יוג'ין - יו"ר המועצה הלאומית לכלכלה,

המחלקה לכלכלה, האוניברסיטה העברית

ד"ר רגב טלי - ביה"ס לכלכלה, אוני' ת"א, מרכז טאוב לחקר

המדיניות החברתית בישראל

ד"ר שמחון אבי - יו"ר הוועדה המייעצת לשר האוצר,

האוני' העברית

מר אבי ליכט – מטעם היועץ המשפטי לממשלה

מר עדי ברנדר

מר ראובן חזק – מרכז הוועדה

גב' נועה נוף-שטיינר – עוזרת אישית לפרופ' טרכטנברג

שרון אחדות - דובר

יובל אלגרבל

ד"ר קרנית פלוג – המשנה לנגיד בנק ישראל

רביע בסיס

מר ראובן חזק

על סדר היום:

14:00-14:20 מסגרת כוללת לעבודת הועדה ויעדים נגזרים

הצגת יו"ר הוועדה

14:45-15:00 צוות מקרו – הצגת נתונים ומגמות של השנים האחרונות

15:00-16:00 מסגרת כוללת ויעדים – דיון

16:00-16:10 הפסקה

16:10- ואילך עדכון ראשי הצוותים+דיון

צוות יוקר מחיה ותחרותיות

צוות שירותים חברתיים

צוות דיור,

צוות מיסוי

מערך מפגשי השיתוף

מסגרת כוללת לעבודת הועדה ויעדים נגזרים

מנואל טרכטנברג: אנחנו מתחילים. אני מצטער על הצפיפות של החדר, אבל כנראה שהתוכנית הזאת מאד פופולרית, הרייטינג עולה, ואז אנחנו צריכים להתאים עצמנו לעובדה הזאת, נעבור בפעם הבאה לחדר יותר גדול. בינתיים בואו נקרא לזה אינטימי. קודם כל יש לי את העונג להציג את החברה החדשה של הוועדה שמצטרפת היום, והואילה להסכים להצטרף, זו תרומה מאד משמעותית לוועדה. אני רק אבקש ממך רביע, אם את

יכולה להציג את עצמך בקצרה, ומן הסתם תעשי זאת יותר טוב ממני.

רביע בסיס : צהרים טובים לכולם, קוראים לי רביע בסיס, אני מדלית אל כרמל, מן הסתם אני נמנית על החברה הדרוזית. אני מלמדת בשתי מכללות להכשרת מורים, במכללת גורדון בחיפה, וגם במכללה הערבית לחינוך. כמובן, נושאי החינוך מאד מאד קרובים לליבי, והנושאים החברתיים והבעיות שהחברה שלי באופן מיוחד סובלת מהן, שלדעת, אינן שונות מהבעיות של כלל האוכלוסיה, אבל איך אומרים, על אחת כמה וכמה, כי באמת לחברה הערבית בכללותה ולחברה הדרוזית בפרט, שהיא מה שנקרא שוות חובות אבל אינה שוות זכויות, יש סבל רב. אני מאד מקווה שאוכל באמת לשמוע ולהשמע.

מנואל טרכטנברג : תודה. לא ציינת שיש לך דוקטורט במה?

רביע בסיס : בלשון העברית. מן הסתם חקרתי את המרכיבים הארמיים והעבריים הקדומים שהגיעו לערבית.

מנואל טרכטנברג : תוכלי בוודאי לתקן שגיאות עברית אצלנו. ושוב תודה, ברוכה הבאה בשם כולנו. דבר שני, אני רוצה לעדכן אתכם בקצרה מאד על מה שיה אתמול בבוקר. היום פתחנו במה שאנחנו קוראים מפגשי שיתוף ולא שימועים. היום פתחנו במהלך הזה ששודר באינטרנט בכ-12 ערוצים. היה לטעמי לפחות, מאד מועיל. גם אינטראקטיבי, ואני חושב שיש לזה איזשהו אימפקט ואנחנו נראה את זה בהמשך. אתם תוכלו להתעדכן על הפרטים, וראובן, אולי נפיץ את הדף הזה עם הרשימה של מי ומי במשתתפים. תדאג להפיץ את זה לכל חברי הוועדה, שתהיו מודעים לפחות למי השתתף היום. תוכלו גם

לקבל כמובן, אנחנו נעשה סיכומים של הדברים שנאמרו, שיש להם השלכה על הוועדה וזה יעמוד לרשות כולנו. התהליכים האלה נמשכים ברקע, התהליכים של קבלת הצעות וכו' וכו', אין לי את החומר כרגע לעדכן, אבל מדובר על יותר מאלף פניות שסווגו לנושאים השונים, ויש צוות שלם שעוסק בסיכום הדברים, כדי להביא את זה לצוותים. זו אופרציה כבדה ומדהימה שקורית בזמן אמת, ואני חושב שזה פן חשוב מאד של עבודת הוועדה.

הדבר השלישי, אני רוצה לעדכן טיפה במה שקורה בפן הארגוני ניהולי שלנו. הוועדה הפכה למן אופרציה רב ראשית מורכבת מאד, והכל תוך כדי שבועיים וקצת, ואני רוצה לפרט כדי שתבינו במה מדובר. יש את הוועדה עצמה הזאת ושלוחותיה, לאמור הצוותים והניהול של האופרציה הזאת, את זה ראובן עושה נאמנה, ואנחנו מודים לך ראובן, כי זו עבודה מאד לא פשוטה. הכל תוך דוחק זמן. הדבר מתקתק לא רע, אני חייב להגיד, לא רע. אז זו אופרציה אחת.

אופרציה שניה, זה ניהול מפגשי השיתוף האלה, שמבחינה לוגיסטית זה פשוט סיוט הדבר זה. לקחנו מנהל לעניין הזה, קוראים לו ליאור, הוא היה פה קודם. הוא יגיע עוד פעם ואני באמת מבקש מכם שתודו לו, כי הבחור הזה נכנס לתפקיד לפני חמישה ימים, סדר גודל כזה, מכלום, נחת לתך זה – בום והשתלט על המבצע הלוגיסטי, ומבצע לוגיסטי זה פשוט כל הפרטים שאפשר לחשוב עליהם, ומי מכם שהיה היום באולם תקתק הדבר הזה כאילו שתכננו את זה חצי שנה. נכון? והיו מעורבים בזה הרבה מאד גורמים, גורמי חוץ, עשרות עיתונאים, רשתות תקשורת, לשדר ב-real time ממש עד

הפרט האחרון. אני מבקש מכם באמת שתודו לו, החיזוקים האלה חשובים, האנשים האלה עושים את העבודה ויש פה הזדהות מלאה עם מה שקורה בוועדה. זה ליאור, זו אופרציה רצינית ביותר.

יש את האופרציה שמתרחשת דרך האינטרנט, שזה הפילטר, הפייסבוק וזה לא 24 שעות ביום אבל 20 שעות. ממש כבה. כולל היום שהעלו גם שאלות. שם יש את אורן ואת שירי שהתפרסמו על כך, גם הם צריכים חיזוקים. אתמול היו אצלי בבית על בוקר, אני ראיתי את העיניים הטרטוטות, אתה יודע, האנשים האלה לא ישנים. רק הערה אישית, שירי נראית בחורה צעירה, היא צעירה, אבל היא אם לילדי לא צעירים וצריך לנהל אותם, והיא עושה את זה בו זמנית, פשוט מדהים. אז שוב פעם, אם יש לכם הזדמנות – דרך הפייסבוק, בהחלט כן.

יש את האופרציה של אודי פראוור, אודי פראוור מי שמכיר אותו ממשרד ראש הממשלה, הרים את העניין של השולחנות העגולים במשרד ראש הממשלה עוד בימיו של אולמרט, וכל ה"אכספרטיז" הזה פתאום הופך לשימושי ולסיטואציה מאד מאד מורכבת. הביא את הצוות שלו, מי ששמע את הבחורה הזאת שהיתה מנחה, כל העניין של לקרוא את כל החומר שמגיע, לתמצת אותו, לתעל אותו וזה, זו אופרציה של אודי פראוור. אודי פראוור והחברה שלו. זה עוד אופרציה שמתרחשת בו זמנית.

ויש את האופרציה שתתחיל מהיום, זו האופרציה של לכנס את החומרים המקצועיים ולהתחיל לכתוב את הדו"ח, וזה חתיכת

אופרציה, זה מספר הנושאים, מספר האנשים שמעורבים בזה, התחולות כאן הן אדירות.

לכן אני החלטתי לעשות קצת הגדרה וארגון יותר title של הדבר הזה, כי אני לא יכול לנהל את זה. פשוט מאד, אני אומר לכם, זה לא הולך ביחד, אני לא יכול להיות בכל הסיטואציות האלה בו זמנית. אז ביקשתי מיושב כאן, לעשות כמה פעולות. א. לנהל את האופרציה מלמעלה, מה זה לנהל? זה צריך תאום, כלומר, צריך תאום בין ראובן שהוא רכז הוועדה ועושה את כל האופרציה הזאת, לבין ליאור שעושה את הלוגיסטיקה שם ובין האופרציה האינטרנטית לבין אודי פראוור וכו'. כלומר, אני לא יכול להיות בסיטואציה הזאת. אם כל האופרציה הזאת היתה יותר קטנה, זה כאילו שיו"ר הוועדה גם עוסק בזה. לא כך זה הולך, אז זה אחד הדברים שני רוצה שתה תיקח על עצמך, יובל, זה את הפן הזה.

הדבר השני, הוא ריכוז החלק התוכני והכתיבה עצמה. הכתיבה עצמה אני לא מתכוון לעבודה של הצוותים, אלא את הריכוז של זה להביא את זה ביחד עוד פעם, אני לא יכול אישית לעמוד מול ראשי הצוותים ולהכנס לדיון. פשוט זה לא יקרה, אז אתה צריך מבחינתי להיות הזרוע הארוכה שלי בעניין הזה, ובריכוז הכתיבה עצמה. זה חתיכת תיק וזה שתי פונקציות, יש פונקציה ניהולית ויש פונקציה של תוכן, כינוס, תוכן וכתיבה. אם תרגיש שזה too much תגיד, גדי עוזר בכל דבר, גדי, אחרי חמש שנים ומשהו, כל נסיון להגדיר פונקציה לא הולכת, פשוט אנחנו מתואמים כאילו שתמיד יש את המילה הזאת similes זה קורה מעצמו ואף אחד לא צריך את זה, אבל גדי, אתה צריך להיות ערני. אני חושב שזה מבהיר גם מי

הכתובות כאן, ואני מבקש גם מכם לפעול בהתאם, כי יש פה הרבה מאד שחקנים.

אז אני חוזר על הדברים האלה. ראובן מרכז את פעולת הוועדה והצוותים. ליאור מרכז את הפן הלוגיסטי של השימועים, אודי פראוור מרכז את הפן התוכני של השימועים. אורן ושירי מרכזים את הפן האינטרנטי, אינטרנטי אני מתכוון כי יש שני אספקטים אינטרנטיים. אני מתכוון לפייסבוק ולטוויטר. יש את הפן הנוסף של ניר. וכאמור, יובל מתאם את כל מערכה הזאת, ובפן של כינוס התכנים ואת הכתיבה, הוא מרכז. אני מקווה שהדברים ברורים, אם יש שאלות, אני אשמח, אם יש הערות גם, אנא מכם, כי זה צריך לתקתק כמכונה משומנת, כי אין לנו זמן.

סליחה, שכחתי, כמובן בפן התקשורת שרון. אני רוצה לראות את ה-chart הזה כי אם לא אני גם שוכח את הפונקציות האלה. זה בפן הארגוני, ושוב פעם, תודה לראובן, תודה לשרון, תודה לליאור וליובל ולאודי פראוור, אורני ושיר. זה חשוב מאד. הצוותים פועלים בקצב ובמרץ, ויש התקדמות, אנחנו נראה חלק מהדברים היום.

אני רוצה עוד לציין, כי זה חשוב מאד, הרכזים עושים פה עבודה מצוינת, הרבה מאד על הכתפיים שלהם. אני גם מודה להם, ואני רוצה לציין את התאום ואת שיתוף הפעולה המלא עם האוצר. לא, לא עם האוצר, סליחה, עם אגף התקציבים, כי זה בעצם מה שקורה בפועל מול אגף תקציבים. מיכל,

מיכל עבאדי: דיברת לאגף הנכון.

מנואל טרכטנברג: כן, יש פה התגייסות לא רק של אנשים שיושבים פה, אלא בעצם אני רואה, מתוך מה שאני שומע את ההתגייסות של

כל האגף. אלה האמירות, מבחינת לוח הזמנים להיום, אלא אם כן יש מישהו שרוצה להוסיף משהו נקודתי? מבחינת סדר היום, אני רוצה להציג בפניכם מסגרת אח"כ צוות מקרו יציג נתונים ומגמות. נעשה דיון על זה, ואח"כ יהיה עדכון של הצוותים. איפה המצגת שלי?

אני הולך להציג לכם עבודה מה שנקרא waiting progress כל רגע זה משתנה, אבל יש כאן נסיון להציג מסגרת קונצפטואלית, השקפה שתנחה את עבודת הוועדה מכאן ואילך. אני מאד מבקש מכם, חילקנו לכם עותקים, נכון? בין היתר עשינו את זה כדי שתוכלו לרשום על כל שקף הערות. אני מבקש אתכם לעצור אותי רק אם יש שאלות הבהרה נקודתיות ולא לדיון קונצפטואלי, כי יש פה איזשהו רצף איזושהי השקפה שצריכה לעבור מסך. אז נקודות ספציפיות מאד, נקודות הבהרה, אנא מכם, לא מעבר לזה, כל דבר תרשמו בדפים ונפתח את הדיון, יש זמן לדיון אח"כ.

עוד הערה מקדימה, זו מצגת ראשונית למטרות פנימיות בלבד. אסור שהדפים האלה יצאו החוצה, ואפילו אדם שאתם הכי סומכים עליו, זה לא ילך, הדברים ידלפו החוצה, העיתונות עטה על הדברים האלה, כל אמירה כאן יכולה או עלולה להתפרש לא נכון, ותתפרש לא נכון כשהיא מנותקת מהכלל.

הכותרת היא בדיוק, אני מתכוון לכל מילה, אנחנו בדיוק בשעת מבחן, הוועדה יצאה לדרך, התגלתה מחאה ובהמשך אנחנו צריכים לתרגם את המחאה הזאת בשינוי אמיתי שהוא קונסיסטנטי למה שאנחנו מאמינים שצריך לקרות במדינת ישראל מבחינת מדיניות כלכלית חברתית. זה ההבדל.

יש כמה דברים הכרחיים כדי שהדבר הזה יקרה. מה ז"א יקרה? יקרה לנו כחברי וועדה. קודם כל צריך להתחיל מניתוח, מהבנה של שורשי המחאה. רבותי, we dint know any paper מישהו שחושב שהוא יודע מראש, כן, אתה יודע, אני ידעתי, תסלחו לי, טיפת צניעות תעזור כאן. אז באמת דרוש הבנה ועם לב חפץ של מה שקורה אם מישהו חושב שיש פה הזדמנות לעשות מה שממילא רצינו לעשות זה לא ילך, זה לא קל. הדבר השני שהוא קשור לזה, נכונות לבדיקה עצמית ולביקורת עצמית ולחשבון נפש, כל אחד במקום שבו הוא נמצא, ואני לא מתכוון דווקא למוסדות ממשלתיים. כולנו פה נמצאים לא במקרה, כל אחד מאתנו נטל חלק בצורה זו או אחרת, במערכות הציבוריות או באמירות שיש להן אפקט ציבורי.

בואו, אתם יודעים ניקח קצת מרחק, כמו ביום כיפור, יש את הקטעים המתים האלה שאתה כבר מת לאכול ואז אתה יושב וחושב לעצמך איפה כל מה שקורה מסביבה. ולצורך חשיבה על מענים, על כלים זו חשיבה מחוץ לקופסה. האדם הוא חיית הרגל, ואין מה לעשות, אנחנו תמיד נוטים לחזור בחזרה לאותם דברים שאנחנו מרגישים בנוחות אתם ולא לחשוב מחוץ לקופסה. בואו נתחיל.

מהם שורשי המחאה: הרבה מאד שלטים, הרבה מאד דגמים, הרבה מאד נושאים ספציפיים שעולים, אבל בסוף, שאתה חושב על זה, יש לדעתי, אפשר לחשוב אחרת ואני אשמח שתחלקו על זה, לדעתי יש שלושה מקורות למחאה הזאת. המקור הראשון הוא שורשים, המקור הראשון הוא מצוקה כלכלית. מצוקה כלכלית של הפרט ושל המשפחה, שלך כמי

שקם בבוקר, הולך לעבוד וידו לא משגת להגיע לקיום סביר. לך כמשפחה צעירה, שאתה לא רואה איך אתה תוכל לתת את החינוך שאתה חושב שמגיע לילדים, וכך אתה לא רואה, אתה לא גר באוהלים, חוץ מהחודש האחרון, אבל אתה חרד לעתידך. זה מורכב מהקושי הכלכלי העכשווי וגם מחרדה לעתיד, ויש הבדל מאד גדול בין שני הדברים האלה. כל אחד מאתנו, אני חושב שעבר בחיים שלו קשיים לא מעטים. אבל אם אתה יודע שבהנתן כישורים שלך, בהנתן איפה אתה נמצא, אתה תוכל בסופו של דבר להגיע לאיזשהו מקום, אתה צולח עם זה. מי מאתנו שחווה את החוויה של להיות מהגר, גם כשהוא עולה לארץ הוא מהגר, או מי שעלה לארה"ב או בכל סיטואציה אחרת, חווה את החוויה הזאת. אבל אם יש לך את הבטחון העצמי הזה של *you can make it* בהנתן הנסיבות, אז ההתייחסות היא אחרת וכיום מה שאנחנו רואים, זה דור צעיר, חוסר תקווה אולי זה קיצוני מדי, אבל בהחלט יש חרדה מפני העתיד. אז יש גם את זה וגם את זה.

הדבר השני זו תחושה של אי צדק. זה שני דברים שונים לגמרי. אתה יכול לחוש מצוקה כלכלית גם בחברה שבעיקרה צודקת. מה לעשות, יד הגורל הכתה בך ואתה מרגיש את המצוקה, אבל לאו דווקא כתוצאה, או שזה לא מלווה בהכרח בתחושה של אי צדק. אצלנו זה הרי הסיסמה של המחאה הזאת, העם רוצה צדק חברתי, ומי שלא יודע, וזה כאנקדוטה: הרי האמירה הזאת נאמרת בקצב מסוים כמו שיר כזה, נכון? העם – רוצה – צדק – חברתי. מישהו יודע מנין זה בא?

ממצרים, מקהיר? פלשתין? דובר:

מנואל טרכטנברג: ממש לא. חברים, זה התחיל בצילה, בזמן שהיתה הפיכה והאמירה הזאת "איל פואבלו אונידו קמה סרה בנצידו" שזה אומר העם מאוחד לעולם לא ינוצח. אז זה בדיוק בקצב הזה, ואני מכיר אנשים שהיו מאחורי הדבר הזה.

יוג'ין קנדל: לא בטוח שהם רוצים את ההקבלה הזאת.

מנואל טרכטנברג: לא לא, תחושת אי הצדק לובשת, או ממוקדת בשני היבטים שונים בתכלית זה מזה. ההקשר הראשון זה הגברת אי השוויון במובן שכשאתה נמצא, והיום השאלה הזאת, מעניין, השאלה הזאת עלתה היום במפגש, היה בחור שאמר: אתם משקרים, נכון, אסתי? אתם משקרים, כי אתם מדברים על הממוצע, אבל מה שחשוב זה החציון. והוא צודק, בסיטואציה של תרבות לא סימטרית, כפי שהתפלגות ההכנסות בשכר היא, אז מה שקורה הוא, שהממוצע יכול לגדול והחציון יכול לא לזוז, ואפילו לרדת, והגברת אי השוויון מתייחסת בהקשר הזה לזה שהממוצע זז והחציון לא. זה בא משם, וזה מאד חשוב להבין את הדבר הזה. לכן האובייקט או הנשוא של התחושה הזאת, היא במתעשרים על חשבוננו, ופה זה במרכאות כפולות, כמובן, זה לא מה שאני אומר, זה מה שנשמע מלמטה, המדינה תורמת לאי השוויון, התחושה והמדינה לא יושב בטריבונה ומסתכלת פאסיבית. לא, התחושה היא שהמדינה תורמת לך, ושכלכלת השוק היא לא משחק הוגן. כלכלת השוק, או תחת האיצטלה של לכאורה, כלכלת שוק, בהקשרים האלה, וכשאני אומר במונופולים וניצול של אוצרות טבע, במכרזים שאולי לא עלו כהלכה, אז זה לא בדיוק כלכלת השוק שאנחנו לומדים בספרים, שאותה אנחנו בצדק רוצים להנחיל ולשמש ולקדם, אבל זה לא המשחק ההוגן. זו התחושה שבנוגע לאי שוויון.

מצד שני של התחושה הזאת, יש את תחושת אי צדק כלפי אלה שלא נושאים בנטל כמוכם. אתה עובד, ואשתך או בעלך עובדים, ומשלמים מסים ומשרתים במילואים וכו' וכו'. ויש אוכלוסיה שנכון, היא למטה, רובה עניה ממך אבל הם לא נושאים באותה מידה בנטל, או שלא עובדים או שלא משלמים מסים או שלא משרתים, ואני פה לא נכנס כרגע ללמה ואיך, אלא פשוט כשאתה נמצא פה ואתה רואה את זה ורואה את זה, אתה חש עמוקות את אותה תחושה של אי צדק, שכאמור זה מוטיב מאד מרכזי במחאה. אולי זה החלק הכי קולני שנוגע לזה, אם כי זה התחיל מפה. כלומר, זה התחיל מדיוור, קוטג' לפני זה, ומה לא, אבל התחיל מתחושה של הפרט של מצוקה כלכלית, והתגלגל מהר מאד לתחושות האלה, או שתורגם לתחושות האלה.

ההקשר השלישי הוא הקשר של תחושה של ניכור. למה הכוונה? ניכור, ניתוק ממוסדות המדינה, התחושה שלי, המשפט הזה שאתה שומע אותו פעם אחר פעם, הם, הם, אנחנו. הם זה אנחנו, שתבינו את זה, לא עובדים בשבילם. בשביל האנשים, זה חוסר אמון, זה תהליך קבלת החלטות לקוי, תחושה מאד חזקה, המערכת הפוליטית שלא משקפת את מה שמטריד את האנשים, את המצוקות שלהם, השיח במערכת הפוליטית הוא שיח אחר, אנחנו נפרט את הדברים האלה. התחושה זה חמור, התחושה של חוסר אונים אל מול התופעות האלה. כלומר, כואב לך, אתה לא שם ואתה לא רואה את הערוץ שדרכו אתה יכול להשפיע, ולכן האמירות נגד השיטה. עכשיו, אני אומר לכם שאני בא ממחוזות אחרים. כשמדברים נגד השיטה, זה חמור. כי זה אומר, מה זה שיטה? זה לא

אמירה של השיטה הקפיטליסטית שבמאה ה-19 התפתחה ואח"כ מדינות הרווחה. לא לא, השיטה זה כל זה, זה שם, כינוי לכל מה שאתה מרגיש מנוכר כלפיו. וזה ביטוי, אולי אחד הסימפטומים החמורים של תחושת הניכור.

כל אחד מהשורשים האלה של המחאה עומד בפני עצמו, אבל לא מנותק אחד מהשני, אלא שיש יחסי גומלין ביניהם ואחד מזין את השני. זו נקודת ההתחלה, מבחינתי, ההבנה של מה שקורה שם, וגם דברים שלא באים לידי ביטוי שם ואנחנו מכירים אותם, איכשהו שייכים לאחד או יותר מהקופסאות האלה.

עכשיו, בואו נתחיל להעמיק. אמרנו מצוקה כלכלית. למה הכוונה? כי מצוקה כלכלית פרושה איזשהו חסר או פגיעה, כלומר, יכול להיות שחסר לך או שהיה לך וזה נפגע, ורמת החיים שלך היום, וגם כלפי העתיד, וזה שלך, של הפרט במשפחה הגרעינית, אני לא מדבר על מסגרות יותר רחבות. זה מה שמשפיע ישירות על עצמך וכאמור, גם אופק כלכלי מעורפל.

רמת החיים ניזונה מזרימה שבאה משלושה מקורות: המשאבים הפרטיים, כמה אתה מרוויח וכו', המשאבים הציבוריים, כמה הממשלה מספקת לך בצורה ישירה, בצורה עקיפה, שרותים וכו', וגם משאבים מהמגזר השלישי, שאם היינו עורכים את הדיון הזה לפני עשרים שנה, זה לא היה מופיע כאן, לא שלא היה קיים, אבל היה מזערי ולכן לא היה מקבל פה מקום, אבל אלה שלושת המקורות. ההתייחסות כאן היא כאמור מהזווית של הפרט, אפשר לדון על הדברים מהזווית של המשק, מזווית אגרגטיבית, מהזווית של הקהילה

ופה אני מסתכל על זה בדיון על המצוקה מהזווית של הפרט, ותחילה אנחנו נציג תמונה סטטית. כלומר, נכון להיום. אנחנו יודעים שהתמונה הזאת היא חלק מרצף הזמן, אתה בא מאיזשהו מקום, אתה מתפתח לאיזשהו מקום, צמיחה וכו' וכו', כרגע התמונה היא תמונה סטטית.

אם כן, בואו נראה מהו התזרים של רמת החיים. כאמור אמרנו, יש שלושה משאבים שזורמים בסופו של דבר לרמת החיים של הפרט ובואו נעמיק טיפה בזה. קודם כל יש את ההכנסה ברוטו, כמה אתה בסופו של דבר מקבל בשוק העבודה, בשוק ההון או בעסק פרטי, מה שלא יהיה, ברוטו. כמובן שאתה משלם מסים ומצד שני מקבל תשלומי העברה, ובסוף יש לך הכנסה נטו, אבל ההכנסה נטו לא זורמת, לא מתרגמת ישירות לרמת החיים של הפרט, כשפה באמצע יש מחירים וזמינות של מוצרים ושרותים. זה מה שהופך את ההכנסה נטו בסופו של דבר למה שאתה צורך לתועלות שאתה תרצה, יוקר המחיה אם תרצו הוא כאן, לא רק, יוקר המחיה בזמינות, זה לא אותו דבר, אם תרצו זה ה PPP שבסופו של דבר זורם כאן.

לגבי המשאבים הציבוריים שרלוונטיים לרמת החיים, אני מציין רק את הדברים האלה, מדובר קודם כל ומעל לכל, על השרותים הממשלתיים שהם רלוונטיים לפרט. וכאן אני מדבר על שרותים ממשלתיים במובן של הממשלה הרחבה, לא רק של הפדרל, אלא גם של הלוקאל מה שנקרא, שזה לא פחות חשוב לעניין. אבל שוב פעם, השרותים הממשלתיים שניתנים כפי, תחשבו, שכתובים בספר התקציב, לא מתרגמים ישירות לרמת חיים. גם פה יש פילטר שהוא לא הפילטר של מחירים כי זה לא נסחר בשוק, אלא פילטר של הנגישות, של הזכאות, של

היעילות, של הביורוקרטיה, שיכול להיות שפה יש סעיף מאד גדול לחינוך בגיל הרך, אבל אם זה מתמסמס כי זה לא נגיש, כי אתה לא זכאי, כי הביורוקרטיה הורסת את זה, אז במה שמגיע לכאן, אין לו כמעט זכר למה שהיה כאן. זה נורא חשוב קונצפטואלית להבין את הדברים האלה. אקוויולנט של יוקר המחיה.

(נכנס ליאור)

מנואל טרכטנברג: הנה זה ליאור, עליו דיברתי קודם. זה אקוויולנט של יוקר המחיה בזמינות של השוק, זה זה. והאימפקט שלו הוא כמובן קריטי לא פחות. בהקשר השלישי, וכמובן, יש קשר בין הדברים האלה. אני רק מזכיר את זה, אני לא רוצה להעמיק כרגע. זה הרי ברור מה גודלה של הקופסה הזאת בסופו של יום תלוי במה גודלה של הקופסה הזאת, כי מה שיוצא מפה צריך להכנס לפה בהקשר הזה.

ויש את השרותים שניתנים ע"י העמותות, בהתנדבות אישית וכו', שגם מזינה את רמת החיים. אני רוצה להגיד, שלא נשכח את זה, זה בארץ העובי שלקח את זה התעבה מאד בשנים האחרונות, בחלקו כי יש גם קשר בין זה לזה, כאשר זה מתכווץ זה גדל, כי מדינת ישראל כן הוכיחה את עצמה כחברה שיודעת להגיב, אבל שנדע שזה כמו מערכת של איזונים שקורית שם, וכמובן שמי שבסוף מקבל את הזרימה הזאת, הוא בדרך כלל מי שלא הצליח לקבל ממקורותיו הוא מספיק כדי להתקיים. אז יש פה מערכת של פיצוי, המערכת הזאת מפצה גם על זה וגם על זה, במידה רבה. זו המסגרת.

מה קורה עם המשאבים הפרטיים. עכשיו אני אעשה זום, אמרתי משאבים פרטיים, משאבים ציבוריים במגזר שלישי,

עכשיו נעשה זום על הפרטיים. זה מה שהצגנו קודם. עכשיו, בואו נעמיק קצת יותר לגבי כל אחד מהם.

הכנסה ברוטו פר נקודת זמן, לפי המצב של המשק, שעור האבטלה וכו', זה קובע כלפי הפרט את הביקוש לעבודה, שהוא רואה לפניו כפרט, אבל צריך להסתכל, מכיוון שנקודת הראות היא של הפרט הבודד, על שוק העבודה שהוא רלוונטי לו או לה. הרי יכול להיות במדינת ישראל שעור אבטלה כמו היום, הוא הנמוך ביותר מזה – לא יודע כמה שנים, כשלושים שנה, אבל יכול להיות שאתה גר באזור, או אתה בעל מקצוע מסוים, שהשעור הזה הוא לא רלוונטי. אין ביקוש לכישורים שלך וכו'.

כמובן העניין של הכישורים וההשכלה במובן הרחב, חוקי עבודה והסדרי תעסוקה, יותר נכון אכיפה של חוקי עבודה, זה גם משהו שלך כפרט אין שליטה, אבל זה קובע את ההכנסה ברוטו. הסדרי תעסוקה למשל, שמועסקים ע"י קבלן משנה עובדי קבלן, שזה הסדר תעסוקה שבזמנו לא היה קיים, הוא נכנס, יש לו הגיון, והוא מצוין בהקשרים מסוימים, בהקשרים אחרים לא, אבל זה קובע, בהנתן מי אתה, אותו בן אדם, ואתה זז מפה שאין הסדר כזה לפה שיש הסדר כזה, ההכנסה שלך משתנה. אז זה זה, מסים ישירים ותשלומי העברה, איך זה נקבע? רמזתי גם קודם, זה נקבע כמובן ע"י כל הצרכים התקציביים, מדיניות מקרו כלכלית, גישה חברתית כלכלית, יש פה גם עניין, אם תרצו, השקפתית, אידיאולוגית וזה לגיטימי. אנחנו במדינת ישראל התרגלנו לראות במילה אידיאולוגיה מילה פסולה, וזה לא כך. אם זה זה לגטימי, לגיטימי שיהיה וויכוח על גודל ממשלה רצוי, מידת הפרוגרסיביות וכו'. זה משליך, רק שנהיה מודעים לזה, מה

גודלה ש הקופסה הזאת. כמובן עוד נושאים כגון מיסוי, הון ועבודה שלא נוגע כל כך לגודל של הקופסה, אלא על מי זה משפיע.

ויש גם, וצריך לקרוא לילד בשמו, מעבר לזה, וזה החלק של המדיניות הממשלתית, יש גם אינטרסים סקטוריאליים שלפי כוח קובעים פטורים לעצמם ואחרים, ולפטורים האלה יש קיימות בלתי רגילה והם הופכים לאבן שאין לה הופכין. ממש ככה וזה נשאר אתך וזה מגביל את מרחב התמרון שלך בקביעת המסים.

מעבר לזה יש עוד זרימה שהיא לא שייכת לכאן, שזה העברות בין דוריות כמו ירושה, עזרה משפחתית וקהילתית, שימו לב למה שקורה בקהילה החרדית, שכל האלמנטים אבל בפרט האלמנט הזה יוצא דופן, הוא יוצא דופן ואולי גם בחברה הערבית והדרוזית, אני לא מכיר טוב את הנושא, אני מניח שם האלמנט של העזרה הקהילתית המשפחתית,

רביע בסיס בעיקר המשפחתית.

מנואל טרכטנברג: כן, בעיקר המשפחתית, משחקת תפקיד הרבה יותר חשוב, וזה מהווה מערכת מקבילה של בטחון סוציאלי אם תרצו, שלא קיימת אולי בחברה אחרת. וכמובן יש את הקופסה הזאת, מה שאמרתי, הפילטר של יוקר המחיה, ופה יש שלושה שחקנים גדולים. המסים העקיפים למיניהם – לא רק המע"מ, המע"מ משפיע על הלב, אבל לא על ההרכב. המסים העקיפים הספציפיים, גם על מידת התחרות והריכוזיות בשווקים, כל מחיר שאתה רואה לפניך, הוא בסופו של דבר תולדה, בסופו של יום, תולדה של מה קרה ספציפית באותו שוק, מה כוחו של ההיצע, מה כוחו של הביקור וכו', ורגולציה. הממשלה פה

מופיעה בגדול. יש לנו נטיה לשכוח את זה, כי זה עולם השווקים, ולכאורה הממשלה היא פה, אבל לא פה, לכאורה, הממשלה היא פה שחקן מרכזי, בפרט במרכיבים קריטיים של סל המוצרים שאנחנו צורכים.

מה קורה עם המשאבים הציבוריים? אני רוצה לערוך דיון מקביל לזה. אז יש לנו את הזרימה הזאת, משרותים, ממשלה רחבה וכו', מה קובע כל הדבר. אז לגבי השרותים הממשלתיים הגודל של זה, שוב פעם, גישה כלכלית חברתית, ושוב פעם, זה לגיטימי, יש מי שסבור שזה too much ויש מי שסבור שזה too little וזה בסדר שיתנהל וויכוח כזה. יש לנו כללים פיסקאליים שקובעים בעצם לאן אתה יכול להתקדם כל שנה ושנה, חוב לאומי שמעיק עלינו, וזה איזשהו צל כבד שבכלל מגביל את יכולת התמרון שלך. יש את הכלכלה העולמית, כלכלה עולמית במצבי קיצון היא בעצם כי בסופו של דבר אתה יודע כמה אתה יכול להוציא,

דובר: על פי מצבי קיצון או במשק קטן כמו מדינת ישראל -

מנואל טרכטנברג: בוא נאמר ככה, משני הכיוונים אתה צודק, יכולת הגדילה שלנו בעצם המגבלה האפקטיבית היום זה גידול של הסחר העולמי, כי בגלל שהמשק שלנו נוטה ייצוא, לכן כמה זה משתנה קצב הגידול של הסחר העולמי מאד מאד משפיע, ומצד שני, אם יש משביר, בוס, זה קוטע אותך. באמצע אתה יכול לתמרן. יש את העניין של מדיניות אספקה של שרותים, אחריות של הממשלה וכו', הדיבורים על הפרטה או יותר נכון על מיקור חוץ, אני רוצה to put to grace כמה מונחים כאן. כדי שלא נתבלבל בהמשך. קל לדבר על הפרטה, אבל יש לזה שני מובנים שונים. ליטרלי, זה כשהממשלה מוכרת משהו

ששייך לה לסקטור הפרטי. אם אתה מוכר בתי זיקוק, זו הפרטה נטו. אם אתה מוכר בנק, במדינת ישראל כבר התנסו בדברים האלה, זו הפרטת נטו. לאמור, אתה מעביר נכס תמורת סכום למישהו אחר שמתפעל אותו, אתה יכול לפקח על זה קצת, אבל בסופו של דבר זה יוצא ממשחק הממשלה.

מאידך גיסא, אם אתה לוקח שרות מסוים, אני אתן דוגמא שאתה לא אוהב אותה, אבל לא חשוב, נניח בתי סוהר, שזו דוגמא מאד לא אהובה עלי, אני מודע בכך, ואתה נותן למישהו אחר לתפעל את הדבר הזה, תמורת איזשהו הסדר כספי, זה שייך לעולם של מיקור חוץ ולא לעולם של הפרטה. זה סמנטיקה. הסמנטיקה הזאת חשובה בעיקר כלפי חוץ. בתוך החדר הזה אני מציע לכולנו, בואו לא נעשה עניין של סמנטיקה, ובלבד שאנחנו נבין את ההבדל בין שני הדברים האלה, ובלבד שנזהר כלפי חוץ. כי הדברים האלה הם מילים ומושגים טעונים, צריך להזהר בהם. אבל הכוונה כאן, מה המדיניות שלך כלפי זה, מה גבולות מיקור החוץ לצורך העניין האם כשאתה עושה את זה המדינה שם באמת וכרגולטור, האם יש אכיפה של סטנדרטים לפי מה אתה עושה את מיקור החוץ, מה הקריטריונים שאתה משתמש בהם וכו'.

מהעבר השני יש את השאלה מה קובע את הפילטר הזה שהוא כל כך קריטי. אז קודם כל יחסי עבודה במגזר הציבורי. בסופו של דבר, היכולת שלך לגייס אנשים ולפטר אותם, היכולת שלך לשלם שכר גבוה יותר למי שנותן תפוקה גבוהה יותר בשרות הציבורי ופחות למי שלא, גמישות ניהולית וכו', זה נקבע ע"י היכולת שלך לתמרן לתוך עולם של יחסי עבוד, אל מול ארגונים מקצועיים מאד מאד חזקים.

אני אגיד כבר כאן, שלדעתי זה המפתח להרבה מאד דברים. אם הדבר הזה לא יזוז, אנחנו יכולים, מפה תבוא הדרישה לצאת כנגד הפרטה ולהגיד: הממשלה צריכה לגדול כדי לספק שרותים, וזה לא יקרה. כי מה שיקרה הוא, שאנחנו נמשיך ונטפח שכבה שלא תזוז בסופו של דבר מבחינת הקופסה הזאת, מבחינת נגישות ויעילות וכו'. צריך בדבר הזה, שאנשים לא מבינים את זה.

תראו, אני חייב להגיד את זה, אני כאזרח מן השורה, עד שלא נכנסת פנימה והתנסיתי בכאב רב, ובתסכול אדיר אל מול הדבר הזה, לא הבנתי. אני אחדד את המילה הזאת. היום אני עומד בראש ההשכלה הגבוהה. הגוף שאני מנהל, זה הות"ת מל"ג, גוף קטן מאד, 80 איש. אנחנו לא ממשלה, אבל בפועל, אני מקווה שזה ישתנה עכשיו, אנחנו כפופים בפועל, לא דה יורה, לאותם כללים. אני רוצה להגיד לכם, שהשכלה גבוהה כיום, היתה יכולה להיות הרבה הרבה יותר טובה אם אני הייתי יכול להזיז חמישה אנשים. חמישה אנשים וזה לא קורה. זה 300 אלף סטודנטים ו-5000 אנשי סגל ויש חשיבות אדירה למערכת הזאת, ויש לנו תקציבים עכשיו לחמש השנים הקרובות ואני תקוע.

אז אתה יודע, כשאנחנו מדברים על זכויות עובדים ויחסי עבודה, צריך להתנסות בזה כדי להבין מה שקורה במדינה הזאת. ואני בטוח שהתמונה הזאת חוזרת על עצמה בכל פינה ופינה. זה דבר אחד. הדבר השני, זה העדפות סקטוראליות וגיאוגרפיות. אנחנו לא רעים בזה, להגיד: וואו, שם זה פריפריה כזאת וכאן זו פריפריה אחרת, אני לא מזלזל כהוא זה. מפני שזה סקטור מסכן וההוא עוד יותר מסכן. וזה סקטור

שיש לי העדפה בגלל סיבות כאלו ואחרות וכו', ולפני ששמת לב, בעצם רוקנת את המעמד הבינוני הנמוך מזכויות ושרותים חברתיים, כי אתה יודע, כי יש כל מיני העדפות סקטוריאליות שאף אחד לא עשה סדר בדברים האלה.

יש את הנושא של הממשק המיניסטריוני הפקידותי, אנחנו מכירים היטב את קצב ההשתנות של אחד מול השני, זה גורם להרבה חיכוך ופוגע ביעילות. ויש את הנושא שהוא מאד חשוב, שזה יכולת המדידה של תפוקות ואיכות השרות. מה שקורה בשרות הציבורי, הוא שאם יש יעדים, הם יעדים תהליכיים, הם לא בצד של התפוקות.

אסתר דומיניסיני: הם כמותיים.

מנואל טרכטנברג: אפילו אם הם כמותיים הם בצד של התעריף, כמה בקשות

אסתר דומיניסיני: השמה, לא תפוקה. כמה בקשות הגישו, לא כמה החליטו. מנואל טרכטנברג: הגישו, לא מה קרה מזה. הדברים האלה חייבים להשתנות. אני מקווה ששינוי כאן ידחוף קצת יותר שינויים כאן, אבל בסופו של דבר המפתח הוא פה למעלה. הדברים האלה משפיעים בצורה דרמטית על החץ הזה, בסופו של דבר אנחנו יכולים להכפיל את זה, ואם זה לא ייפתר, אז שום דבר לא יגיע בסופו של דבר משמעותית לכאן. זו התמונה הסטטית שהיא קצת קשה.

עכשיו לתמונה היותר דינאמית, בכל זאת אנחנו מייצרים תוצר לאומי נתון ברגע של נקודת זמן, והוא הולך למטרות האלה, זו לא טעות, יש פה חפיפה מסוימת כחלק מהמשאבים של המגזר השלישי, אבל כמובן זה רק חלק מהעניין ובסופו של דבר יש צמיחה ואנחנו נעשה את זה. יש גידול של התוצר הלאומי

ואנחנו עשינו לא רע בשנים האחרונות בהקשר הזה, ובאמת אנחנו כיום יכולים להגיד שהמשק הישראלי מהבחינה הזאת הוא אחד מהמוצלחים בעולם. נקודה, בלי סייגים. אלא מה, שזה לא כל הסיפור. כי השאלה היא גם מה קורה עם ההתחלקות וזה לא של התוצר, אלא של הצמיחה עצמה. כלומר, מה קרה לדלתא ולאן זה הולך.

יש פה היבטים שנוגעים להתחלקות של השכר, ההכנסה, ההון, שמגיע בסופו של דבר לשם ויש את העניין של ההתחלקות בין המשאבים הפרטיים למשאבים הציבוריים. זה לא פחות חשוב, ואנחנו תכף נכנס טיפה יותר לעומק הנקודה הזאת, יותר מדי התבשמנו על המעבר מהשקף הקודם לשקף הזה, ופחות מדי הסתכלנו על זה.

מה קרה בשנים האחרונות ולמה דווקא כיום התפוצץ לנו בפנים. מה קרה לכל אחד מהמרכיבים האלה. אז קודם כל לגבי הכנסה ברוטו, ואני פה אסתמך, אני אעבור על זה במהירות, כי צריך להעמיק בזה הרבה יותר. כן הכנסה הלאומית גדלה, הממוצע זז, אבל השכר ברוטו הממוצע עלה במקצת בעשור האחרון הרבה פחות מהתוצר לנפש. אז סליחה שאני האזרח הקטן לא רואה במצב האישי שלי את ה-4% צמיחה כל שנה, או את ה-3% או 2.5.

לגבי המסים, אנחנו עדיין בתוך מתווה של וועדת המס, הכנסה שקצת שפרה את השכר נטו, אבל וודאי פיגרה אחר התוצר לנפש ואין ספק שזה היה מהלך פרוגרסיבי, מהסיבה הפשוטה, שמס הכנסה כמו שתמיד במדינת ישראל, כש-50% ממשקי הבית לא משלמים מס הכנסה, הוא מאד פרוגרסיבי, אז כל צמצום שלו הוא בהכרח רגרסיבי. ולגבי יוקר המחיה, מה

שקרה הוא, שהמחירים שהם מחירים מרכזיים של הסל שזה דיור, ושזה דלקים, חשמל, מזון וכו' עלו מאד. חלקם באחריות הממשלה וצריך להגיד את זה בפה מלא ובלי להתבייש. היתה גם עליה של מסים עקיפים ספציפיים וכמובן יש וועדה שיושבת על המדוכה ואנחנו נשמע הרבה יותר מכס, אבל היתה התעצמות של הריכוזיות בשווקים, ואני בכוונה משתמש במושג התעצמות, כי זה לא בהכרח אומר שמיותר שווקים זה קרה, אלא שה"כ"ז התחושה.

מה קרה בשנים האחרונות בהקשר של המשאבים הציבוריים? אם כן, קודם כל לגבי ההוצאה הציבורית האזרחית, היא ירדה כאחוז מהתוצר, מכ-36% ל-33%. עוד פעם, פה לא צריך להתבלבל, זה המשקל, זה לא אומר שאבסולוטית זה ירד כמובן, אבסולוטית זה גדל, אבל במשקל של ההוצאה הזאת, התוצר קטן. יש מספר שרותים חברתיים שאני לא יודע לספור אותם, אבל אנחנו נשמע מהצוותים שהוצאו מהממשלה למיקור חוץ, וצריך להודות גם כאן, כי הרי לא כולם הוצאו על פי קריטריונים נכונים, אלא על פי קריטריונים צרים, בדרך כלל קריטריונים שנוגעים לצד המחיר והעלויות, ולא לאיכויות וצריך להגיד, מאותה סיבה שאמרנו קודם על מה שקורה בשרות הממשלתי בגלל הסדרי עבודה, הפיקוח הוא גם פונקציה אורגנית של הממשלה. אז אותם חוליים שמהם סובל השרות הציבורי בהקשרים אחרים, גם כאן זה קורה. אם המפקחים שלך הם לא על רמה, אז לא יהיה פיקוח נכון גם בעניין הזה, שלא לדבר על האכיפה. צריך לזכור, בהקשר הזה זה לא כל הסיפור. יש גם אלמנטים אחרים שנכנסים כאן, ואם אפשר היה

(מדברים יחד)

מנואל טרכטנברג: הלאה, הקשיחות כמו שאמרתי בהסדרי העבודה, מנעה שפור בממשלה ובפיקוח על מיקור החוץ. כלומר, נעשו דברים, וקורים דברים בתוך הממשלה, ודווקא בפן הטכנולוגי, יש דברים אחרים וקורים דברים, זה לא נכון שהכל נשאר אותו דבר.

דובר: אבל זה שיפור?

מנואל טרכטנברג: יש כאלה שטוענים שלא, אבל זה כן אותו סיפור, תלוי בסוף מי מאכיל את הדברים האלה. אז יש שם בהחלט בעיה שצריך לפתור אותה. מה שדרוש זה גמישות תעסוקתית ושכר גבוה ומקצוענות ויכולת תכנון וטכנולוגיה מתקדמת – הכל ביחד. לא לעשות שום דבר אם לא יהיו לנו הדברים האלה. סיכום ביניים על המצוקה הכלכלית: רמת החיים עלתה מעט מאד בעשור האחרון, על הממוצע כמובן אני מדבר, ובפרט עלתה פחות משעור הצמיחה לנפש. זה משפט קריטי, מי שרוצה להבין, זה בעצם על רגל אחת הסיפור של המשק הישראלי בעשור האחרון. תוך כדי כך גדל אי השוויון בהתחלקות המשאבים שקובעים את רמת החיים, וכאן זה קריטי לנו כמעורבים במדיניות כלכלית. התחושה של הסעיפים המקרו כלכליים שכל כך אנחנו מתנצחים בהם ובצדק, בפרט יחסית לעולם, לא מחלחלים לחלק ניכר מהאוכלוסיה – זה דבר קריטי לא רק לתחושה, אלא גם לנקודה הזאת. זה עלול, עלול להביא לכך שהציבור לא ייתן לנו להתמיד במדיניות שחורטת על דגלה הצמיחה הכלכלית כיעד מרכזי. זה צריך להבין, כשאתה, כשחלק ניכר מהציבור לא מרגיש חלק בהישג שאתה מתפאר בו, הוא יגיד: FUCK לעסק הזה.

שחר כהן: יש גם בירושלים וגם בתל אביב אנשים מוכשרים שאומרים אנחנו לא רוצים צמיחה, אנחנו רוצים שוויון. אנחנו לא רוצים צמיחה. צמיחה זה רע.

מנואל טרכטנברג: נכון. עכשיו, אני לא רוצה להזכיר לכם, אני רוצה פה להגיד משהו שהוא בהשקפה שלי מאד מאד חשוב. תראו, אני מאמין שמדיניות נכונה כלכלית, קודם כל מדיניות שפותרת את ה-trade of שיש בקצוות והם שוויון בעצם. יש תדר כזה שאתה זז יותר מדי לכיוון זה או אחר. מדיניות נבונה היא מדיניות שמתעלה ממוקד הזה, ובזה נכשלנו. אם אני צריך לאפיין את כשלון המדיניות הכלכלית של מדינת ישראל בעשור האחרון, לא בשלושים השנה האחרונות, כאילו בסרט אחר. אבל בעשור האחרון הכשלון הוא בדיוק בנקודה הזאת. שלא השכלנו להתגבר על הקשיים האלה.

אבי שמחון: מה אתה מתכוון בסעיף אחד, מה ז"א איך יכול להיות הגדרתית שרמת החיים תעלה פחות, רמת החיים של מי? מנואל טרכטנברג: תסתכל על הממוצע פה לעומת החסכון שנעשה שם. כל מה שקרה מבחינת רמת חיים, פשוט מה שקרה הוא ותכף אני אראה את ההתפלגות, נעשתה ככה, זהו, זה מה שקרה. מאד פשוט, סטטיסטית זה מאד פשוט.

יוג'ין קנדל: אתה יכול לחזור מה היתה הבעיה של המדיניות הכלכלית של העשור האחרון? אני פספסתי את זה.

מנואל טרכטנברג: אני אומר שאם יש trade of ואתה שם על המחירים שוויון וצמיחה, אז בקצה אחד אתה יודע, זה משטר סוציאליסטי קומוניסטי וזה דופק לגמרי את היעילות הכלכלית.

יוג'ין קנדל: זה גומר את השוויון.

מנואל טרכטנברג: לא לא, בסדר גמור, אבל זה תאורטית. זה שוויון, ובקצה השני כשיש אי שוויון קיצוני, גם שם אתה משלם מחיר בצמיחה. החכמה זה לנהל את האמצע. להחליק את ה-trade of שם. כלומר, הצמיחה או פירות הצמיחה כן יתחלקו בצורה יותר שוויונית. ואז אתה בעצם מוציא את העוקץ מה-trade of הזה. זו הנקודה הקריטית בניהול מדיניות כלכלית, ברגע שהמקרו הוא בסדר. מה שקרה במדינת ישראל שהמקרו היה על הקרשים ב-85' ומאז אתה יודע, פעולות התיקון שלקחה 26 שנה, לא היית יכול להתחיל להסתכל על ניואנסים שאני מדב עליהם. אבל בעשר השנים האחרונות כן.

יוג'ין קנדל: ב-2002?

מנואל טרכטנברג: לא משנה, ב-2008. אבל זה לא משנה, זה כבר היה שם והיה צריך להסתכל. עכשיו אני מגיע לתחושה של אי צדק, שזו העמודה השניה. דיברנו על המצוקה הכלכלית. כאן יש שני אלמנטים אמרנו, אחד זה החרפת אי השוויון והשני זה הנשיאה בנטל. לגבי ההחרפה של אי השוויון, מאיפה זה בא הדבר הזה, התחושה הזאת של אי צדק. מחד, שבמדינת ישראל צמחה שכבה דקה של מתעשרים שלא כתגמול הוגן של כלכלת השוק, במדינת ישראל להיות עשיר זה לא פשע, זה בסדר גמור אם עשית אקזיט מוצלח ביותר וקיבלת מאות מליוני דולרים. תהיה בריא, יריעו לך ובצדק. ואני עוד לא ראיתי, יכול להיות שאני טועה, שיש מישהו שיוצא כנגד מי שהתעשר בגלל יזמות וחדשנות. אבל אם אתה שייך לאלה שמנצלים מונופולים חלקם שניתנו לך ואלה שמנצלים אוצרות טבע שניתנו לך באיזושהי צורה, ואלה שיושבים על ריכוזיות חזקה מאד ריאלית פיננסית, זה סיפור אחר.

ויתרה מזאת וצריך להגיד את זה והיום זה יצא חזק מאד בשינויים בארץ. התפתחה תרבות של ראוותנות ושל greed והיתה דוליפקאציה של הדבר הזה גם בתקשורת. וזה דבר שהוא לא מנותק מהדברים האלה.

יוג'ין קנדל: מנו, אני חושב שזה לא כל כך נכון מה שאתה אומר.

מנואל טרכטנברג: תגיד את זה אח"כ. הדבר השני הוא שהמדינה נתפשת בצדק או שלא בצדק, במידה לא קטנה של צדק, שהמדינה אחראית לחלק מכך. וזה מבחינת גרעיני שליטה ומכרזים והסכמים היסטוריים בעייתיים, ועד לאחרונה חוסר מעש בריכוזיות וכמובן כיום הדבר משתנה. הדבר השלישי זה שכר בכירים גבוה מאד, ועוד פעם, שכר בכירים צריך להיות גבוה, זה הגדרתית, אם לא היינו בקיבוץ. אבל על פניו, כאשר מדובר על כך שאין הצדקה כלכלית, הן ביחס לתשומתו של הבכיר במדינת ישראל, ופה אני תמיד חוזר על הדוגמא הפיבורטית שלי כשסדאם חוסיין הפציץ, לא הפציץ, אבל פוצץ על בארות הנפט בכווית, היה בן אדם אחד מטקסס, שהוא המומחה העולמי לכיבוי שרפות מהסוג הזה, והוא כמובן הביא אותו לשם ותוך 100 ימים, נדמה לי, הוא השתלט על הסיפור הזה. זו נדירות של כישורים. הוא, מבחינתי, צריך לשלם לו כמה מאות מליוני דולרים וזה בסדר גמור. אני לא חושב בדיוק שהמנהלים שלנו בחלק מהקרנות והחברות הציבוריות וכו', בדיוק יודעים לכבות שרפות של בארות נפט.

הנקודה הבאה זה השינוי בתמהיל המסים, זה ממשלה פרופר, שתרמה כמובן לאי השוויון. הורדנו, כאמור, את המס הישיר שזה היה מהלך רגרסיבי, תוך העדפת ההון על פני העבודה ועל זה נציג נתונים בהמשך, והעלינו גם מסים עקיפים ספציפיים

שגם הם רגרסיבים, והנה, לגבי חלקו של ההון חלקו של ההון בהכנסה הלאומית עלה על חשבון חלקה של הממשלה, לא של העבודה, ושוב פעם, אני מסתמך על נתונים שנציג, וכן על חשבון שרותים ציבוריים.

הנקודה האחרונה היא שיש חוסר שוויון לא רק בהתפתחות ההכנסות אלא גם בנגישות ובהצעת שרותים חברתיים. גם כאן יש חוסר שוויון. מה לגבי הנשיאה בנטל. יש כאן פרדוכס שצריך להעמיד אותו על השולחן, כי למיטב ידיעתי, ואני אשמח שתגידו אחרת, הוא ייחודי לחברה בישראל. הפרדוכס הוא שאלה שנושאים פחות בנטל, ושאתה מתקומם כנגדם ובצדק, הם עניים. כלומר, חלק מזה, לא כל העניים, הם נמצאים רובם ככולם בתמ"ג הכי עני במדינת ישראל. הם שייכים לאלה שלא משתמשים בשוק העבודה, ואני כרגע לא נכנס לסיבות, אבל כפקט, אלה שלא משרתים, אלה שמקבלים הטבות בשל השתתפות בשני מגזרים או גיאוגרפית. הם חלק ניכר מהעניים במדינת ישראל.

מכאן, וזה כאילו הקשר הלוגי של הפרדוכס, שכשאתה בא ואומר שאני רוצה לטפל בהון, אתה מוצא את עצמך עוזר לאלה שאתה מתקומם כנגדם, כי הם לא נושאים בנטל באותה מידה שאתה נושא. אתה אומר רגע, כמו שהיה פעם בטלוויזיה, באחת מתוכניות הבידור, שאמר לאיזה אדם כמונו נגיד, שבא לחרדי ואומר לו: אתה יודע מה? בוא, אני אתן לך ישירות את הכסף, למה אני צריך לתת לפקיד מס הכנסה שהוא יחלק לך מהצד. בוא נעשה את זה יותר יעיל. זו כאילו התחושה תמיד, שאתה בסופו של דבר עושה את זה ואתה אומר למה. אלא מה, יש פה מחלוקת תפישתית על איך להתמודד עם הפרדוכס הזה,

וצריך עוד פעם להתמודד ולשים את זה על השולחן, כמו שיש אצלי בסלון מיום שישי, כל פעם אנחנו מתווכחים על אותו דבר. יש שתי גישות. גישה אחת שאומרת ששורשי התופעה היא לא באשמת המגזר עליו אנחנו מדברים, המגזרים שעליהם אנחנו מדברים, זה לא בנצלנות אלא ברצון לשמור על אורח חיים בפערים תרבותיים וחברתיים, בהדרה, אפליה ומה לא, ועל כן, כשאתה בא מגישה כזאת ואתה אומר: אני רוצה להתמודד עם זה, בעיקר, שום דבר הוא לא אבסולוטי, אבל בעיקר דרך תמריצים. הגישה השניה אומרת הבעיה היא רצונית. הם בחרו להיות עניים על חשבונני. זה ניצול של אחרים ייחודיים כדי להגדיל את התמיכה של הרוב במיעוט. כשזו הגישה שלך, אז כמובן אתה רוצה להתמודד עם זה קודם כל עם סנקציות. אולי הסנקציות יביאו אותם ל- main stream. או.קי? זה וויכוח, לא יודע אם זה לגיטימי או לא, זה וויכוח קשה, כי אנחנו נצטרך גם לדון בזה ולהגיע פה למסקנות.

אבל אני רוצה שכולנו נזכור מה שאני מקווה שאלה דברים שמקובלים על כולם. שלא חשוב מה חלק מאפיקי ההשתלבות חסומים כיום, לעתים קרובות בשל אפליה בפועל, ונגיע לדיון הזה. שנית, כדי שנניח מישהו רוצה להשתלב, כדי שישתלב צריך לספק לו כלים, מכשירי עבודה, השכלה וכו' וכו'. הדבר השלישי שהוא מעיד על כך, זה שיש כבר לא מעטים שפרצו דרך כמו בהשכלה הגבוהה, 6000 חרדים כיום לומדים בהשכלה הגבוהה. וזה אנחנו לא הם, כרגע אין לי אפשרות לכלול, להביא יותר, אלא אם כן אני מרחיב את המסגרות.

אסכם אמרתי לכם, אני אציג את התמונה הידועה, זה הממוצע, זה החציון, זה לא מדויק, פשוט לקחתי את זה מגוגל, זה העיקרון. אם כן, מה קורה? מצד אחד, כשאני מסתכל איפה אני עומד, אני פה באמצע, מה אני רואה? אני רואה ככה מימיני עוני, שחלק נמצאים פה, תופשים אותו כרצוני ונצלני וכמדיניות שכלפיו נתפשת כלא הוגנת: הי, למה אתה עוזר למי שלא רוצה בכוחות עצמו להרים את עצמו. מצד שני, עוד פעם, מה אני רואה פה? יש פה עושר מופלג שנתפש לא כתגמול ראוי, אלא כפרס למקורבים בצלחת ואופס, אנחנו באמצע בין הפטיש לבין הסדן, ואז אתה שואל את עצמך: רגע, מה אחריות הממשלה מול החיים האלה שאני מוצא את עצמי פה. זו שאלה כבדה וזו אמירה שנזכור אותה אם נשים את הדגש במדיניות ונוציא את העובדות, אתה יודע, זה עשוי לתרום להפגת המתח הזה, כי אז לפחות הצד הזה, אתה לא תרגיש פרייר בזה שאתה עושה משהו למען.

תחושת הניכור. כאן כמובן זה לא בדיוק השטח שלנו, אנחנו לא יכולים להתעלם מזה לגמרי, כי זה חלק אינטגרלי ממה שמניע את רגשות הציבור כיום. אני אציין רק את מרחב השיח הציבורי הפוליטי, ויש הרבה יותר שלא כעת הזמן להרחיב. השיח הפוליטי ציבורי במדינת ישראל היה באופן מסורתי מתרחש במרחב תלת ממדי, והוא המדיני בטחוני מאד חשוב, תמיד במדינת ישראל, מלפני קום המדינה. הכלכלי חברתי, אני רוצה להזכיר מלפני קום המדינה ועד שנות השישים, העובי של הקו הזה היה לפחות כעובי של הקו הזה. משפחות נקראו מפ"מ, אחדות עבודה על זה. צריך להבין, פעם זה היה נושא סופר אקוטי של המרחב של השיח, ואז זה דעך, ודתיים

חילוניים שמלווה אותנו מאז ומעולם, ויכולת למצוא את מקומך: מפלגות, קבוצות וכו', שתופשות את הוקטור התלת ממדי הזה. מה שקרה הוא, שהשיח הזה, הציר הזה פשוט נמחק בשנים האחרונות. נמחק. השתנו הניואנסים, הניואנסים זה דרך המרחק, מה מאפיין אותו ונחמיה שטרסלר במרחב ארלוזורוב. זה בערך מרחק השיח הרלוונטי שאליו הצטמק המרחב הזה.

יוג'ין קנדל גם של שלי יחימוביץ.

מנואל טרכטנברג: לא, שלי כבר מגיעה, כי היא רוצה להיות ראש ממשלה אז היא כבר מצטרפת לשם. הממד הזה שהיה מאד אקוטי בתחילת שנות האלפיים, גם הוא אמנם לא נעלם, אבל הוא לא באותה דרמטיות שהיה לפני זה. ובסוף הכל זה פה. ימין, שמאל שטחים לא שטחים, התנחלויות לא התנחלויות – והממד הזה דיכא ועשה כמעט ללא לגיטימי את הדיון כאן. למה זה לא לגיטימי? כי אם אתה חושב שאולי במדינת ישראל צריך גישה יותר רחמנית לשכבות הנחשלות, אז אומרים: רגע, אז אתה שמאל, אם אתה שמאל, אתה עוכר ישראל. זה מיד השיוך הוא בהשלכה על הממד הזה, וזה עושה דה-לגיטימציה של שיח נורא נורא חשוב. והדבר הזה הוא קריטי. מה שאנחנו רואים היום במחאה, זה נסיון להחזיר למרחב הציבורי, לאגורה של ישראל, אגורה אני מקווה שאתם יודעים מה זה – הככר הציבורית לערי אתונה בתקופה העתיקה – את הממד הזה. מכאן לעקרונות המנחים לדיון.

ועכשיו אני עומד להגיד אמירות שאני חושב שצריכות להנחות אותנו. קודם כל מה שאמרנו, שורשי המחאה מתייחסים לסוגיות כבדות משקל אמיתיות המזינות זו את זה, and they

are not going to go away ומי שחושב שהוועדה ע"י המלצות כאלה ואחרות נקודתיות תוכל לפוגג את שורשי המחאה, איננו יודע מה הוא שח. ואני אומר יתירה מזאת, אני אהיה בצד השני של המתרס אם זה קורה.

האחריות להתמודדות בסוגיות האלה צריכה להתחלק בין הממשלה לבין הפרט לבין החברה האזרחית, תוך שיח ביניהן. זה בעצם הולך לקנדי, אבל באמצע, לאמירה שלו you cannot ask זה לא רק אחריות הממשלה, אנחנו צריכים לעשות את הצעד הראשון המשמעותי שמסמן כיוון, זה אחריות הממשלה. אבל בסוף האחריות צריכה להיות אחריות משותפת.

הדבר השלישי הוא שצריך להתמודד עם כל אחת מסוגיות שאמרנו, ובכולן יחד באופן מערכת. אי אפשר לטפל בזה בצורה חלקית, אי אפשר לברוח מאף אחד מהם, אי אפשר לעשות טיפולים קוסמטיים, אם מישהו חושב שע"י כך שנדקלם הישגים מהעבר או דברים שעשינו אותם למחצה, וזה ירצה מישהו – אנחנו לא שם. זה לא עניין של לרצות, זה עניין אמיתי.

הדבר הרביעי, שכל דבר שנציע, צריך להיות מכוון לטיפול באחת או יותר מהסוגיות האלה, ומוסבר על פי זה. אל תגיד לי שאני מציע צדד כזה או אחר כי הוא טוב לתמיכה. אני אשמח מאד אם הוא טוב לצמיחה. אבל בנוסף לזה הוא צריך לשרת אחת משלוש הסוגיות שצינתי.

הדבר הבא הוא מה היעילות של כל אחת מההצעות וזה קשור לזה, צריכה להבחן בעיקר על פי יכולתה לתרום לטיפול בסוגיות, זו אמירה כללית יותר וזה יותר ספציפי, זאת לעומת

nice to hart לשלכולנו יש בכיס מלא מדברים כאלה. בהזדמנות זאת – יאללה, אנחנו לא שם.

אלו היו העקרונות המנחים. כל צוות, וכאן אני מבקש את תשומת ליבכם, אנחנו מתקרבים למשהו שהוא יהיה אופרטיבי, כל צוות צריך להציב תפישה עקבית שניזונה ומשתלבת בהשקפה שהוצגה כאן, אחרי שנערוך דיון. מהתפישה הזאת של הצוות על שרותים חברתיים ועל דיור ועל מסים וכו', ממנה צריך לגזור את הצעדים שאתם תציעו. זה לא עניין של אסופה של צעדים מקריים. הדבר השני הוא האופן ודיברנו על זה בפעם הקודמת, במקצת. כל צוות צריך להציג תוכנית רב שנתית, חומש, שככה: יהיה מספר מצומצם של צעדים ממוקדים שצריכים לשקף רצינות ולהציע כיוון. שני האלמנטים האלה הם קריטיים, רצינות וכיוון. וצריך מהלכים שמתפרשים על פני השנתיים הקרובות כהמשך ישיר של זה, ועוד התנעת תהליכים להמשך.

הדבר הבא הוא שלכל צעד צריך להיות תג מחיר ברור, ומדד שמשקף את תרומתו לשיתוף מקורות המחאה. יש הקשרים שזה קל לעשות ויש הקשרים שזה קשה לעשות. אם אתה שלומי בא בצעדים בכיוון שלו, שהוא יכול להגיד כתוצאה מזה מחיר הסולר ירד ל-10% אז זה קל מבחינת התרומה. ואם אתה עושה צעד להקטנת אי השוויון, זה הרבה יותר קשה, אבל עדיין צריך לחשוב, לתת את הדעת על זה, וכמובן יש מדד של feasibility למשל ההתקוממות שלי כנגד האיגוד המקצועי, אבל יכול להיות שנכנס עם הראש בקיר, ואז חבל על הזמן.

מסגרות. פה זה נושא רגיש במיוחד. אני מרב בימים האחרונים לדבר על זה. האחריות הפיסקאלית תשמר בקפדנות. אני אומר לכם, מבחינתי זה עיקרון שהוא דוברת : למה הוא לא עיקרון מנחה?

מנואל טרכטנברג : לא, הוא חלק מהמסגרות אבל אפשר לשים אותו גם שם. אני נכנס לדברים יותר ספציפיים. צעדים המציעים הוצאה תקציבית התבססו על שינוי בסדרי העדיפויות, עוד פעם, אני מרבה לדבר על זה בימים האחרונים, שרוצה להגיד למה ולהכנס לפרטים בעניין הזה. אני אגיד בכל זאת, אני מרגיש מאד חזק את הנושא הזה. בסוף בסוף זה יהיה תלוי ביכולת שלנו לקצץ בבטחון ובעוד כמה דברים, לדעתי להעביר את זה לשרותים חברתיים. אם אנחנו נפתח סדק כאן, זה יברח לנו כמו שברח בעבר, והאנשים המופקדים מלמעלה על הדברים האלה, רק תן להם את הסדק ויברחו. לכן אנחנו צריכים להיות שם כמו קיר. גם אז לא ברור שנצליח. זה תנאי הכרחי, אבל לא מספיק.

דבר שני זה שינויים במסים, לא להקטין את גביית ההכנסה. אני פה מתבטא בצורה אולי טיפה אמביוולנטית, מסיבות ברורות, אבל הכוונה שלנו זה וודאי לא להקטין את סה"כ גביית המסים. אתה אמנם לא שולט עד הסוף, בסופו של דבר כמה נכנס לכיס, אבל וודאי שהכוונה היא לא להקטין, בינתיים אפשר לעשות את כל התרגיל הזה כאילו שסכום אפס, אבל אם נשאר על השולחן אני לא אבכה מזה.

הדבר השלישי הוא שהתוכנית הזאת תבחן על פי סך המשאבים אנחנו נזיז בסוף על פני חמש שנים. כי הסכום הזה צריך להיות מאד מאד משמעותי. אז רק אני אתן דוגמא למה שאני מתכוון

בכך: אני תמיד ואנחנו מתחלקים באשמה לגבי וועדת רוגל לטוב ולרע, ושם בסוף היתה אמירה מאד ברורה: מערכת הבטחון תקבל על פני עשר שנים 100 מיליארד שקל. למה זה כל כך חשוב?

יוג'ין קנדל: אנחנו גם יכולים להגיד את אותו דבר. זה יהיה גם נכון, שמערכת הבטחון תקבל בסוף 100 מיליארד שקל.

מנואל טרכטנברג: אבל למה אני אומר את הדבר הזה? כי כשאתה אומר שמערכת הבטחון תקציב הבטחון יגדל מ- $2000 \times$ ל- $X+12000$ ב-800 מליון שקל, מה זה הדבר הזה. אבל כשאתם אומרים: חברים, יש 100 מיליארד שקל על השולחן, יש 100 מיליארד שקל על השולחן. ואנחנו נצטרך להביא אמירה מהסוג הזה. אני לא אומר כמה, אני אומר, זו האמירה שאנחנו צריכים להיות מסוגלים להגיד.

הלאה. אנחנו נצטרך להציע גם שינוי בכיוון ואני מבקש מכם להתרכז, אנחנו צריכים שינוי בכיוון, אני רק חושב עוד פעם, יוג'ין קנדל: הצפון בכל זאת למעלה.

מיכל עבאדי: אנחנו לא היינו בכיוון הצפוני, זה לא השינוי של הצפון. מנואל טרכטנברג: השינוי לא יהיה דרמטי בכיוון הכללי. לא יהיה דרמטי, אבל יהיה מחודד ואני רוצה להיות ברור: אנחנו לא נזייף בעניין הזה. ואני אומר את זה בשם מנו. מבנה הדו"ח, עכשיו אנחנו יורדים מ-300 אלף רגל ל-15 אלף רגל, מה מבנה הדו"ח. אז קודם כל החלק הראשון פרק על נסיבות הקמת הוועדה, פרק על המנדט, ההרכב, צורת העבודה, המגבלות. הדברים האלה בדרך כלל הם מאד קצרים בוועדות אחרות, כאן זה לא. זה מאד משמעותי הדברים האלה. זה יוצא דופן. שלישית, תהליך ההידברות ותרומתו לגיבוש ההמלצות. גם זה יוצא

דופן, פרק רציני וכבד. רביעי, קו מנחה לשינוי ההשקפה, זו בעצם האבולוציה של המצגת הזאת, לזה התכוונתי. חמש, הרקע העובדתי, התהליכים שעוררו את המחאה, זה מה שתקין היום להציג לנו. שישית, מתווה ליישום וליווי היישום, וזה מאד חשוב לאמינות מה ייעשה, מתי חקיקה, לא חקיקה, החלטות ממשלה, צוותים נוספים וליווי של היישום. זה החלק הראשון. החלק השני זה עיקרי ההמלצות. החלק השלישי זה דו"ח מפורט של כל אחד מהצוותים, זה המבנה של הדו"ח, פלוס חלק אחרון, עקרונות ליישוב מדיניות חברתית כלכלית ארוכת טווח שאני לא רוצה להרחיב את הדיבור כרגע על זה, אבל ברגע שיהיו לי קצת יותר חומרים כאן, וכבר יש, וזו לא סתם אמירה, אני אעביר אותם לכאן.

זה התהליך של כל צוות. אז ככה, קודם כל הגישה המנחה את הפרק, הנגזרת מההשקפה הכללית, אמרתי את זה קודם, צריך להיות, מי שמטפל בשרותים חברתיים צריך לשים על השולחן מה התפישה שלכם לגבי שרותים חברתיים על הסוגיות העקרוניות שעולות שם, לאור עוד פעם, המסגרת הקונצפטואלית שישנה כאן.

שתיים, הרקע העובדתי הרלוונטי לעניין עצמו, לתחום של הצוות, התהליכים שמאחורי הסוגיה שהצוות בוחן, סוגיות ליבה, דיון עקרוני והמלצה לכיווני מדיניות, למשל, גבולות הזירה של מיקור חוץ. זה משהו שהוא סוגיות ליבה ושרותים חברתיים. רביעית, מדיניות המלצות ופה יש כמה דברים, העקרונות שהובילו לבחינת כלי המדיניות המוצעים, אתה תשים סט על השולחן ותגיד מה הנחה אותך. פירוט הכלים המוצעים ותרומתם ליעדים, עלויות וכו'. אמרתי את זה קודם.

פה אנחנו מצפים לרמת בשלות ואיתנות גבוהה, יכולת תרגום לממשלה וכו', כלומר, אני צריך לקחת את זה ואז להשליך את זה על הביצוע, כי אנחנו נבחן על זה בסוף. מתווה היישום. הערכת ההשפעה הכוללת, כלומר, אם נניח בסה"כ כמה זה ישפיע על יוקר המחיה, על רמת החיים וכו'. סיכום גם להמלצות ולקחים.

אני עכשיו אעשה לכם המחשה קצרה, כי זה לא יותר מזה, זה לא מובן מספיק ובזה אני אסיים. אמרנו, התחלנו במצוקה כלכלית, אז המטרה שנגזרת מזה זה החרפת המצוקה הכלכלית, זה פתולוגי, אז בטווח הקצר מה אנחנו מצפים שיהיה כאן, הפחתה של יוקר המחיה, הגברת הנגישות והגברת השרותים החברתיים. זה כמעט אנתולוגיה, זה הישג לוגי אחד לאחד. שיקוף תחושת אי הצדק כנ"ל, מה אנחנו מצפים שיהיה כאן. הקטנת אי השוויון במס, זה גם משהו שאתה יכול לעשות די מהר, מדיניות השתתפות בעבודה זה יבוא מלמטה, צמצום הלכות להטיות הסקטוראליות, אבל שוב פעם, זה מנופים שיש לך שאתה יכול לנווט באמצעותם בטווח הקצר יחסית.

לגבי ניכור והכללה, לגבי זה צריכים קודם כל לציין שוב, זה לא במנדט של הוועדה. גם מבחינת הציפיות אנחנו לא הולכים לפתור את כל התחלואים של מדינת ישראל. אבל הניתוח שהצגנו כאן, אם הוא יוצג ויוסבר, זה כבר צריך לתרום להקטנת התופעה הזאת. ההידברות היא מבשרת שיח חדש במדינת ישראל, וזה גם יכול לתרום. המלצות לצעדים מוחשיים ומידיים, זה אמור לצמצם את מידת חוסר האמון שיש במערכות. וגם היישום והמעקב.

הערה לא טכנית, שלגבי הצוותים זה יהיה מאד מהותי, אוכלוסיית היעד המרכזית שבפוקוס זה האוכלוסיה של משקי הבית המשתייכים לאוכלוסיה העובדת, בדגש על הורים לילדים בגיל הרך. זה בית שם שהוא צריך להיות לנגד עיניכם, וכמובן שהמגזרים האחרים גם ייהנו בצורה זו או אחרת, אבל זה כאילו ה-target המרכזי. לטווח בינוני וארוך, עוד פעם המחשה, הטווח הארוך יותר, אתה צריך ליצור תנאים להגדלת ההכנסה ברוטו, כשזה נוגע לפיריון לחדשנות, הגברת התחרותיות, שיפור איכות שרותים וכו'.

לגבי שיקוף תחושת אי הצדק, אין מה לעשות, צמצום פערים מבניים במסגרת הנטל, אבל זה ייקח זמן הדבר הזה, גם אם תתחיל מחר בבוקר, לכן זה יהיה יותר לטווח ארוך, ולגבי שיפור בשקיפות, בנגישות של מוסדות ממשלה, זה לאורך זמן זו עבודה סיזיפית שצריך לעשות אותה, זה תורם, זה עוזר. שיפור תהליכי קבלת החלטות, אבל בסוף, האחריות היא של הציבור במערכת הפוליטית ואנחנו לא שם, אנחנו יכולים להגיד את זה, אבל בסוף זה צריך לבוא לידי ביטוי שם. זהו. יש שתי אפשרויות. אני הייתי מציע, אם יש לכם טיפה סבלנות, שנעשה הפסקה.

הפסקה

צוות מקרו – הצגת נתונים ומגמות של השנים האחרונות

מנואל טרכטנברג: יש לנו מצגת של קרנית. בבקשה.

קרנית פלוג: אני בעצם במה שאציג, אתייחס לאותן נקודות שמנואל העלה, ובעצם אתן את הגיבוי הכמותי לטענות שהועלו במצגת לגבי מה קרה להכנסה נטו, מה קרה להכנסה ברוטו, מה קרה להוצאה על כל מיני רכיבים של מה שאנחנו קוראים שרותים ציבוריים אבל יש עליהם כמובן גם הוצאה פרטית. ומה קרה להיקף של השרותים. אני מייחסת להיבטים הכמותיים ומבע הדברים זה לא מתייחס לאותם צדדים רכים, אבל לא פחות חשובים של יעילות אספקת השרותים, הביורוקרטיה וכו'. ההנחה פה שעבור הוצאה מסוימת, מקבלים כמות מסוימת של שרותים וכמובן שהפילטר הזה לא נלקח בעניין הזה בחשבון. על מה אני מדברת, זה בעצם מתייחס לדיאגנוזה של איפה הבעיה, ואני אתייחס למגמות בשכר הריאלי ברוטו ונטו, למגמות של הכנסת משקי הבית במוצע ולפי חמישוניים. מגמות באי השוויון והעוני, גם באי השוויון שמייצר השוק, וגם באי השוויון נטו שזה אחרי שהממשלה מטפלת באי השוויון באמצעות מסים ותשלומי העברה. ספציפית נסתכל מה קרה במיסוי בעשור האחרון ובשרותים הציבוריים, בהוצאה הפרטית על מה שאנחנו קוראים שרותים ציבוריים וכמה מילים גם על מחירי הדיור. נתחיל באיזה גרף ארוך טווח, נסתכל על השכר ברוטו בכחול, נטו באדום לאורך זמן, אתם יכולים לראות שבעשור הראשון שרואים פה מ-90 עד 2000 השכר ברוטו גדל מהר מהשכר נטו, בממוצע, ובסה"כ עלה בקצב די מהיר, בעוד שהשכר נטו עלה פחות. בעשור שאחרי, המגמות התחלפו במובן שהשכר ברוטו עלה מעט מאד אם בכלל, השכר נטו עלה יותר, זה כאמור בממוצע.

אם אנחנו מסתכלים על היחס בין שכר נטו וברוטו, לבין התוצר עובד, שזה בעצם שואל את השאלה כמה הגיע לשכירים, מתוך התוצר שיוצר ואתם יכולים לראות שבשכר ברוטו אנחנו רואים בעצם בעשור האחרון ירידה ביחס בין השכר ברוטו לתוצר לעובד. השכירים העובדים קיבלו פחות מהתוצר. זה קרה גם בשכר נטו אבל בעוצמה פחותה.

מנואל טרכטנברג: אבל כיום זה עומד על 37%, משהו כזה. קרנית פלוג: כן, אח"כ נסתכל גם על היחסים, אבל זה פשוט כדי לתת את התחושה הספציפית ביחס לשכר.

מנואל טרכטנברג: אבל זה דרמטי ביחס לעשור האחרון. קרנית פלוג: נכון, זה סיפור של העשור האחרון. מנואל טרכטנברג: מ-45% ל-36% משהו כזה. קרנית פלוג: כן.

דובר: יש לך את הפיק של המשבר. קרנית פלוג: בסדר, אבל אפשר לראות שיש מגמת ירידה. אח"כ נראה גם את היחסים האלה ברמת המקרו, אבל זה קצת כדי לתת את סדרי הגודל. זה לא מדד, זה יחס.

מנואל טרכטנברג: זה יחס, לכן אמרתי, ירד מ-42% ל-30% ומשהו אחר. קרנית פלוג: כן. אני לא יודעת מה המשמעות של הערך הכמותי, מה שחשוב פה זה המגמה, אבל נסתכל אח"כ גם במקרו. זה היה על השכר. אנחנו עשינו פה כמה עיבודים של מה קרה להכנסה נטו סטנדרטית, מה זה נפש סטנדרטית? זה בעצם לוקח את ההכנסה למשפחה, מחלק אותה למספר הנפשות, תוך תיקון לזה שכשיש משפחה יותר גדולה, אז עבור כל אדם נוסף הצורך הוא יותר קטן. פשוט זה סולם שקילות וזה מה שאנחנו משתמשים בסטטיסטיקה, כדי לתרגם את ההכנסה לקחת

בחשבון את גודל המשפחה באופן שלוקח בחשבון גם את מה שאנחנו קוראים יתרונות לגודל בצריכה.

אז אם אנחנו מסתכלים, החמישון העליון, ז"א החמישון בעל ההכנסה הגבוהה, זה הקו הסגול עם האיכסים, החמישון התחתון זה הקו הכחול למטה. מה שאתם יכולים לראות זה שבעשור האחרון ההכנסה הריאלית של כולם גדלה, אבל היא גדלה בצורה שהתרחב מאד חוסר השוויון, כאשר ההכנסה של החמישון התחתון גדלה במשהו כמו 40% לעומת 70% בערך בחמישון העליון. תשימו לב שמה שקרה זה שבחמש השנים הראשונות, ההכנסה של החמישון התחתון לא עלתה בכלל. זה מבטא את העובדה שהיה קיצוץ גדול בקצבאות, שזה האוכלוסיה שנפגעה מהקיצוץ בקצבאות וההכנסה שלהם ממקורות אחרים לא פיצתה על זה. לעומת זאת, אם תקחו בערך מ-2003 וקדימה תראו שההכנסה של החמישון העליון עלתה מהר יחסית בהפחתת המס הישיר. אז רואים פה בפער של פאזה את ההבדלים האלה. וסה"כ אי השוויון מאד גדל.

מנואל טרכטנברג: זה דרמתי, כי זה מובן לכולם, אבל הדבר הזה מאד דרמתי. למה? כי אתה מתחיל ב-2000 נניח באי שוויון מתון, 2000 זה למטה.

קרנית פלוג: זה אינדקס. אח"כ נראה את זה גם בפרק הזמן. מנואל טרכטנברג: כדי לשמר את רמת אי השוויון שהיתה בשנת 2000, כל העקומות האלה היו צריכות להתלכד כדי לשמור על מידת אי השוויון. כלומר, בשנת 2000 מגמת אי השוויון כבר היתה מאד גדולה. אז לא להתבלבל, זה אומר שמגמת אי השוויון גדלה מאד בשל ההתבדרות.

מיכל עבאדי: מה ההפרש בין 170 ל-140. מה המשמעות של זה בכסף?

מנואל טרכטנברג: כן, בכסף.
קרנית פלוג: כן, זה באחוזים, בכמה עלתה ההכנסה הריאלית של כל קבוצה.
מיכל עבאדי: זה אחוזי עליית ההכנסה הריאלית?
קרנית פלוג: כן, בכל חמישון.
מיכל עבאדי: זה 30% הבדל.
מנואל טרכטנברג: כן, אם את משתייכת לחמישון העליון מן הסתם, אז ההכנסה הריאלית לנפש למשפחה שלך גדלה ב-70%. מי שמשתייך לחמישון התחתון, ההכנסה הריאלית שלו לנפש עלתה ב-40% נטו.
קרנית פלוג: אני רוצה אולי הסתייגות כללית. העיבודים האלה נעשו מהר, אנחנו עוד נבדוק אותם, אבל זה מה שהספקנו בשלב הזה.
מיכל עבאדי: זה נטו לאחר מסים?
קרנית פלוג: יהיה אפשר לעשות את זה. לא עשינו. עשינו לחמישוניים אפשר לעשות גם לעשירונים.
יוג'ין קנדל: זה לא סביר לצפות שאנשים שנמצאים בקצבאות ולא עובדים, ההכנסה שלהם תגדל בדיוק באותו קצב כמו הצמיחה במשק.
ז"א זה – לכן אני שואל על העשירון.
קרנית פלוג: אפשר לעשות גם לעשירונים, זה מה שעשינו בינתיים, נתמקד אח"כ גם באוכלוסיה שמתחת לקו העוני.
אבי שמחון: ההכנסה לנפש לא גדלה ב-60% בעשור. זה נראה לי – 60% בעשור? מה זה אומר, ההכנסה לנפש גדלה ב-6% לשנה? זה לא הגיוני.
קרנית פלוג: זה אמור להיות ריאלי. לא יודעת אם זה לא הגיוני, יש פה את המרכיב של המסים.
יוג'ין קנדל: פשוט בישיבה הקודמת את אמרת שזה גדל ב-1.4 לשנה בממוצע.

אבי שמחון: בדיוק. איך הגעת ל-6%?
קרנית פלוג: סליחה, זו הכנסה. שם דיברתי על שכר. זה לא אותו דבר.
אבי שמחון: ההכנסה לא גדלה ב-6%
קרנית פלוג: זו הכנסה מכל המקורות.
יורם גבאי: אבל זה גם בגלל ששעורי האבטלה ירדו. כי אז ההכנסה עלתה לחמישון התחתון.
קרנית פלוג: גם. נכון. זה לא בר השוואה לנתונים של השכר. זה בהחלט גם גידול בתעסוקה.
יוג'ין קנדל: זה לא שכר ממוצע. או.קי.
יורם גבאי: האבטלה ירדה אז זה עולה.
אבי שמחון: המגמות נכונות, ראיתי את הגרף הזה, אני רק מעיר שפשוט משהו לא בסדר.
קרנית פלוג: אנחנו נבדוק, לא יודעת אם זה בסדר, אבל רגע, מנואל טרכטנברג: אבל תסתכלו על הכותרת למעלה.
אבי שמחון: לא, זה היה גרף אחר.
קרנית פלוג: רגע, זה הגרף הראשון, הגרף השני פשוט מאחר ואנחנו מדברים על להתמקד באוכלוסיה של אנשים עובדים, אז זה מתייחס רק למשקי בית שיש בהם לפחות מפרנס אחד עם הכנסה מעל 1500 שקל, כדי שזה לא יהיה, ז"א הוצאנו פה את מי שאין לו הכנסה מעבודה בגדול. בסה"כ מגמות דומות.
עכשיו, הסתכלות נוספת זה מה קרה,
גל הרשקוביץ: את יכולה לעשות את זה עם שניים שעובדים?
קרנית פלוג: אפשר לעשות הכל.
גל הרשקוביץ: לא, זה חשוב, כי זה מעניין לראות אוכלוסיות ששניים עובדים, מה קורה באמת, אז לחמישון התחתון.

קרנית פלוג: גל, באופן כללי אנחנו יודעים ששעורי העוני בקרב משפחות שיש בהן שני מפרנסים, הם מאד נמוכים. 3% אבי שמחון: אבל זה לא מגמה. מה שמעניין זה מגמה. קרנית פלוג: גם מזה אפשר להסתייג, כי מה שקרה זה שעוני של אנשים עובדים גדל בגלל שנכנסו אנשים שקודם לא עבדו, עם כישורים נמוכים בתוך שוק העבודה. הנושא מורכב. מנואל טרכטנברג: צריך להסתכל גם על משפחות ששני עובדים והסתבא גם עובדת.

קרנית פלוג: גם, רצוי. הכנסה נטו, מה קרה ליחס בין החמישון העליון לחמישון התחתון. ומה שאתם יכולים לראות, יש פה למשק בית ולנפש סטנדרטית, אני חושבת שזה יותר רלוונטי להסתכל לנפש סטנדרטית, כי זה מתקן עבור גודל המשפחה. ומה שאפשר לראות שזה עוד המחשה לזה שהפערים מאד גדלו. ההכנסה לנפש סטנדרטית בחמישון העליון היא פי שש וחצי מזו שבחמישון התחתון, לעומת פחות מפי 5 וחצי בתחילת העשור. אני חושבת שאני אדלג, זה עשה את אותו דבר, רק לאנשים שמשתכרים, הקו הורוד זה רק כאלה שיש בהם מפרנס אפשר לדלג על זה.

הסתכלות נוספת היא על אי השוויון לאורך זמן בהכנסה ברוטו ובהכנסה נטו, כשהקו הירוק מתייחס למה עושים תשלומי ההעברה והמסים כדי להפחית את אי השוויון. דרך אגב, אין פה את השנים שבין 99' - 2002 כי יש בעיות בנתונים של אי קביעות, זה היה נדמה לי בחלק מהשנים. היה את מזרח ירושלים ובאחרות לא, אז זו ההגדרה העקבית.

מיכל עבאדי: מה רואים פה.

קרנית פלוג: אני אנסה לומר, קודם כל הקו הכחול מראה את אי השוויון בהכנסה ברוטו, כלומר, לפני מסים ולפני שלומי ההעברה. מה שאפשר לראות זה שהשוק מייצר אפילו קצת פחות אי שוויון בשנה האחרונה ב-2009/2010 ממה שהיה בתחילת, נגיד ב-2002.

מנואל טרכטנברג: אבל זה מזערי,

קרנית פלוג: זה מזערי, שיני קטנטן. דרך אגב, כן, שיני קטן. ובוודאי אי אפשר להאשים את השוק בגידול באי השוויון. לעומת זאת, בהכנסה נטו כבר ראינו שאי השוויון גדל, והסיפור הוא תשלומי ההעברה והמסים. ז"א הגידול באי השוויון הוא כולו תוצאה של מדיניות. היו לה הרבה דברים חיוביים למדיניות הזאת, אבל פה אנחנו מתמקדים במחיר.

מנואל טרכטנברג: זה היה home made

קרנית פלוג: כן, home made

מיכל עבאדי: אבל איך עובד השקף הזה, לא הבעתי.

יוג'ין קנדל: אי השוויון למטה גדל,

קרנית פלוג: רגע, תנו לי, מדד ג'ימי זה מדד לאי שוויון, אם מסדרים את כל האוכלוסיה לפי רמת ההכנסה שלה לאורך קו, אם כולם מסתדרים על הקו, הישר אומר שיש שוויון מלא, שההכנסה הנוספת של כל פרט בדיוק לפי גידול האוכלוסיה. עכשיו, אם אתה מסדר את האוכלוסיה לפי ההכנסה, אבל יש אי שוויון, אני לא יכולה שאני יכולה להסביר, זה קצת טכני, אבל זה מדד לאי השוויון. מה שהקו הירוק מציג, הקו הירוק מציג כמה הממשלה באמצעות מס פרוגרסיבי ותשלומי העברה, הפחיתה את הג'ימי. ז"א בעצם ההפחתה של הג'ימי, ההפחתה של אי השוויון, זה הפער בין הקו הכחול, זה הג'ימי להכנסה ברוטו,

לקו הורוד שזה גיימי של ההכנסה נטו. והקו הירוק נותן את השעור של ההפחתה באי השוויון.

מנואל טרכטנברג: סליחה, רק אני רוצה לציין משהו פה באי השוויון. זה חשב. תראו, הברוטו ירד מ-0.539 ל-0.505 הנטו עלה לא באותו שעור, אבל כמעט באותו מספר, אבל זה אומר שזה עלה פי שניים. כי זה פיצה על הירידה ועוד עלה מעבר לזה. כלומר, קרנית פלוג: אז יכול להיות שיש פער בין שני, מנואל טרכטנברג: כן, אבל זה נורא חשוב להבין את הנקודה הזאת. כלומר, השינוי באפקט של המסים נטו על האי שוויון היה חזק מאד. זה לא מסתכם בכך שזה עלה מ-3.68 ל-3.91. דובר: זה יכול להיות גם חלק מקצבאות הילדים. מנואל טרכטנברג: what ever כל המערכת. אסתר דומיניסיני: כאן צריך אולי להדגיש, שפה קרנית עשתה את זה ביחד. היא עשתה חסד להחלטות האלה, כי אם היא היתה מפרקת את התרומה של ההורדה במסים לעומת תקציבי העברה, זה היה מראה מה עשו המסים.

קרנית פלוג: הראינו את זה בגרף הקודם.

דובר: אז מה עשו המסים?

אסתר דומיניסיני: כמובן שהרפורמה במס גרמה לפערים, יוג'ין קנדל: יותר מקיצוץ תשלומי העברה?

אסתר דומיניסיני: כן, בתקופה הזאת הם לא קיצצו. (מדברים יחד)

מנואל טרכטנברג: חברה, תנו לקבל תשובה, אי אפשר ככה.

אסתר דומיניסיני: אם אנחנו מסתכלים על התקופה של השינויים של הרפורמה במס במקביל אנחנו מודדים באותה תקופה את תקציבי העברה, תקציבי העברה באותה תקופה גדלו, כי

ההקפאה בוטלה, ולא רק שהיא בוטלה, היתה במסגרת ההסכמים הקואליציוניים תוספת של שלוש פעימות בקצבאות הזקנה, וזה עוד העלה את הקצבאות. ז"א ההתערבות של תקציבי ההעברה, אין פה השפעה של הרעה, כי היתה הטבה. המס, שינויי המס מסבירים את עיקר השינוי הזה של הגדלה של הפערים.

מנואל טרכטנברג: בדרך כלל חושבים הפוך.

קרנית פלוג: תנו לי להתקדם. זה חלק מהסיפור. אבל פה רואים בעצם את החלק התחתון. אנחנו מסתכלים פה על מה קרה לעוני, וגם א העוני אפשר לחשב עוני על פי ההכנסה לפני תשלומי ההעברה ומסים, שזה הקו הכחול שכמעט לא השתנה. העוני, אנחנו יודעים, גדל, זה בעצם העוני בצורה שבה אנחנו מודדים אותו, זה בעצם אי השוויון בחלק התחתון של ההתפלגות כי אנחנו מדברים על עוני יחסי. אז תשימו לב שכאן העוני היחסי עלה מסדר גודל נניח ב-2002 ל-21 לכמעט 5% אתם יכולים לראות שפה תשלומי ההעברה, פה בעיקר זה תשלומי ההעברה, הם ירדו בצורה מאד חדה בתחילת התקופה, ואח"כ היתה התייצבות. אז בעצם הגידול בעוני, רובו ככולו בין השנים 2002 ל-2005. והוא תוצאה של קיצוץ תשלומי ההעברה, אח"כ אנחנו רואים התייצבות.

מנואל טרכטנברג: פה אני רוצה להגיד טוב, אני לא רוצה להכנס לזה. חילוקי הדעות על הגרף הזה ידועים. מה שאני רוצה להגיד, הסיפור הגדול הוא לא פה, הוא בשקף הקודם.

קרנית פלוג: יש פה שני סיפורים.

מנואל טרכטנברג: לא לא, השינויים פה הם לא דרמטיים בהנתן גם השינויים הדמוגרפים. כי אפשר לעשות אקסטרפולציה כמעט

ישירה מהשינויים הדמוגרפים למה שקורה פה. ולא לשינויי מדיניות.

מיכל עבאדי: השקפים מתייחסים לחמישון עליון וחמישון תחתון?

קרנית פלוג: לא, זה לא, החמישונים זה היה רק ההבדל.

מנואל טרכטנברג: עוני זה 50% מההכנסה הממוצעת.

מיכל עבאדי: מה זה עוני? עוני זה חמישון תחתון? כי אנחנו מדברים הרי על מעמד הביניים.

קרנית פלוג: לא, העוני זה 50% מההכנסה החציונית מתוקן למספר הנפשות. זו ההגדרה.

מיכל עבאדי: אני מתקשה לעקוב.

אסתר דומיניסיני: אם את מאתגרת ומסדרת בטור את כל האנשים עם ההכנסות, ואת לוקחת חציון, כל מי שנמצא מתחת לחציון, ושם יש את העניין של נפש סטנדרטית, לא משנה, ומרוויח פחות מסכום מסוים, הוא עני.

מיכל עבאדי: זה לא מעמד הביניים שעומד על הפרק.

אסתר דומיניסיני: לא, ממש לא. קודם יש את החציון ואח"כ חצי מהחציון 50% מההכנסה. יש גם שקילות.

יוג'ין קנדל: כמה עלה החציון באותה תקופה?

אסתר דומיניסיני: 4.5%

קרנית פלוג: פחות מאשר הממוצע, משום שיש

יוג'ין קנדל: החציון עלה פחות מאשר הממוצע?

קרנית פלוג: כן, זה חלק מהתרחבות אי השוויון.

מנואל טרכטנברג: אולי אני אגיד מילה, מיכל, כי אמרתי קודם, צריך להבין

את זה וזה עלה גם במפגשים שם. עוד פעם, התפלגות של

החציון. נניח שכל מה שקורה זה שאדם הכי עשיר מרוויח

יותר. כל היתר לא משתנה. מה שיקרה הוא שהממוצע יגדל

והחציון לא ישתנה. עכשיו תעשי אקסטרפולציה של זה זה ועוד ועוד ועוד. קחי את המאיון העליון ותגדילי לו את ההכנסה. או קי? שוב פעם, הממוצע זז, החציון לא זז. זהו.

אבי שמחון: אבל זה לא מה שקרה בישראל.

מנואל טרכטנברג: לא לא, אני מסביר את המושג.

קרנית פלוג: אני רוצה לבקש משהו, אם אפשר, אני רוצה להתקדם, ואח"כ פשוט נעשה דיון גם על זה. לגבי התפתחות, עכשיו אני עושה קצת zoom על התפתחות השכר הריאלי בעשור האחרון, כבר דיברנו על זה. השכר ברוטו לא השתנה, השכר נטו עלה קצת, אבל

יוג'ין קנדל: כמה היתה העלייה של השכר מ-2003? זה נטו או ברוטו?

אבי שמחון: גם וגם.

יוג'ין קנדל: כי להסתכל על העשור, יש פה ירידה של תוצר מאד משמעותית. אז ה-bench mark

קרנית פלוג: אבל ראינו קודם, שהגידול פה או בעצם הירידה בשכר הריאלי היתה ביחס לתוצר. ראינו פה בהתחלה שקף שהראה את התוצר לנפש, וראינו שביחס לתוצר השכר ירד. ז"א המשקל של השכר בתוצר ירד.

יוג'ין קנדל: זה אני יודע, אני רק אומר שפשוט להגיד את זה, שיש פה בעשור, יש פה לא שונה השכר, זה לשכוח שהיתה פה ירידה מאד משמעותית מאז הוא התקדם.

דובר: זה האינתיפאדה ואח"כ –

יוג'ין קנדל: בדיוק.

מנואל טרכטנברג: אבל תסתכל על 2003, שם זה 95%

יוג'ין קנדל: לכן אני אומר, שמשם צריך להסתכל, כי שם הנשק הכבד, משם אתה בעליה.

מנואל טרכטנברג: אבל תיקח את האחד, או.קי?
יוג'ין קנדל: למה את האחד, זה בדיוק מה שאני אומר.
קרנית פלוג: נדמה לי שהוויכוח הוא לא עם הגרף. קודם כל אחד יסתכל מנקודת המבט שלו.

יוג'ין קנדל: אני לא התווכחתי, אני רק שאלתי שאלה כמה זה עלה מ-2003. זה כל מה שאני שאלתי.

קרנית פלוג: אין לי את החישוב בראש, אבל אפשר לראות את זה. אבי שמחון: 20% בערך. 20 ומשהו.

קרנית פלוג: אני חושבת שמה שחשוב ודובר קודם על העניין של הממוצע, זה מה קרה לפי חמישונים וזה מתייחס לשכר, ומה שאפשר לראות פה ושוב, לא מפתיע בהנתן שהפחתת המסים היתה מטבע הדברים שהמסים הם פרוגרסיביים, אז הפחתת המסים הולכת בעיקר לחמישונים העליונים, אתם יכולים לראות אתמה שקרה לשכר לפי חמישונים. זה ממוצע שנתי. זה אומר שבעשור החמישון התחתון של המשתכרים, השכר שלו ירד בקצת למעלה מנקודת אחוז לשנה. כל שנה בממוצע שנתי. זה שכר, זה מתייחס לשכר.

מיכל עבאדי: קרנית, מה מעמד הביניים בחמישונים האלה?

קרנית פלוג: אין הגדרה חדה. את יכולה לראות, דובר: כל אחד יבחר לו.

קרנית פלוג: כל אחד יבחר לו, אני משערת שזה,

שלומי פריזט: כל מי שבא לשימוע אומר שהוא מעמד הביניים. זה מאד מעניין.

קרנית פלוג: זה אבל חמישונים של אנשים שמשתכרים. אם היינו עושים את זה לפי חמישונים של הכנסה,

מיכל עבאדי: אני רוצה לראות על המשתכרים

קרנית פלוג: פה ההכנסה יותר נמוכה. זה מה שקרה להתחלקות של התוצר בין הון, עבודה ומסים. מה שאפשר לראות פה זה שבעצם השינוי הגדול זה הירידה במסים, יחד עם עליה בתמורה להון, בעוד שהתמורה לעבודה, כשמסתכלים על הסה"כ נותרה פחות או יותר קבועה. אם אנחנו מסתכלים,

שלומי פריזט: אנחנו בהתחלה ראינו שדווקא ב-2003 מי ששילם את רוב התמורה של המשבר היו אנשי ההון, ושעור המשקל של העבודה עלה. ופה אנחנו רואים ההפך.

מיכל עבאדי: לא הבנתי, שלומי.

מנואל טרכטנברג: איפה ראית את זה, שלומי? לא לא, זה הפוך, תסתכלו, הגרף הזה הוא מהחשובים.

קרנית פלוג: אולי הגרף הזה עוד יותר. זה החלק של התמורה לעבודה מתוך התמורה לגורמי היצור. כלומר, בין הון לעבודה.

מיכל עבאדי: זה יחס הון – עבודה.

קרנית פלוג: התמורה לעבודה. זה מתוך התמורה לגורמי יצור, זה החלק של העבודה ברוטו או נטו.

מנואל טרכטנברג: WA+WA+

אבי שמחון: ז"א שההון לקח את כל הירידה במסים. זה מה שאת אומרת.

קרנית פלוג: זה מה שראינו קודם.

מנואל טרכטנברג: זה המשפט הכי חזק שיש כאן.

אייל גבאי: הוא לקח גם את כל העליה בתוצר, אני חושב שזה עוד יותר חזק.

אבי שמחון: לא, הוא לא לקח כך, כי החלק של העבודה בתוצר קבוע.

אייל גבאי: העבודה עלתה באותו שעור כמו של התוצר. היא קשורה ליחס

הזה, היא לא נשחקה. התוצר עלה באיקס והעבודה עלתה

באיקס.

גל הרשקוביץ: לא, צריך להגיד, העבודה לא נשחקה ביחס לתוצר. זה לא היה ברור, זה אומר שאם התוצר עלה באיקס אחוזים, העבודה עלתה באותו שעור.

רפי מלניק: התמורה לעבודה, אבל לא ההתחלקות בתוך זה.

גל הרשקוביץ: העבודה עלתה באותו שעור. אבל היא שמרה על חלקה.

רפי מלניק: אבל הסה"כ.

קרנית פלוג: הסה"כ גדל משכר העובדים, ראינו שכשהסתכלנו על השכר לעובד חלקי התוצר לעובד, היתה ירידה. מה שגדל זה כמות העבודה, אז המכפלה של הון כפול עבודה ממשיך לקחת אותו חלק. אבל פר עובד ראינו את הירידה של השכר ביחס – יוג'ין קנדל: צריך לזכור שביחס להשוואות בינלאומיות, אנחנו עדיין נמוכים.

קרנית פלוג: בוודאי שצריך לזכור ולכן שמנו את זה.

גל הרשקוביץ: השכר לנפש יותר נמוך מהתוצר לנפש? הגידול בשכר

יוג'ין קנדל: אם יש עליה במספר האנשים

גל הרשקוביץ: הגידול בשכר עלה בפחות מאשר התוצר לנפש? אני ראיתי

נתון היום שזה באותן פרופורציות. ראיתי דו"ח

קרנית פלוג: כן, זה מה שראינו בשקף הראשון. השקף הראשון,

גל הרשקוביץ: התוצר בנפש, זה היה בעשר השנים האחרונות, גדל בדיוק

באותו שעור מההכנסה לנפש.

קרנית פלוג: ההכנסה אני לא יודעת, אבל השכר – הכנסה זה משהו אחר, כי

זה מכל המקורות, הראיתי בשקף,

גל הרשקוביץ: זה עלה ב-2.6%

יוג'ין קנדל: אבל גל, זה כולל תמורה על ההון.

קרנית פלוג: הכנסה כוללת רווחים. ראינו בשקף הראשון, זה לא נכון.

יוג'ין קנדל: שניה, תראי את זה, אף אחד לא הסתכל על זה.

קרנית פלוג: יוג'ין, אמרתי שלמרות מה שראינו ולמרות המגמות שראינו, שהחלק של ההון בתוצר עלה, עדיין אצלנו החלק בתוצר של ההון הוא יחסית קטן. אני צריכה לסייג, זה הממוצע של 2005-2009 יש להניח שקצת זזנו ימינה בעקבות המשבר.

מנואל טרכטנברג: לא לא לא, חברים, בואו לא נתבלבל, מה שחסר פה זה ההתחלקות של הבעלות על ההון. מה שצריך להבין, כי מה שקורה במדינת ישראל, בארה"ב הבעלות על ההון היא הרבה יותר מפוזרת מאשר בישראל.

קרנית פלוג: אנשים מחזיקים מניות. נכון.
מנואל טרכטנברג: אנשים מחזיקים מניות, משהו כמו 60% של האוכלוסיה שבאופן ישיר לפחות לא מחזיקה מניות. למי שיש לו. אתה מדבר על חלק ניכר מהאוכלוסיה שכל מה שיש לו זה ביטוח לאומי.

יוג'ין קנדל: לא, אבל אתה שוכח שרוב הפנסיה בארה"ב היא דרך אחזקת מניות.

קרנית פלוג: היו"ר, אפשר מעכשיו רק שאלות הבהרה?
מנואל טרכטנברג: לחלוטין.

קרנית פלוג: אני מציגה את העובדות, אח"כ תגידו לי איזה עובדות חסרות זה עניין של אינטרפרטציה. דיברנו על החשיבות של מה שקרה למסים לפחות בפער שבין הברוטו והנטו, מה שיש כאן זה תחשיב של שעור מס סטטוטורי ישיר ועקיף ממוצע. זה אינדקס. והוא מתייחס, הוא שקלל את מרכיבי המס הישיר ואת מרכיבי המס העקיף לפי בסיס המס באופן כזה אנחנו מקבלים אינדקס ממוצע משוקלל. אז מה שאפשר לראות זה שבמובן המס הישיר ירד, זה אנחנו יודעים, לגבי המס העקיף, המגמה לא אחידה. אנחנו בראש יש לנו שהוא עלה בצורה

דרמתית, זה לא נכון. הוא ירד, אח"כ הוא עלה, הוא פחות או יותר נמצא לא שונה מהותית בשעורים משוקללים. לא היה שם שינוי דרמטי. אני חושבת שזה חשוב לזכור את זה.

לגבי המסים, אנחנו מסתכלים פה על בכמה ירד, או בכמה השתנו מסים שונים. יש פה את כל הרשימה, מה קרה מ-2002 עד 2010 ומה צפוי לקרות על פי מתווה הפחתת המסים בהסתכלות קדימה. אז לא להסתכל על כל המספרים, אבל סה"כ המסים ירדו בעשור האחרון בערך ב-3 נקודות אחוז, שזה 21 מיליארד שקל. הכל במס הישיר, עם קיזוז קטן בהעלאת המס העקיף. מה צפוי אם ילכו עם מתווה הפחתת המס, זו ירידה נוספת שתסתכם במשהו כמו 13 מיליארד שקל.

גל הרשקוביץ: יש לך סכימה של הסה"כ של מיסוי עקיף מול ישיר? כי נראה לי שפחות או יותר השעור ירד והסה"כ אולי עלה קצת.

קרנית פלוג: לא, אבל אפשר לסכם וראינו את זה בעצם בשקף הקודם. תסתכל על השעור.

גל הרשקוביץ: לא, השעור בסה"כ, זה כולל גם את הבסיס.

קרנית פלוג: אפשר לעשות את זה. אז זה הצד של המסים, עכשיו אני רוצה לדבר קצת על צד ההוצאה. אז קודם כל, אם אנחנו מסתכלים, זה מתקשר לנושא של השרותים הציבוריים. ההוצאה הציבורית האזרחית ללא ריבית, שזה איזשהו פרוקסי לשרותים הציבוריים בתוצר בעשור האחרון, אתם יכולים לראות מה קרה לה. ובכן, ירידה מאד חדה עד 2007, עליה מתונה מאז. מתוך זה אחד מהמרכיבים זה תשלומי העברה לפרטים, ואתם יכולים לראות גם את המגמה כאן, שוב, נתמקד בעשור האחרון ירידה חדה עד 2007, עליה מתונה מאז. מה קרה לכמה מהשרותים הציבוריים העיקריים, אז זה שוב,

אחוז מהתוצר, וזה מתייחס להוצאה הפרטית והציבורית על בריאות. הכחול זה ההוצאה הציבורית, בסה"כ ירדה במידה מסוימת מ-2002 והתייצבה בערך על 4.5 נקודות אחוז, וההוצאה הפרטית, אתם יכולים לראות בברים הירוקים, אבל אם אנחנו מסתכלים במחירי קבועים, אנחנו יכולים לראות ששניהם גדלו, גם ההוצאה הציבורית וגם ההוצאה הפרטית. ההוצאה הפרטית גדלה יותר מהר.

למה אני מראה את זה במחירים קבועים? כי ראינו קודם מה קרה להכנסה. אז אם אנחנו יודעים שההכנסה של הפרטים גדלה מעט יחסית ואם הם מוציאים יותר על בריאות, זה משאיר קצת פחות לדברים אחרים.

יוג'ין קנדל: אנחנו יודעים את הפירוט של כמה מתוך העליה בהוצאה פרטית היא לביטוחים משלימים?

עדי ברנדר: חלק גדול יחסית. בסה"כ זה לא רפואת שיניים, נדמה לי יש עבודה אצלנו שעשתה את הפירוד לluxury

יוג'ין קנדל: ז"א הרוב זה פשוט אנשים שעושים ביטוחים משלימים.

עדי ברנדר: משלימים גם איכות,

מיכל עבאדי: זה כולל גם את השב"ן.

עדי ברנדר: יש בעבודה גם פרוק של אותן הוצאות בביטוחים, הוצאות של הפרטים שמיועדות להשלים את המערכת הציבורית, כמו השתתפויות עצמיות, תרופות מרשם שהרופא נותן לך, אבל זה לא מכוסה בסל, ודברים שהם יותר לוקסוס, כמו לעקוף את התור.

גל הרשקוביץ: יש לך את הפירוט של זה?

קרנית פלוג: יש עבודה שנעשתה על זה,

גל הרשקוביץ: שאלה, כמה מתוך זה יש שרותים שהם כאילו בתוך סל הבסיס, בעיקר בחירת רופא מתוך הביטוח המשלים?
עדי ברנדר: אני לא זוכר פה בדיוק את הפרופורציות, מה שאני כן זוכר, יוג'ין קנדל: אפשר להפיץ את זה לוועדה?
עדי ברנדר: כן, זו עבודת מחקר שנעשתה ע"י – ושל דב צ'רניחובסקי, עבודה משותפת של שניהם, מה שכן ברור, זה שאותו רכיב של ה-luxury עלה יותר לאט. ז"א אותו רפיל של קוסמטיקה ודברים כאלה, שגם נמצאים בסל של הלמ"ס,
גל הרשקוביץ: בקיצור, צריך להוציא את זה לדו"ח המשלים ובא לציון גואל.

מיכל עבאדי: מאיפה הבאת את זה עכשיו?
עדי ברנדר: לא, אי אפשר שכולם ינפחו את התור,
גל הרשקוביץ: זה מה שאני אומר, תוציא את זה, ואז אתה תוריד במכה אחת בלי לפגוע בשרותים בכלל, בניגוד לרפואה הפרטית. בלי לפגוע כהוא זה. כי זה פיקציה.
מיכל עבאדי: זה לא פיקציה, גל.
גל הרשקוביץ: זה פיקציה.

קרנית פלוג: זאת ההוצאה הפרטית והציבורית על חינוך, שוב, כאחוז מהשכר, ופה כשאנחנו מסתכלים במחירים קבועים, אנחנו יכולים לראות שבעצם אין גידול בהוצאה הפרטית על חינוך יש גידול בהוצאה הציבורית. ואם אנחנו שמים את שני המרכיבים האלה ביחד, אז שעור ההוצאה, שעור ההוצאה על חינוך ובריאות מסה"כ ההוצאה הפרטית של משקי הבית, מה שאפשר לראות זה חילקנו את זה לשלוש תקופות, אפשר לראות בסה"כ שזה גדל. עשינו את זה לפי עשירונים. אז הכחול זה עשירונים ראשון עד רביעי, האדום זה עשירונים חמישי עד שמיני,

והצהבהב זה העשירון העליון, התשיעי והעשירי נדמה לי. זו ההוצאה הפרטית מתוך סה"כ ההוצאה הכספית של משקי הבית. למה עשינו את זה מתוך ההוצאה ולא מתוך ההכנסה כי בעשירונים התחתונים, מי שמכיר מוציאים יותר מאשר ההכנסה אז יש שם איזו בעיה.

יורם גבאי: זה כולל מכללות מול האוניברסיטאות?

קרנית פלוג: זה כולל את הכל.

יורם גבאי: גם, יש את החלוקה בין בריאות לחינוך?

קרנית פלוג: יש לי לא כאן. אבל זה נגזר ממה שכבר ראיתם. יש. ראינו קודם שהגידול הוא בעיקר בבריאות, בחינוך כשאנחנו מסתכלים על הסה"כ ולא העשירונים,

גל הרשקוביץ: קודם כל זה כמו כל המזון ביחד, וכבר אני אומר שמתוך הבריאות, להערכתי, זה חצי פיקציה, זה תשלום על כלום.

מיכל עבאדי: למה אתה אומר שזה פיקציה?

גל הרשקוביץ: כי זה הגילום, אם יש 80 או 90% כיסוי בביטוח המשלים וכולם יכולים לבחור רופא, אז אף אחד לא יכול לבחור רופא, כי זה לא בחירת רופא, זה קיצור תור. אם כולם יכולים,

מיכל עבאדי: כמה מהשב"נים –

(מדברים יחד)

יוג'ין קנדל: שניה, אני יכול להבין את הגרף? מישהו יודע למה פתאום בעשירונים התחתונים יש קפיצה כזאת ענקית בשנתיים האחרונות? בכחול הזה.

קרנית פלוג: אם יש יותר השתתפות עצמית,

יוג'ין קנדל: אבל לא היה איזושהו שינוי דרסטי בשנתיים שלוש האחרונות.

מיכל עבאדי: למה אתה אומר? לדעתך, תשלומי ההשתתפות העצמית לקופות ובתרופות עלו, ב-98' בואו נזכיר,

אבי שמחון: זו עליה מאד קטנה, הסקאלה פה עולה מ-16 ל-17.
קרנית פלוג: נכון, עלתה באחוז,
יוג'ין קנדל: זה קפץ ב-2.5%.
עדי ברנדר: זה כולל ביטוח פרטי.
אבי שמחון: זה מ-16 ל-17. זה פחות מאחוז וחצי.
מנואל טרכטנברג: חברים, זה יותר מדי ספציפי לדיון כאן.
עדי ברנדר: רק התשובה לשאלה על הבריאות, זה ההתרחבות של
הביטוחים המשלימים בשנים האחרונות לשכבות החלשות.
מלכתחילה זה היה הרבה תשלומים על כלום.

מיכל עבאדי: לא, זה לא על כלום,
אסתר דומיניסיני: זה היה תוספת לסל, למה אתם אומרים שזה כלום?
(מדברים יחד)

מנואל טרכטנברג: אנחנו חייבים להתקדם. כלכלנים זה עם קשה, כבד
קרנית פלוג: אני חושבת שאני אעצור עוד מעט. עוד כמה מילים על לפחות
מרכיב אחד שהוא ברקע, ומנואל דיבר על מחירים של חלק
מהמוצרים והשרותים, אז כמובן שהדיון תופש משקל חשוב
בהוצאה, ואתם יכולים לראות מה קרה ליחס בין מחיר דירה
ממוצע לשכר הממוצע על פני תקופה מאד ארוכה. זה הממוצע.
מטבע הדברים, ההתמקדות והקושי שכרגע אנשים חווים
מתייחס לתקופה האחרונה מ-2008, תשימו לב שלא שמענו
שום דבר על מחירי הדירות בעשור וחצי שמאמצע שנות
התשעים. דרך אגב, הסיפור הראשון היה גל העליה כך שהעליה
במחירים אז היתה קשורה לגל העליה, הסיפור הנוכחי הוא
כמובן שונה. זה חלק ממה שברקע. זה מתייחס ליחס בין שכר
הדירה לשכר הממוצע, תשימו לב ששם קרה הרבה פחות. היחס
הזה קודם כל הוא בהשוואה לממוצע הרב שנתי הוא לא גבוה

במיוחד, אבל גם היתה בו עליה מאד חדה. באופן כללי מה שאנחנו יודעים זה ששכר הדירה מפגר מאד באופן משמעותי מבחינת ההתפתחות שלו אחרי מחירי הדירות, אז בהחלט יכול להיות שאנחנו עוד נראה עליה נוספת,

יוג'ין קנדל: לא מה שאנחנו רואים עכשיו, שהוא מתעדכן בקיץ בדרך כלל. קרנית פלוג: כן, זה לא מנוכה עונתית. או.ק.י. פה יש תחשיב מעניין שעשה עדי שמתייחס להוצאה על דיור כאחוז מסל הצריכה של משקי בית, זה מתייחס רק לשנתיים האחרונות. עדי, אולי תסביר את התחשיב שלך?

עדי ברנדר: אם אתם רואים את הקו האדום, זה מה עומד בפני זוג צעיר 9 מישו שרוצה לקנות דירה בשנים האחרונות, שרצה לקנות את זה עם סכום בתחילת התקופה שהיווה 40% ממחיר הדירה כהון עצמי ואת השאר הוא לווה במשכנתא לעשרים שנה בריבית קבועה שמתעדכנת, כלומר, כשהריבית ירדה זה משקף את ההקלה עליהם, מול המחיר של הדירות ואנחנו רואים שאנשים כאלה, המשכנתא שהם היו צריכים לשאת בה, גדלה ב-14 נקודות אחוז מתוך סל הצריכה. כך שאנחנו מדברים על שוק הדיור, אנשים שמדברים על היכולת לקנות דירה, זו עוצמת המכה שאנשים קיבלו. אנחנו רואים גם סדר גודל של בערך 4 נקודות אחוז, למי ששוכר דירה. זה בממוצע כמובן, דיברנו על זה כבר בישיבה הקודמת, שזה לא היה פרופורציונאלי, הדירות הזולות התייקרו יותר מאשר הדירות היקרות. אז אנשים שנמצאים בחלק הבינוני ומטה, חטפו מכה עוד יותר גדולה, אבל גם אני חושב שזה שם קצת בפרופורציה את העוצמה פה מול העוצמות שראינו בכל הדברים האחרים,

ופה אנחנו מדברי על סדרי גודל הרבה יותר גדולים מאנשים שמתמודדים,

אבי שמחון: עוד מעט הריבית של בנק ישראל לוקח בחשבון את הריבית. (מדברים יחד)

עדי ברנדר: סליחה, ריבית ריאלית אנחנו מסבירים לכולם כמה זה מסוכן ולא נכון לקחת משכנתא,

אבי שמחון: זו הריבית שבה בנק ישראל חושב שהיינו צריכים לקחת והריבית שבה בנק ישראל חושב שהיינו צריכים לתמחר את המשכנתא. אם היית לוקח את הריבית שבה אנשים בפועל לוקחים משכנתא, כי התחשיבים שלהם שונים מהתחשיבים שלך אז לא היית מקבל את הקו האדום הזה. הקו האדום הזה הוא פיקציה.

מנואל טרכטנברג: ומה היית מקבל?

אבי שמחון: הרבה הרבה פחות, בגלל שהריבית ירדה, הוא בכלל לא לוקח את ירידת הריבית. ריבית הפריים ירדה בצורה דרמטית.

מנואל טרכטנברג: זו ריבית קבועה.

אבי שמחון: זו ריבית קבועה לעשרים שנה.

אייל גבאי: אני חושב שאנחנו נתייחס בחלק של הדיון, ואז אפשר יהיה להבין למה זה בא.

אבי שמחון: הוא לקח פה ריבית קבועה. זה לא מה שמשקי הבית רואים בפנים.

יוג'ין קנדל: זה לא משנה לי, זה שהם לא רואים את זה, זה שהם לא מבינים שהיא תעלה והם יצטרכו לשלם את זה, זו בעיה אחרת.

(מדברים יחד)

מנואל טרכטנברג: חברים, עד כאן, יש גם עוד בעיה עם הגרף הזה.

אבי שמחון: אתה יודע מה יהיה בעוד עשר שנים?

אייל גבאי: וגם תזכור שהפריים זה ריבית שהוא יכול לפרוע לעשות פרעון מיידי ולמחזר.

אבי שמחון: החכמים האלה שאמרו לנו לפני שלוש שנים, אל תקחו ריבית פריים, זה מסוכן,

מנואל טרכטנברג: טוב, חברים, תודה רבה קרנית. החלק השני של המצגת נציג בפעם הבאה. אבל זה היה מאד אינפורמטיבי. אני פותח את זה לדיון על שני החלקים גם יחד. כי בסופו של דבר אנחנו צריכים, הוועדה צריכה לעמוד או לא לעמוד בשינויים כאלה או אחרים מאחורי המצגת. בעצם המצגת הזאת שקרנית מזינה ותומכת בפרטים יותר מדויקים על הדברים שנאמרו קודם. אז מי שרוצה להתבטא זה הזמן, ונעשה את זה בצורה מסודרת.

דובר: אפשר להפיץ את המצגת הזאת לחברי הוועדה? מעין "שיתוף הציבור".

אבי שמחון: אבל קודם כל תתקנו את זה שאתם חושבים שההכנסה של מעמד הביניים עלתה בעשור האחרון ב-60% שזה מה שיש במצגת וזה טעות. אני רוצה להגיד, אני מקלקל קצת לעצמי את מה שאני כל החיים אומר משהו, ואז אני סותר את עצמי ומאד מפריע לי ואני מרביץ לעצמי. לכן אני רוצה גם להרביץ קצת לכם. תסתכלו על מה שקורה מ-2005 ועד היום, לא חלה עליה באי השוויון. מ-2005 ועד היום כל החמישונים עולים פחות או יותר אותו דבר. כל הדבר הה, תסתכלו על השיפוע שם של השקף של קרנית, הוא פחות או יותר אותו דבר. מה שקרה מ-2002 ועד 2005 זה קיצוץ קצבאות הילדים, הממשלה באה ולקחה פה סכום עצום. אני חשבתי שחייבים לקצץ את קצבאות הילדים, אבל היא לא השכילה להחזיר את הקצבאות האלה באופן שונה. מי שבאמת נפגע בעשור האחרון זה לא

מעמד הביניים. מי שבאמת נפגע בעשור האחרון זה העניים. עכשיו, למה בכל זאת אנחנו רואים פה פתאום את ההתפרצות הזאת של מעמד הביניים? ז"א קצת כן, אם מסתכלים מ-2000 ועד היום זה נכון. מ-2005 ועד היום זה לא נכון.

למה בכל זאת זה קרה? אני לא בטוח, אני לא יודע, אני לא מבין. יכול להיות שזה בגלל שהמצב הוא רע מלכתחילה, הוא לא הורע בעשור האחרון כמו שאמרת, אני לא מקבל את זה, לא של מעמד הביניים, של העניים כן, כי לא השכילו לפצות אותם על הורדת קצבאות הילדים, של מעמד הביניים לא, אלא בגלל שיש פער עצום בין הממוצע ובין החציון הגרף שלך, התאור שלך לא מייצג את זה. הפער הוא אדיר. 85% מרוויחים פחות מהממוצע. ויש פה בעיה מאד מאד גדולה.

יוג'ין קנדל: זה לא נתוני מס הכנסה. מס הכנסה אומר 35% אבי שמחון: זה לא נתוני מס הכנסה? אני אחרי זה אראה לך. יש פער עצום וזה אומר שמהו בשיטה שלנו לא של ישראל, אלא בשיטה בכלל, משהו דפוק באופן בסיסי. איך מתקנים את המשהו הדפוק הזה באופן בסיסי? אני לא בטוח. זה קל להגיד, קשה מאד לעשות ולכן אני חושב שלוועדה הזאת יש בעיה מאד מאד חמורה, מפני שאין את התאוריה ואין את הפרקטיקה בשום מקום של איך מתקנים משהו כזה בסיסי. זה מה שרציתי להגיד בשלב הזה.

מיכל עבאדי: אם היה כאן אפשר לתת, אני לא יודעת עד כמה אפשר לדון בזה בוועדה הזאת, אבל היה שקף של ההוצאה האזרחית, גם יחסית למדדים, נדמה לי לעולם, או זה היה בשקף אחר שראינו, מה קרה לתקציב הבטחון לעומת דוח ברודט. לעומת המתווה. אני חושבת שחשוב לדון בזה אם לא פה אז בצוות

מקרו. התפישה הזאת שהיה איזה מתווה היה דיון ציבורי רציני בנושא הזה, היו איזשהן החלטות ומה קרה בנושא הזה. אני חושבת שזה גם חלק מהתמונה. אנחנו מדברים פה על המון דברים אזרחיים חברתיים בחינוך, בבריאות, יש פה משלים בסוף,

מנואל טרכטנברג: רק אמירה אחת על זה, על השולחן יש עבודה שגם גל מוביל והיא נעשית בשיתוף גם עם בנק ישראל ואנחנו נציג פה את הנתונים.

אייל גבאי: אני חושב שהדבר שלא טוב שנעשה, זה לצייר שד ולתקוף אותו. יש את האמירה והיא מחוזקת פה זה שהתמורה בשורה התחתונה, מי שמרוויח מהון הוא זה שמרוויח. אני רוצה קצת להמשיך את הקו של אבי וקצת לקחת את זה, כי הוא אמר, אני לא יודע להגיד, אולי כן. דבר ראשון, חסר הפן של כמה הישראלים מרוויחים מהון. אם אתה מסתכל על אחוזי הבעלות ואנחנו עושים את זה קצת בוועדה של הריכוזיות, אתה מסתכל על אחוזי הבעלות בשוק ההון, אתה מקבל את זה שבסוף המשקיע הגדול ביותר זה הישראלי הקטן, דרך פנסיה, השתלמות, גמל וכו'. שאמרת בצדק, יש ארבעה עשירונים אולי שלא משתתפים בחגיגה הזאת, דהיינו, מעמד הביניים, אם יש לו פנסיה מכובדת היום, זה הודות לרווח הגדול של שוק ההון בעשור האחרון. אז בואו שניה נחזור ונבין, מעמד הביניים ראינו בעבודה הוא לא נפגע, בהון הוא מרוויח בתחום הפנסיה, ואני עדיין אומר, קול המון כקול שדי, אז רגע, איפה כל ההתלהמות שיש היום, או המחאה או אני לא יודע מה, ואם אנחנו מסתכלים ורואים שזה בא בעיקר אצל הזוגות הצעירים. ובסוף בסוף בסוף, עניין הדיור זה 95% מהסיפור. כי אם, וזה

מספרים, אם בסו יש עליית מחירי הדיור של 50% בשלוש השנים האחרונות, אז מישהו מחוץ לשוק הדיור, ולמעשה צריך לשעבד 150 חודשי עבודה,

מנואל טרכטנברג: דרך אגב, זה מסביר את הגרף של עדי במידה גדולה. אייל גבאי: כן, וצריך לשעבד 150 חודשי עבודה בהשוואה ל-110-100 שהיו בעבר או בהשוואות בינלאומיות הוא לא במשחק. הוא באמת מה שאתה אמרת בהתחלה, מנו, שהוא גם חושב מה הוא יכול להשיג עם הכישורים שלו ועם ההתפתחות שלו, הוא אומר אני לא יכול. כי אם בעבר הוא היה אומר משכנתא של 20 שנה, עכשיו הוא צריך משכנתא של 30 שנה. 30 שנה זה כבר כשהילדים שלי מתחתנים. זה לב ליבה של הבעיה, ואני לא אומר את זה כי צוות הדיור הוא אצלי, אני אומר כי אני מנסה לפענח, ואני חושב שאנחנו צריכים להציג מציאות אמיתית של איפה הבעיה המשמעותית של הציבור הישראלי. כי אם אנחנו נתקוף את הבעיה הלא נכונה, יכול להיות שאנחנו נפגע בהון, זה מאד מתאים לגל של העשירים אשמים וצריך זה, אבל בסוף צריך להבין מי זה בדיוק מי עומד מאחורי ההון, ומצד שני, אנחנו כן חייבים למקד את האש ואת הפתרון איפה שזה מאד רלוונטי, ואני לא יודע אם בארסנל של הדיון אנחנו נדבר על זה, יש עוד המון מה להשיג, אבל לפחות בעיני זה המשתנה שעושה שינוי מובהק ביותר, ולכן זה מעמד הביניים רכש דירה, כי מי שלא רכש דירה, אף פעם לא היה במשחק, ומי שגר בדיור ציבורי באמת לא נמצא במשחק הזה, והוא זה שגם מרגיש את השינוי הדרמטי ביותר גם בעולם הציפיות שלו.

רפי מלניק: אנחנו שמענו את המצגת של מנואל, שהציגה באמת ניתוח מאד מאד רחב, הייתי קורא לו כלכלי סוציולוגי מקיף. אבל יש

גבול לציפיות שהוועדה הזאת יכולה לעורר לגבי היכולת שלנו התמודד עם כל מיני אספקטים שבכל אחד מהם אולי אפשר לנגוע, ואני חושב שאנחנו צריכים לנווט את הציפיות האלה, זה מאד מאד חשוב, משום שאכזבה וחלק מהתהליכים שאנחנו רואים היום בשטח, זה תחושות זה פרספציות, זה ציפיות ואסור לנו ליצור מצב של אכזבה, ואולי תסכול מעבודת הוועדה. זאת אחריות עצומה. לכן צריך לנווט את הנושא הזה בזהירות, כי תפשת מרובה לא תפשת. בשלב הזה, אני מקווה, אני יושב בשתי וועדות ואני יודע שזה קורה, במליאה אנחנו נמצאים עדיין בשלב של התרחבות מבחינת הסקופ, באיזשהו שלב אנחנו צריכים לעבור להתכנסות, כדי שנוכל לבוא עם איזושהי תוכנית קוהרנטית סגורה ומעשית. שיש לה כמובן שני שלבים, הדברים האלה אמרתי בפתיחה, השלב הראשון זה איזה דברים אנחנו נוהל להביא שיש להם אימפקט מידי ואפשר יהיה לחוש אותם כבר בטווח הקצר, ואיזה דברים יהיו כאלה שנכנסים לאיזשהו תהליך שאולי משנה את המגמה שהיינו בה בעשור האחרון. כי הדברים שראינו הם דברים שבהחלט אנחנו חייבים לשנות את הכיוון.

מבחינת הטרמינולוגיה, אני לא רוצה להכנס לנושאים סמנטיים, אבל כשמדברים על שורשי המחאה, השקף הראשון שאני מסכים עם שלוש הקטגוריות שאתה העלית, לא פחות חשוב, וזה הגיע אח"כ בדיון, ובמידה מסוימת גם במצגת של קרנית, איך הגענו לזה. איך זה קרה. מה זה, זו תופעת טבע שהדברים האלה התרחשו? אנחנו חייבים להבין את התהליכים האלה, כי אם אנחנו לא נבין אותם, אנחנו לא נוכל למצוא את הכלים הנכונים להתמודד אתם. אז חשובה מאד

הדיאגנוזה הזאת, אבל חשוב מאד להבין את התהליכים. והתהליכים הם מאד מאד מורכבים ויש להם אספקטים שיש לנו שליטה עליהם וישנם אספקטים שאין לנו שליטה עליהם. אני אזכיר כמה מהם.

יש תהליך של גלובליזציה, השפיעה על כלכלת ישראל. הרבה נגד זה אין לנו מה לעשות. יש זעזועים חיצוניים שנחתו עלינו בתקופה הזאת והם עוצמתיים מאד, הם בעלי משמעות מאד גדולה על מה שקרה במשק, הצרוף של האינתיפאדה עם משבר ההיי טק בראשית שנות האלפיים, רבותי, זה המיתון הקשה ביותר שעבר על כלכלת ישראל מאז הקמת המדינה. אלה לא דברים פשוטים. ולכן הם ברקע, הם מופיעים שם בהתפתחויות השונות.

הפעלנו קונסולידציה פיסקלית, היינו באסטרטגיה מקרו כלכלית מאד מאד ברורה ומאד מאד ברוכה שהיתה לא כל כך שנויה במחלוקת, היו בשוליים אנשים שהתנגדו לזה, אבל התהליך הזה הגיע למיצוי. הגיע למיצוי. ואנחנו כשאנחנו מסתכלים קדימה על כלכלת ישראל, צריכים לשנות את האסטרטגיה הזאת וזה לא דבר טריוויאלי, איך עושים את זה? כל המנגנונים, כל הכללים, כל השיקולים בנויים על תוואי שהלכנו ממנו, מ-85 ועד היום ולעלות על תוואי חדש זה לא דבר פשוט. אני חושב שהוועדה צריכה להתמודד עם האתגר הזה של איך אנחנו מעצבים אסטרטגיה מקרו כלכלית חדשה. וזה דבר לגמרי לא טריוויאלי.

עשינו דיס אינפלאציה, זה השפיע על הדברים האלה. המשק השתנה, המבנה הענפי מאד מאד השתנה, חלק מהתופעות שאנחנו רואים, בעיקר בתחום השכר, זה שינוי המבנה הענפי

של המשק. המשק הלך לכיוון ההי-טק, תסתכלו על הייצור התעשייתי, תסתכלו על הייצוא התעשייתי. כמה זה 80% הי-טק היום? בסחורות?

מיכל עבאדי: ביצוא.

מנואל טרכטנברג: אבל בשוק העבודה לא.

רפי מלניק: אני יודע, אבל כשאתה מסתכל על החמישונים השונים, זה מאד מאד חשוב כי ענפים אחרים לא כל כך התפתחו. ומעל לכל, רבותי, בלי שנתמודד עם העניין הזה, אני חושב שלא נבין את התופעה הזאת שהשכר הריאלי בחמישון התחתון ירד באחוז ומשהו לשנה. בלי שנתמודד עם הסוגיה של העובדים הזרים, אין פתרון לעניין הזה. הם פועלים בדיוק על המגזר הזה. בדיוק על המגזר הזה. ומונעים את עליית השכר. כל פעם שיש איזשהו לחץ תאום יש מחסור עובדים וצריך להביא עובדים לענף הבניה. למה, אין עובדים. אין עובדים זולים. אני לא רואה שאנחנו מייבאים מהנדסים למשק, ואולי זה מה שצריך לעשות, לייבא מהנדסים ולא עובדי בניין. יש מחסור במהנדסים? אז בואו נייבא מהנדסים מהודו ולא פועלים מתאילנד.

יוג'ין קנדל: מביאים אותם מקפריסין, זה מה שעושים.

רפי מלניק: הדברים האלה הם דברים שהם ברקע, והם תהליכים מאד מורכבים. לכן אני מציע לוועדה, אני מציע לכל הוועדות, לכל תתי הוועדות: פשוט להתמקד ולזהות דברים חשובים שאנחנו נוכל לעשות בטווח הקצר, שיהיה להם איזשהו אימפקט בכיוון הנכון, גם בטווח המידי, אבל גם בתוואי שהמשק יעלה עליו בעשור הבא.

הזכרתי כבר, אבל אם אנחנו רוצים לזהות, לטעמי, את הגורמים שהביאו לתופעות שקרנית הציגה לנו, שזה דברים מאד מאד קשים מבחינת התפלגות השכר, מבחינת ההשוואה בין התמורה לעבודה לעובד, יחסית לתוצר, אלה דברים קשים ביותר שהם באמת בשורשי המחאה. לדעתי, שלושה גורמים מרכזיים יושבים שם, אחד, זה העובדים הזרים שהזכרתי את זה, אבל בלי זה אי אפשר להבין את העניין הזה. שניים, שינוי במבנה של המשק, ואני לא חושב שאנחנו נגד השינוי של המבנה, אבל צריך להבין, שהמשק הלך לכיוון מיסוי,

אייל גבאי: איזו ועדה זאת, דרך אגב, מישהו עוסק בזה?

קרנית פלוג: יש המלצות, דרך אגב, רק צריך לבצע.

מנואל טרכטנברג: לא צריך וועדה, צריך לעשות.

קרנית פלוג: צריך איזשהו statement

(מדברים יחדק)

רפי מלניק: והדבר האחרון, יש לי עוד שתי הערות קצרות, הגורם השלישי שזה כבר עלה בכל העצמה ואני חושב שקשה לעמוד כנגד זה, זה מדיניות המיסוי. מדיניות המיסוי גרמה במידה גדולה לתופעה הזאת, ולכן אנחנו צריכים ללמוד את העסק הזה ולשנות כיוון. לשנות כיוון במדיניות המיסוי. הדבר האחרון שאני רוצה לומר הוא, רשמתי את זה, אבל זה נמחק לי, ולכן אני שומר לעצמי כשזה יחזור.

מנואל טרכטנברג: שתי הערות. אני מבקש מכולכם לקצר. שנית, רפי מה שאמרת, שצריך שינוי פאזה בגיבוש מדיניות מקרו כלכלית לטווח הארוך, שתבוא בעקבות המיצוי של הסרט שראינו מחמש מדינות, אני מאד מסכים ולזה התכוונתי, אם אתה זוכר

במבנה של הדו"ח, כתוב שם אפילוג, ולזה התכוונתי ולזה אני מכוון וזה יהיה.

שחר כהן: כמי שיותר קרוב למפגינים והשתתף בשלוש ההפגנות ומדבר עם אנשים שמפגינים והיה שם, אני חושב שאני מאד מתחבר למסגרת שהציג מנואל, שהיא מסגרת מעבר לצדדים הפרקטיים של הטווח הקצר. לוועדה הזאת, לדעתי, יש לה חשיבות באמירה ערכית, בהצבה של מסגרת רעיונית שמשמשת road mark בעצם למה הלאה. אני לא רואה את הוועדה הזאת כוועדה שהצלחה שתמדד במספר המהלכים שיעברו עד נובמבר 2012 לבחירות הבאות, מבחינתי התוצר המרכזי של הוועדה הזאת, אם אנחנו מתחברים למה שמנואל הציג, זה שהיא רוכבת על ההישג הכי גדול של המחאה עכשיו, שהיא שינתה את השיח החברתי כלכלי והיא מציבה אג'נדה למדיניות כלכלית חברתית שעליה יתנהל הדיון הכלכלי חברתי בשנים הקרובות. זה אומר שמבחינתי אם הבחירות הבאות הדיון יתבסס סביב זה, האם אתם מאמצים את המלצות וועדת טרכטנברג או לא, אם כן, סעיפים א עד ה' מאמצים אותם, בעיני זו ההצלחה של הוועדה. ופחות אם היא תוריד את המיסוי העקיף או הישיר שזה צריך להיעשות וזה ייעשה, אני מניח בוועדות המקצועיות.

אני מאד מתחבר לשורשי המחאה שמנועל הציג. המצוקה הכלכלית, ופה אני מסכים עם אייל, היא בגדול מגיעה מהדירות, אבל אי אפשר להתעלם מתחושת האי צדק שמגיעה מתוך אי השוויון גדל וכן הנשיאה בנטל, שזה בדיוק מה שמנואל הציג, והניכור, שבאמת זה טיפה מחוץ למנדט, אבל

בסופו של דבר, התפישה של המציאות היא לא בהכרח, היא יותר חשובה מהמציאות.

אני רוצה לציים עם ציטוט אחד של רוזוולט, לגבי המסגרת הרעיונית שאומר, זה הופיע באיזו מצגת שכתבתי, במובן הזה של צריך לכוון, בגדול הוא אומר: עדיף להיות זה שחווה ומכוון את הדברים הגדולים, לנצח ניצחונות הרואיים ואפילו זה שנחבט וקיבל כישלונות מהדהדים, מאשר להיות נפש עלובה, אני מצטט, שהולך על הביניים ועל האפרוריות ונאחז בציניות.

רפי מלניק: נזכרתי בהערה ששכחתי קודם, באמת טלגרפית, צריך קצת כבוד לחוטים. בדיאגנוזה ובשורשי המחאה, אני חושב שנוצר חוסר איזון בין הצריכה הפרטית לצריכה הציבורית. הצריכה הפרטית ניסתה לפצות ע"י שרותים ציבוריים שחלק, שהציבור, כשרמת החיים עולה, אנחנו רוצים גם וגם בצורה מאוזנת. ולא קיבלנו את השרותים הציבוריים שרצינו שעומדים כנגד העלאת רמת החיים, ומי שיכול היה לפצות את עצמו, זה דווקא הכבות העשירות ולא העניות. או מעמד הביניים.

מנואל טרכטנברג: נכון במאה אחוז.

טלי רגב: שתי הערות קצרות. לגבי השינוי בחלוקת ההכנסות בין ההון לעבודה אני רוצה לחזק את מה שאייל אמר, ואני חושבת שזה נכון, יש לי כאן כימות עשו עופר ספי מהמרכז, שהסתכלו מתוך העליה בהון. אני גם אעביר את זה לקרנית. מתוך נניח, 13% בגידול ופה כמובן תלוי מאיזו נקודה מסתכלים כמובן זה משפיע, מתוך ה-3% גידול בהכנסה על ההון, 2% תוצר מתוכם זה בגלל הגידול בעלויות הדיור. שני שלישי, יש שם איזו סימולציה וזה תלוי קצת בהנחות, אבל רק קצת וזה עם הערכת

חסר. כשני שלישי מהגידול בעליה על ההון, תלוי ממתי מסתכלים כאן, זה מ-96', אם זה קדימה זה קצת פחות. חלק גדול מהעליה בהכנסה על ההון, זה בגלל העליה במחירי הדיור. צריך לקחת את זה בחשבון.

יוג'ין קנדל: זה נכון לגבי שלוש השנים האחרונות?

טלי רגב: לא לא, זה מ-96'.

יוג'ין קנדל: אבל אז היתה ירידה,

קרנית פלוג: מחירי הדירות התחילו לעלות בסוף 2007

מנואל טרכטנברג: אנחנו נבדוק את הנתונים האלו.

טלי רגב: יש לי את זה מכמה תאריכים שונים. ולגבי המנדט שלנו, אני

חושבת שזה חשוב, כי אתה אמרת את זה בתור אמירה מאד

חזקה, ואני לא בטוחה שאני מסכימה עם זה. אני רוצה לשאול.

זו בעצם דילמה. האנשים שמוחים עכשיו, הם אנשים שהם

יחסית חזקים. הם משמיעים קול. הם לא מדברים על

הקשישים למשל, ותקני אותי אם אני טועה, אבל הביטוח

שאנחנו נותנים, הביטוח לאומי שאנחנו נותנים קצבאות זקנה

הם מהנמוכים ב-OECD העלות,

אסתר דומיניסיני: שעורי העוני כ-60 אחוז בהשוואה למשפחות עם ילדים,

2-3 ילדים קטנים. שם שעורי העוני, לא אצל הקשישים כרגע.

זה תוקן, לא שאין לאן ללכת, אבל כמובן שביחס לאחרים

מצבם טוב.

יוג'ין קנדל: בהגדרה קשישים לא יכולים להיות מתחת לקו העוני, אם הם

ממציים את זה.

טלי רגב: מה שאני אומרת, זה יותר מזה, השאלה אם אנחנו מקשיבים

לקולות ואנחנו באים לענות על המחאה או אנחנו רואים את

התמונה היותר כוללת.

מנואל טרכטנברג: השאלה מאד לגיטימית ואנחנו צריכים לתת לה תשובה.

כבר יש לי מה להגיד על זה. אנחנו רושמים לפנינו את זה וזה

יבוא לידי ביטוי. קרנית, את רוצה להוסיף משהו?

קרנית פלוג: אני רק רוצה לומר שהדגשתי בדברים את המחיר של הצמצום

של גודל הממשלה ואת הקונסולידציה הפיסקלית, אבל אני

חושבת שזה מאד חשוב לזכור גם את החשיבות של התרומה

שזה תרם לעמידות של המשק. היה לנו מבחן לא מזמן, ואני

חושבת שחשוב להגיד את זה, ואני לא בטוחה שהמבחן הבא

הוא לא מאחורי הדלת. אז זה צריך להיות מאד חזק בתודעה

שלנו. והעובדה ששעור החוב הוא הרבה יותר נמוך וכל הדברים

הטובים האחרים, אז אני התמקדתי במחירים של המדיניות,

אבל היו לה גם הישגים, וכל דבר שאנחנו עושים קדימה צריך

לקחת בחשבון שלא נאבד את מה שאנחנו השגנו.

פנינה קליין: קודם כל בשבילי זו היתה חוויה לשמוע את התמונה הכללית.

אולי אני אתחיל ללמוד כלכלה ופשוט *its never too late*. אני

רוצה להתייחס לרמת החיים של הפרט מנקודת ראות אחרת

שהועלתה היום בשיחות שהיו לנו עם האנשים מהשטח.

הועלתה נקודה של הצורך בהיבט אחר וחשיבה אחרת. אני לא

רוצה להשתמש במילה ערכית, כי זה ניתן לאינטרפרטציה

בצורות שונות וזה לא המקום שלנו כאן, אבל אנחנו נצטרך

בסופו של דבר גם להתייחס לציפיות הגדולות ולתוכניות אולי

לא מעשיות, לצרכים המוגזמים שאנחנו בעצמנו יוצרים

לעצמנו. אולי בגלל שאנחנו חיים בפרק קטן גלובלי ואנחנו

רואים דברים ומשווים, ואולי גם בגלל שהעיתונות, אולי צריך

להכניס גם אנשי חינוך ודמויות מרכזיות אחרות, כדי איכשהו

לעזור לנו ביצירת מתווים אחרים למוטיבציה להישגים שאינם

דווקא ניתנים לפריטה בכסף בלבד, כי אנחנו יושבים כאן, וכולנו מדברים על אידיאלים מסוימים שאנחנו בצורה כזאת או אחרת רוצים להגיע אליהם, ואין בכלל התייחסות למטרות אחרות. אז העניין של צניעות באיזושהי נקודת צמצום של השאיפות שלנו, נכון, זה נראה נורא מוזר וזה נראה כאילו מפלנטה אחרת הדברים שאני אומרת כרגע, אבל בלי זה אנחנו בעצם נמשיך לטוס בחלל ולקלוט כל מיני מטרות ושאיפות שיכולות להמשיך ולדרדר אותנו למקומות שאנחנו לא רוצים להגיע אליהם.

נקודה נוספת זה שרותים, זה משאבי המגזר השלישי, שעד עכשיו כווננו בעיקר לשכבות הנמוכות ביותר. אני חושבת שהגיע הזמן אולי לתקופה מסוימת ומוגדרת לכוון או לבקש התייחסות לשכבות הביניים שממש נשמעת עכשיו הזעקה.

יורם גבאי: שתיים שלוש הערות. קודם כל אני חושב שהדיור זה לא מרכיב מרכזי, כלומר, גם ממה שאני שומע מהאהלים וגם בניתוח הכלכלי, הנושא של דיור היה באמת המנוף בגלל מה שקרה בשלוש השנים האחרונות, אבל המנופים האחרים, חלקם אובייקטיביים וחלקם סובייקטיביים, האובייקטיבי זה בהחלט גלגול הוצאות הממשלה לפרטים. ראינו את זה בירידת המשקל שהיא מאסיבית ולכן הגדילה את ההוצאה המשפחתית בצורה די חדה. אני לא יודע אם ביטוח בריאות או חינוך, השכלה אקדמית, זה גולגל. הנושא השני שקצת גולגל, זה הנושא של קצבאות כמובן, שירדו, שזו קבוצה, וגם יש לנו מה שקוראי שינוי דפוסי תצרוכת. כלומר, אני חושב שזה מרכיב מאד רציני. באותה הכנסה נטו של מעון איקס, ההוצאה המשפחתית בסטנדרט היא הרבה יותר גבוהה מלפני שבע

שמונה שנים. יכולים לעשות את זה בשלושה פלפונים, שלושה אינטרנטים ושלושה צ'נלים בהוט.

אבל זה הרבה יותר מזה. זה משיפוץ של דירה שיהיה עם ברז של 4000 שקל לעומת ברז אחר, עד חולצות, נאמר, עם כל מיני חיות שנעות על החולצה. מה שאני מתכוון הוא, שדפוסים הצריכה עלו מאד במעמד הבינוני, לכן הציפיות שלו שהן לא ריאליות, כי התוצר לא עלה, את קראת לזה צניעות, אני לא קורא לזה צניעות, זה דפוסים תצרוכת של מעונים. זה עד איך עושים חתונה ומי הזמר. ולכן יש לנו מרכיבים שלהם גם אי אפשר לתקן אותם. אבל למה אני בכל אופן אומר את זה? משום שהמיקוד לא צריך להיות בנושא הדיור, אלא הרבה מאד בקבוצות משפחה עם ילדים ששם בהחלט כל הדברים שאמרתם מקודם, עלו מאד ויצרו נטל די כבד.

לכן אנחנו צריכים באמת לטפל בנישות, לא נוכל לפתור את בעיית התחושה של האנשים שחיו עם 13 אלף נטו ריאלי, חיו סביר לפני כמה שנים והיום הם מרגישים רע, כי התצרוכת גם של העשירים עלתה מאד, ואת זה אני לא יכול לשפר. נצטרך להתמקד ולמקד.

נקודה שניה שהיא נקודה מתודולוגית מאד קשה, שאין לי תשובה עליה, אני מודה, האם הוועדה הזאת עומדת בתקרת הוצאות או בתקרת גרעון, שאלה הכי קריטית, כי אני בתוך מערכת המס. בוועדה של המיסוי אנחנו צריכים guide line כי guide line של תקרת הוצאות אומר שאני מתודולוגית מנסה להוציא מהמסים נטו פלוס די גדול, זה מה שקוראים גם ה-reason detere של איש מס לשעבר נוכחי. נכון? איך אני משיג עוד כסף מהציבור. אבל אם אני לא מגדיל את תקרת

ההוצאות, או למעשה בתוך מערכת המס אני צריך לתמרן בין מסים עקיפים ומסים ישירים וליצור יתר אופטימיזציה, אבל בלי תוספת נטו משמעותית. וזה guide line שאתם צריכים לקבוע לנו, בשיתוף אתם.

מנואל טרכטנברג: רמזתי לכם על זה.

יורם גבאי: רמזת, אבל בהפסקה לא הייתי בטוח אם הבנתי אותך. האם תקרת הוצאות או תקרת –

מנואל טרכטנברג: בוא אני אגיד את זה אחרת. הכללים הפיסיקליים שרירים וקיימים.

יורם גבאי: הבנתי. זה נתן לי פתרון.

יוג'ין קנדל: לאורך כל המסלול?

מנואל טרכטנברג: אנחנו מדברים כרגע על 2012.

יורם גבאי: תקרת ההוצאות לא משתנה.

מנואל טרכטנברג: אני מדבר על 2012 באופן אבסולוטי.

יורם גבאי: יכול להיות שחסר במתווה, אבל אז אני בוועדת המיסוי לא משתגע.

מנואל טרכטנברג: אני תמיד אשמח להוריד את נטל החוב.

יורם גבאי: אני כמוך, אבל בסדר, הבנתי את המתווה, זה היה לי חשוב. הערה אחרונה, הערה של הנדירות, אני לא הייתי מת עליה, כלומר, גם לפני שבעה חודשים, דנקנר היה פחות או יותר אדם הכי מוכשר בעולם, הכי מוצלח, הכי נדיב והכי טוב, וכעת היינו במאהל, רוב המאהל תקפו את דנקנר, . למה אני אומר את זה? כי אני לא בטוח, כל המושג הזה, אני יודע שהיום, כשצריך מנהל באיזו חברת ביטוח או בבנק, הנדירות היא אדירה. אם אתם שואלים אותי הנדירות אולי הסובייקטיבית היא אדירה. כמות האנשים שמתאימים לניהול של מערכות

גדולות, הוא אפסי, ולכן הם ירידים יותר מאנשי הסטארט אפ וההיטק. אני אומר את זה בציניות או בהומור, איך שתרצו, אבל אני מתכוון לזה. כלומר, השוק רואה נדירות אדירה במנהלים האלה. לכן כל האבחנות האלה בין נדירות של מנהלים לנדירות של תשובה וזה, ובין נדירות של זמר, אני לא כל כך מבין את ההבחנות האלה, אני חושב שהן בסה"כ פסיכולוגיות ולא ריאליות.

יוג'ין קנדל: אני רוצה להתייחס, בדיוק יורם ככה הביא לי להנחתה. יש מאמר מאד יפה של שון רוזן של economic superstars כלכלת שוק, נייר מ-1983. שוק הוא דבר אכזרי. עזרא הנביא עוד ידע את זה ואנחנו, כי הוא בעצם נותן לאנשים עם כשרונות, עם יזמות וחדשנות, כל התכונות שאנחנו ככה מהללים, הוא נותן להם תמורה. ולכן זה לא איזשהו – אתה כתבת פה "מתעשרים שלא כתגמול הוגן על כלכלת השוק". לכלכלת השוק יש כל האנשים החדשניים, אותו תשובה ואותו דנקר, הם כולם חדשנים, כל אחד בחדשנות, לכל אחד יש את התכונות שלו, אחד הולך ומפתח צ'יפ ואחד הולך ובונה פירמידה. היו הרי 80 אלף איש, סליחה, היו 80 אלף איש שיכלו לבנות את הפירמידה.

מנואל טרכטנברג: אתה אומר שהיזמים בנו את הפירמידות.

אייל גבאי: מי הנפיק את האג"ח שם?

יוג'ין קנדל: לכן אני חושב שאנחנו צריכים פשוט לקבל שהשיטה, כמו דמוקרטיה, זו שיטה לא טובה, אבל הכי טובה שיש, אותו דבר גם שוק, זה דבר הכי טוב שיש, ואין לנו אלטרנטיבה בגדול. שיטת הרגולציה,

מנואל טרכטנברג: אבל היה כתוב שם ניצול מונופולים.

יוג'ין קנדל: אתה כתבת את זה מתעשרים שלא כתגמול הוגן. ואני אומר, תשים לב שתשובה לא ניצל שום מונופול. אני אומר, הוא לא פחות שנוא מאחרים. אני רק אומר, אני לא אומר אתה, אייל גבאי: כי החתונה שלו היתה מפוארת.

יוג'ין קנדל: אני רק אומר, אנשים לא אוהבים, אנשים שהם עשירים. באופן כללי, בכל מקום בעולם.

(מדברים יחד)

יוג'ין קנדל: וכשישנה צעקה בואו נמסה את העשירים, אין הבדלה בין יזם הייטק שמכר את החברה שלו ב-400 מליון דולר לבין מישהו שבנה מונופול. אין הבדל ואתה גם לא יכול להבדיל את זה. אייל גבאי: אתה לא יכול להבדיל ביניהם.

יוג'ין קנדל: נכון לכן, בואו פשוט נוריד את זה. אנחנו מדברים בשיטה שהיא מתגמלת יזמות, חדשנות, יוזמה, קשרים, כל מה שאתה רוצה. כל דבר.

דובר: נגישות לאשראי?

יוג'ין קנדל: נגישות לאשראי לא, אתה לא נולד עם נגישות לאשראי. אף אחד מאתנו לא נולד עם נגישות לאשראי. כל אחד מאתנו. זאת נקודה עקרונית. גם אם נולדת עם גנים טובים זה גם יותר טוב לך. אבל זה בסדר. יש לפעמים, אני לא בטוח מה יותר טוב, להיות עם ירושה גדולה ובלי מוח, או עם מוח ובלי ירושה גדולה. אני לא בטוח מה יותר טוב.

דבר שני, אני מאד רוצה לחזק את הנקודה שאייל העלה, והנקודה היא מאד חשובה, יש לנו איזושהי הרגשה לכולנו, לא לכולנו, כאילו מסביב, לא פה, אבל יש הרגשה שיש איזושהו טייקון וכמו שיושב שם באיזושהו מקום וגורף, על 140 מיליארד שקלים שהם נשלטים ע"י דנקנר, יש לו 700 מליון.

כל השאר שייך למישהו אחר. מתוך 140, 60 מיליארד זה חוב שאנחנו כולנו מחזיקים אותו, ו-80 מיליארד זה המניות שאנחנו מחזיקים אותן. מי זה אנחנו כולנו? זה קרנות פנסיה. ז"א ממה ולמה אני חותר? כשאנחנו אומרים יאללה בואו נעלה את מס החברות, דרך אגב, כשאומרי בואו נשים מדרגת מס שכל 100 אלף שקל לחודש נטיל מדרגת מס נוספת, זה הכל מאד נחמד, רק ששוכחים שיש מה שנקרא gravity וזהו מס חברות. ומס חברות, אם אתה מטיל את המס, אז אנשים פשוט יהפכו לחברות ואתה אף פעם,

שחר כהן: צריך להבין שאין בזה כסף. לא רק שאין בזה שוויון, גם אין בזה כסף.

יוג'ין קנדל: לא, אין בזה כסף בכלל. זה רק מוריד את הכסף. זה רק נזק. אז אומרים בסדר, בואו נעלה מס חברות. אז את מי אתה ממסה? ופה יש נקודה מאד מעניינת, שאם אנשים מוכני ס לקחת מהחסכונות שלהם לפנסיה ולהעביר את זה לשכר שלהם היום או להכנסה שלהם היום יכול להיות שאנחנו צריכים להרשות להם את זה, ז"א כי זה דה פקטו מה שאתה עושה. אם אתה ממלא מס חברות, אתה בעצם לוקח מקרן פנסיה של אותם אנשים ומעביר להם את זה לצריכה של היום. בסדר, זה גם אפשרי.

דבר אחרון שרציתי להגיד, יש פה נקודה להתמקד, שרפי דיבר עליה. אני מצד אחד בעד להתמקד באוכלוסיות, אבל אני חושב שזאת אסטרטגיה, וזה מחבר אותי לשחר, כשדיבר על רוזוולט. זה נקרא אהבת סיכון. זה אומר שאם אנחנו הולכים ומתמקדים במשהו, אנחנו פספסנו, זה פיסקו גרנדיוזי, כל הוועדה הזאת, ודרך אגב, אנשי בדרך כלל לא מתנהגים ככה.

ז"א אולי רוזוולט כתב ככה, אבל הוא לא התנהג ככה. ולכן אני חושב שאנחנו כן צריכים להתמקד באוכלוסיות שיש להם קשיים אמיתיים, שזו אוכלוסיה של 25 עד 35 עם ילדים קטנים, שיש להם בגדול, בגדול, אם אנחנו נוריד את הבעיה של מחירי דיור שתפטר, אנחנו צריכים לפתור אותה והיא תפטר והיא תרד להם מ-35% מההכנסה, כפי שעדי הראה, ל-25% זה יהיה הפתרון הכי גדול, הרבה מעבר למה שאנחנו יכולים לעשות. אם אנחנו נתמקד באוכלוסיה הזאת שיש לה קושי נזילותי בראש ובראשונה, הקושי שלהם הוא נזילותי. זה שהחברה בגילאים שלהם, לפני 20 שנה כבר קיבלו ירושה מסבים וסבתות. היום סבים וסבתות, (הם לא מתים...). אבל היום, עם כל הכבוד לרפואה, תזכרו דבר אחד,

(מדברים יחד – לא רלוונטי למהלך הישיבה)

יוגין קנדל: אבל תשימו לב למה שקרה, שהסבים וסבתות שנפטרו והורישו את זה להורים וההורים העבירו את זה לילדים, זה התקבל כמשהו סביר. היום אותם הורים, על חשבון אותה ירושה עוזרים לילדים זה מתקבל לא טוב. ז"א אני מבין את הסביבה, אבל זה בסה"כ עניין של נזילות. זה עניין של בעיית נזילות. ולכן אנחנו צריכים לפתור את הבעיה הזאת.

אייל גבאי: הבעיה הזאת לא תפתור את העניין של תוחלת החיים הארוכה. יוגין קנדל: לא לא, אנחנו צריכים לפתור את הבעיה לאותה אוכלוסיה שיש לה בעיית נזילות. וזה הניקוד. אוכלוסיה עובדת, אני מסכים מאד עם יורם שהאוכלוסיה הזאת עובדת והיא מצפה לחיות הרבה יותר טוב ממה שחיו ההורים שלהם לפני 15 שנה. ויש פער בין המצוי ובין הרצוי. אבל מצד שני, אני חושב שאסור לנו להתמקד יותר מדי במובן של כלים, כי יש אוכלוסיות

קטנות שיש להן בעיות אמיתיות שאפשר לפתור אותן במחירים יחסית קטנים, וכדאי כן לשים את זה כדי ליצור איזשהו בסיס לוועדה הזאת, שאם אנחנו פספסנו במשהו אחד, לפחות יש איזשהו בסיס שבו אנחנו טיפלנו באוכלוסיות שבאמת רע להן.

גל הרשקוביץ: אם נסתכל במצגת שקרנית הציגה,

יוג'ין קנדל: הוא כבר חישב את כל היחסים בין השקפים.

גל הרשקוביץ: אני רואה את הסיפור הבא. וזה משתלב בהחלט עם הנתונים

שהוצגו. בואו נחזור רגע ל-2003, אם תסתכל פחות או יותר על

המצגת 2002/2003. איפה אנחנו יוצאים? איפה נקודת המוצא?

אנחנו יוצאים בכלל מנקודת מוצא מקרו כלכלית של חוב של

95/96 אחוזים. אנחנו יוצאים לגרעין שאין וויכוח של 6% שב-

steady state לא יכול להשאר. אנחנו נמצאים, ובהוצאות

ממשלה כחלק מהתוצר של 51% זה באמת משהו של 37%. כל

הפרמטרים האלה ב-steady state לא יכולים להשאר.

המשמעות שלהם היא משבר כניסה, ולא עכשיו לראות אם

הקצבאות לשם או לשם, אנחנו בסרט אחר לגמרי. זו נקודת

המוצא שממנה הוצגו למעשה כל הנתונים הללו. עכשיו, מה

קרה לנו במהלך השנים? כיוון שהמצב הזה ברור שהוא לא

steady state והוא לא בר קיימא, לזמן הארוך, אז קרו שלושה

דברים מרכזיים, לפי שיטתי:

אחד, היתה הפחתת מסים, היא היתה מחויבת, מ-37% אנחנו

ראינו לא מזמן, היינו ביחס לעולם בזמנו 31%. מבחינת נטל

המס היינו גבוהים בצורה משמעותית אל מול מדינות ה-OECD

31 מול 37. בנקודת הפתיחה. ז"א ההפחתה של נטל המס היתה

מחויבת ואי אפשר היה להשאר בנטל מס כזה.

מנואל טרכטנברג: לא, האמירה הזאת מחויבת הסבר, לפי הפרמטרים של המשק,

קרנית פלוג: על זה יש וויכוח.

גל הרשקוביץ: אני אסביר.

יוג'ין קנדל: מה, לא היה צריך לרדת במס?

גל הרשקוביץ: הכל במידתיות. אני לא חושב שמש חברות של 37 או 38 יכול להיות בר קיימא אל מול שעורי מס של 29-28-30 אחוז. אם תסתכל אחורה בממוצע, אין ספק שהיינו לא באמצע, היינו בקיצון, ולכן היתה מחויבת הפחתה. לא אמרתי עד מתי, אבל היתה מחויבת הפחתה. לצד זה, היתה מחויבת גם הפחתת הוצאות הממשלה על מנת להקטין את החוב. מה זה הקטנת הוצאות ממשלה? מה קרה? זה בעיקר אותם תשלומי קצבאות שבאות לידי ביטוי בתוך השקפים של ההכנסה נטו, בעיקר בחמישונים או בשני העשירונים הראשונים, הקטנת שרותים. נקודה. נכון. זה היה מחויב. לצד זה, קרה עוד דבר. היו מספר צעדים שקשורים בהקטנת הוצאות הממשלה, בעיקר בקצבאות שהביאו לגידול ההשתתפות בכוח העבודה, והקטנת האבטלה.

אייל גבאי: הקטנת ההכנסה וקצבאות הילדים.

גל הרשקוביץ: כן, זו היתה המגמה. היה גידול משמעותי בהשתתפות בכוח העבודה, וקיטון בשעור האבטלה.

קרנית פלוג: קיטון באבטלה זה עניין מחזורי. שעור הקיטון באבטלה תלוי בשעור מחזור העסקים.

גל הרשקוביץ: לצד משק צומח. עכשיו, כל הנתונים הללו, עכשיו אני חוזר לשקף. אל תראו את השקף של סה"כ השכר נטו עלה כמו שעור השינוי בתוצר. אבל השכר לעובד ירד. נכון, הוא ירד כתוצאה מכך שבין היתר שעור ההשתתפות עלה, פר עובדים השכר נטו

ירד. כן, זה נכון, זאת עובדה שאפשר להסביר אותה בהקשר של המגמה שקרתה. החלק של ההון עלה. עלה. בהתאמה, השקף שהראית של חלק ההון ביחס לתוצר מפתיע בקטע הזה ומראה, ואני תמיד מסתכל במצפן לראות איפה אנחנו נמצאים ביחס לכולם. זה נותן לי איפה שהוא פרופורציה איפה אני נמצא, כי הרבה, מעט זה דבר שהוא מאד סובייקטיבי וכשאני מסתכל איפה אני נמצא, בסה"כ עדיין, עם הגידול הזה, בסה"כ עדיין בצד השמאלי של המפה. עכשיו, אחרי שראינו שסה"כ השכר עלה כתוצאה,

קרנית פלוג: סה"כ תשלומי השכר. סך תשלומי השכר, לא השכר. גל הרשקוביץ: אני מסכים שהחלוקה של השכר בין העשירונים לא היתה שוויונית. ממה זה קרה? זה לא קרה מאיזו מדיניות ממשלתית מכוונת. זה קרה בין היתר משינויים טכנולוגיים בעולם הגלובלי שבו אנחנו נמצאים, שהדביק את הביקושים לסוג מסוים של עובדים שנמצאים במקרה בעשירון התשיעי והעשירי.

רפי מלניק: ועובדים זרים. תסתכל על הלמטה. גל הרשקוביץ: אני מסתכל על הלמטה. מה שרפי אמר זה נכון. קרנית פלוג: ראינו שבהכנסה ברוטו האי שוויון לא גדל. צריך לשים לב לזה. מה שמייצר השוק זה הכנסה ברוטו ושם אי השוויון לא גדל.

גל הרשקוביץ: ויש לנו לצד זה באמת גם את הנושא של ההפחתה של המסים שבאמת הרעו את הקטע או שיפרו את ההכנסה נטו של העובדים, ואיפשהו הגענו לנקודה שאני חושב שכבר מיצינו היום מיצינו איפשהו את אותו התהליך. בסה"כ ההוצאה הציבורית מסך כל התוצר נמצאת היום אחרי המהלך הקשה

הזה, עלו המחירים, את העלית את המחירים. נמצא פחות או יותר במקום סביר באמצע, וזה טוב. החוב בסה"כ נמצא גם במקום טוב סביר באמצע, ואנחנו בגרעון סביר. נכון, ישנה חלוקה בעייתית של הכנסות שהיא לא נבעה מאיזושהי מדיניות ממשלתית מכוונת שצריך לטפל בה וצריך לראות איך לשפר אותה ויש כלים שאפשר להתמודד ואפשר לייצר כלים, בכיוון הזה, זה נכון. דבר שני,ם קרו כמה דברים, קודם כל אני אומר, היה מהלך ממצב קשה שולמו מחירי, אבל בסה"כ המדיניות היתה ככלל, אני לא מסתכל כרגע לפה או לשם, היתה נכונה לזמנו. בשנתיים האחרונות, איפשהו כתוצאה מהמיצוי של אותה מדיניות של ההקטנה, חל פחות או יותר בשנה שנתיים האחרונות, ברמת המדיניות, שינוי ברמת ההוצאה של השינויים החברתיים, נכון, בגלל הצמיחה הגבוהה כשמסתכלים בחלק של השרותים החברתיים, מסך כל התוצר אולי אפילו רואים ירידה, אבל זה נובע בעיקר מהצד של הגידול בתוצר. זה לא כתוצאה מהמשך קיטון של ההוצאה הממשלתית שהיה נכון לומר, בשנים של לפני.

עכשיו אני אומר, מבחינת נקודת המוצא שאנחנו נמצאים בה כרגע, אני לא אומר שהמצב מושלם שהמצב מצוין, ויש כמה דברים שצריך לטפל בהם, אבל בואו ניקח קודם כל דברים בפרופורציה, עכשיו, מה קרה? לגבי הדיור, את הראית גרף יוצא מן הכלל, שאם נסתכל באמת בראיה ארוכת טווח של מה קרה שגם מחירי הדיור וגם מחירים במונחים של משכורות ולצד זה את השכירות. גם פה קרו מספר דברים שהם באמת דברים חריגים ברמה אכסוגנית, מה לעשות שהיה משבר כלכלי מצד אחד, משבר כלכלי מצד הביקוש אם נסתכל לרגע מצד

הביקוש, שהריבית היתה נמוכה באותה תקופה, דרך אגב, אם את שואלת אותי, אני חושב שהיתה צריכה להיות כך, כי אחרת היינו משלמים מחירים אחרים במקומות אחרים. אני מצדיק בהחלט, כי שמעתי גם הרבה מאד אמירות, חכמולוגים למיניהם, שהם בעלי המונופול בכלכלה, באיזשהם וארים שהסבירו כמה זו היתה טעות ומה המחיר שמשלמים בדיוור, אבל שכחו צדדים אחרים. אז שמעתי. בקטע הזה נכון, קרה, זה לא קורה, שמעתי,

דובר: זה הקטע הכי נצפה ביוטיוב.

אייל גבאי: הוא עושה ערב עיון על הנושא הזה.

גל הרשקוביץ: הלוואי שזה היה כל כך פשוט המקצוע הזה שבאים ומסבירים לפי הכלכלה, מסבירים מציאות א' או מציאות ב', זה לא עובד ככה. אז מסתכלים בצד אחד ומסבירים איך זה בדיוק הבעיה של הריבית הנמוכה, ואמרו וזה הביא למחירי הדיוור. נכון, זה השפע, אבל כשמסתכלים בתמונה הרחבה, זה היה בנסיבות או במציאות שהיא לא מציאות שקורית כל חצי שנה. זה פעם אחת. מצד שני, נכון, אם מסתכלים במקרו, באמת בצד ההיצע היו כשלים ועדיין יש, שהחריפו את הבעיה, נוצר בתוך הגרף שאת הראית קפיצה במחיר הדירות, כשמסתכלים בהסתכלות ארוכת טווח, רואים שזו קפיצה, שדרך אגב, היתה גם עליה ב-95, גם לא קורית כל חצי שנה. והמגמה הזאת, נכון, היא כואבת, כל אחד מרגיש, רואה וזה מתקשר גם לנושא השכר. אבל היא בסה"כ, הסיבות הן ידועות וזה לא עכשיו הדיוור המוגן, דיוור בר השגה של האלף דירות, או הפתרון הזה של ה-500 דירות.

עם כל הכבוד, זה לא מה שצריך בגלל הדבר הזה עכשיו להתחיל להשתולל, להתחיל למצוא כל מיני פתרונות קסם שרק יביאו נזקים, כאשר הבעיה, ויש בעיה, אני לא אומר שיש, ראינו אותה, היא ידועה. הפתרונות שננקטים נכונים, לא כל הדברים ביד או בהגה שהממשלה יכולה לעשות את זה עכשיו, לא כל דבר אפשר לעשות ועכשיו, זה לא יכול לקרות. ואני בטוח, שאם נסתכל בגרף הזה בעוד כמה זמן, ועם כל הכבוד שמישהו קונה דירה, הוא לא מסתכל על זה שהוא חייב לקנות עוד שנה או שנתיים דירה. הוא יכול לקנות במהלך החיים, בנקודת זמן שתתאים לו, באותה נקודת זמן לקנות דירה.

לצד זה, הראית גם את הגרף של מחירי השכירות, ששם רואים יפה שלא קרתה דרמה גדולה. ממה זה קרה? זה קרה כיוון שכתוצאה מאותה ריבית נמוכה, האלטרנטיבות להשקעות גם של משקי בית וגם אנשים פרטיים ירדה, וכתוצאה מכך באמת הכדאיות בהשקעה בדירה לשכירות עלתה, וזה מתבטא היטב גם בשעורי התשואה הלא כאלה גבוהים של השכירות, לא ראיתי תשואה בספקולציה של דיור 2-3% זה הזוי, מה פתאום. ז"א גם בצד של השכירות שמבטא גם הסתכלות יותר ארוכת טווח, זה לא איזה משהו שאפשר להגיד, לפי הנתונים שאת הצגת, זו דרמה גדולה.

עכשיו, מה שכן הפתיע אותי וצריך להתייחס לזה, זה הנושא של החלק של החינוך והבריאות, בעיקר בתוך משקל הסל הפרטי, וביחד זה היה כמעט כמו המזון. 17-18% אני חושב שבקטע הזה צריך לעשות, אני אשמח מאד לראות את הנתונים של הביטוחים המשלימים, כי אני חושב שיש פה תשלומים על

כלום, ואני חושב שבהחלט אפשר להעביר על כלום, אפשר לטפל בהם. זו נקודה, נתון שהיה מאד מאד מעניין. עכשיו, אחרי שאמרתי את כל זה, אני חושב שבעצם המהלך שקרה במהלך התקופה מיצה את עצמו, ואיפה שהוא אנחנו היינו באיזשהו תהליך המשכי ששכחנו שאנחנו כבר לא בדיוק נמצאים שם.

קרנית פלוג: שכחנו לעצור.

גל הרשקוביץ: נכון, שכחנו לעצור. אז עכשיו אנחנו נמצאים, ואני חושב שפה יש מקום וצריך להגיד: חברה, אנחנו כבר לא נמצאים שם, וישנם מספר דברים שצריך לעצור אותם, צריך לבחון אותם וצריך חלק מהדברים הנקודתיים גם לשפר אותם לא צריך גם לעשות איזה over shooting שבסופו של יום עלול רק לגרום נזקים כתוצאה מאיזה הלך רוח כזה או אחר. ויש מספיק כלי ואני חושב, אני גם בוועדת המיסוי, ואני חושב שבדיוק הולכים למקומות הנכונים, שצריך לעשות אותם. דרך אגב, אני חושב שצריך היה לעשות את זה ללא כל קשר למשבר או למחאה וכיו"ב. ללא כל קשר. זה פעם אחת.

אני חבר בוועדה של השרותים, אני גם ראש הצוות של שרותים חברתיים, ואני חושב שגם פה יש כמה דברים חשובים לעשות משמעותיים, בעיקר בנושא שבאמת גם סדרי העדיפויות שיובילו לשיפורים, אני מניח בגרף קרנית, שהייתי רוצה לראות או כמה גרפים שהיית מציגה בעוד כמה שנים, או בטווח קצר או גם בטווח הארוך, אני חושב שזה נכון לעשות ובאמת אני אומר, שאני חושב שהיה נכון לעשות אותם ללא קשר למחאה החברתית. בנושא של הדיור אני חושב שכבר אמרתי. ובנושא של יוקר המחיה, גם כאן ישנם מספר דברים

ופעולות, בעיקר בנושאים בוועדה של שלומי שאני חושב שהוא הולך בדיוק בכיוונים הנכונים, שבהקשר הזה, אני חושב, יביאו בסופו של יום גם לשיפורים ושינויים.

יוג'ין קנדל: פה יש תשואה גדולה מאד.

גל הרשקוביץ: נכון, דרך אגב, זה חלק גדול מהדברים שהוא עושה והוא מוליך בהם יהיו גם בטווח הקצר, המידי.

יוג'ין קנדל: חברה, יש לזה גם עלויות, גם אם הוא לא עושה את זה, יש מע"מ, גם אם מחירים יורדים, אתה מאבד עלויות. ז"א זה טוב שאתה מאבד עלויות, אבל אין שום דבר חינם. אין שום דבר חינם.

אייל גבאי: על זה נתגבר. זה גם לא ריאלי.

רביע בסיס: א. אני מתנצלת על זה שרק היום הצטרפתי ואין לי הרבה מידע, השכלתי רבות היום, אבל אני אשמח להיות מעורה יותר בהמשך. רציתי מאד לבקש גם מהוועדה הזאת, שלא להתעלם מהמצוקות והבעיות של המגזר הלא יהודי. אני חושבת שמאד חשוב באמת, לשמוע גם אם אין, אני שמעתי ואני יודעת שיש מעט מאד מאהלי מחאה שבעצם צצו והוקמו בעקבות כל המחאות שקיימות בערים. אבל לדעתי, יש הרבה מצוקות ואם אני מתייחסת לשורשי הבעיה שהצגת פרופ' מנואל, קושי כלכלי לוחץ ועכשווי, לדעתי, כשאנחנו מדברים על מצוקה כלכלית, מצוקה כלכלית בכפרים הערביים בכלל ובכפרים שאני בעצם נמנית על האוכלוסיה הזאת, הכפרים הדרוזים היא מצוקה מאד מאד חזקה. לצערי הרב, אין מקורות פרנסה כמעט בכלל. אין מפעלים, אין יזמות. אני מסתכלת היום על הנשים, למשל, מהכפר שלי, או מהכפרים הדרוזים, שרואים ומרגישים את המצוקה הכלכלית הקשה. ומה הן עושות?

לצערי, אולי בחלקן לא למדו, אז הן נוסעות לחיפה או לערים הקרובות לעבוד במה שנקרא משק בית. קודם כל זה, אני לא יודעת כמה אומרים שהעבודה מכבדת את מי שמבצע אותה, אבל לדעתי אפשר בהחלט גם לדאוג לאיזשהם משאבים שאפשר להעסיק, במיוחד את האוכלוסיה של הנשים שיהיה להן יותר קל.

אם אנחנו נדבר על חוסר תקווה, היום אני רואה בכפר שלי, בדליית אל כרמל, בגלל הבעיות הגדולות, בגלל המצוקה הכלכלית הגבוהה, אני מרגישה שהצעירים שלנו לפעמים עושים את זה אפילו במכוון, שהם מתאבדים. בסופי שבוע כמעט, אם אתם עוקבים אחרי החדשות, כמעט בכל סוף שבוע יש לנו תאונות דרכים. מה עושים הצעירים שלנו? מה התעסוקה שלהם? לעשות מה שנקרא מרוץ ברכבים בכבישים ותמיד יש לנו לצערי הרב, הרג ואנשים מה שנקרא התאבדו. החרדה לעתיד בוודאי קיימת.

אם אנחנו נדבר על תחושת אי הצדק, למרות שהיא לא מושמעת, אבל אני יכולה להגיד שהיא קיימת וקיימת בגדול, כי בעצם, אם אני מדברת שוב על החברה הדרוזית והחברה הערבית בכלל, הילדה שלי אמרה משפט, היא בוגרת ביה"ס הריאלי, פעם היא אמרה למנכ"ל של ביה"ס, משפט שלדעתי היה מאד צודק. היא אומר לו: תשמע, אדוני, האוכלוסיה הדרוזית היא שווה בחובות אך אינה שווה בזכויות. ואני אומרת, ואני בהחלט בעד שכל האוכלוסיה, הדרוזית והערבית בכללותה, תהיה שווה בחובות, אבל גם להסתכל עליה כמה שנקרא אוכלוסיה ששווה בזכויות. שלא יהיה קיפוח על רקע עדתי או על רקע מגזרי, או על איזשהו רקע כלשהו. אם אנחנו

נדבר על הניכור, לצערי, התחושה אכן קיימת וזה רק הולך ומתעצם, ואני אומרת, שיפה שעה אחת קודם, איך שאמרים. חשוב מאד, זו אוכלוסיה שאי אפשר להתעלם ממנה. אלה אזרחי המדינה. ואני אומרת, כשטוב לאזרח הוא אזרח טוב. אז אני מאד מקווה שאנחנו גם כן לא נתעלם מהמצוקות האלה וניקח אותן בחשבון. תודה.

שלומי פריזט: אני אהיה קצר על משהו שלא שמעתי אותו עד עכשיו, ושמעתי דברים שהם אחרים קצת וטיפה הפריעו לי. אני בטוח שהדיור הוא בעיה. אני גם בטוח שהעובדים הזרים הם בעיה. אבל יש ברקע משהו שגרם למחירי הדיור להגיע לאן שהם שם, וזה מעבר לתהליכים, ואני מסכים לגמרי עם מה שאמר גל לגבי התהליכים המקרו כלכליים זה ברור לחלוטין. בדרך, כל פעם שהיה לחץ על מחירי הדיור שהגיעו עולים מרוסיה, אז מה אם ממשלת ישראל היא הבעלים של רוב הקרקע? היא לא הצליחה לספק את זה, והופ המחירים עלו.

עכשיו היה מקרו כלכלי על ריבית שירדה, אז מה אם אנחנו בעלים של כל הקרקע? טרח, המחירים עלו. עובדים זרים זה לא גזרה משמים. מישהו בסוף מאפשר, נותן, מרשה לזה שהם יתקיימו כאן לאורך זמן בתעשיות של החקלאות, בבניין, מה קרה, למה אין תיעוש בבנייה בישראל?

אייל גבאי: ממשלת ישראל כתוצאה מלחצים,

שלומי פריזט: זו הנקודה המרכזית שלא נאמרה.

אייל גבאי: היה צריך להביא עובדי בניין, והיה צריך לרדת בחקלאות, ואני עמדתי בדלת וצרחתי, ובסוף המשרדים נסגרו.

שלומי פריזט: זה הפיל הגדול בחדר שאף אחד לא דיבר עליו עד עכשיו. לבוא ולהגיד לי שכלכלת השוק היא אכזרית? וואלה היא

אכזרית. תפקידה של ממשלת ישראל הוא למנוע מאזרחי ישראל לפני שתאכל אותה איזו כלכלת שוק אכזרית. לא בגלל שאנחנו אנשים טובים או אנשים רעים, אלא בגלל שאם הולך לקרות משהו אכזרי, לאזרחי מדינת ישראל, נראה לי סביר שהמדינה תרצה לעצור את זה. וואלה, אנחנו לא שם. אני בכל מאהל, מבאר שבע ועד רוטשילד, וגם לא במאהל, גם בכלכלה שלי כבן אדם, ואני לרגע אגיד בכל זאת דנקנר. איכשהו לא מצליחים להעביר דיון אחד בלי להגיד דנקנר. מה ההבדל בין דנקנר לבין יאיר –

רפי מלניק: צריך להתחיל כל דיון במילה דנקנר, ואז יצאת ידי חובה. שלומי פריזט: לא, בכלל לא, בכלל לא, כמו שהדיון הוא לא בעיה, הוא סימפטום של בעיה הרבה יותר גדולה, כמו שבועדי העובדים שכן מפעילים או לא מפעילים, כן עושים או לא עושים, נמל אשדוד שעובד שלושה ימים רבותי, שיהיה לכולכם יום נעים. להתראות. מאיר גולדפינגר, זה לא בדיחה.

(מדברים יחד)

שלומי פריזט: רבותי, גם זה שלא עושים שכר מינימום, זה דבר אנדוגני, זה בתוך המערכת, ואנחנו כאילו מניחים שהרגולטור הוא בשמים והוא רואה הכל והכל בסדר והוא עושה מה שטוב לרווחת האזרחים. יכול להיות שאנחנו לא שם כממשלה, יכול להיות שהממשלה שלנו משרתת כל מיני סקטורים עם עוצמות של מדינה, אבל עם כיס של אנשים פרטיים בסיפור מאד פשוט ומאד ברור. עכשיו, מה ההבדל בין דנקנר לבין יאיר גולדפינגר: שיאיר גולדפינגר בא עם קונץ, קונץ של אנשים שידברו בICQ מי העלה בדעתו שמישהו פעם ידבר בICQ. אחלה קונץ. בצד השני, יושב מישהו שיש לו מונופול מלט,

וכשמתחיל יבוא גדול של מלט, מדינת ישראל עוצרת אותו. אתה אומר, וואלה, נראה לי שזה לא בדיוק מה שהייתי רוצה כאזרח.

יורם גבאי: אבל זה היה תמיד. זה לא קשור לדנקנר. זה קשור למדיניות. שלומי פריזט: עוד יותר גרוע. אני לא אמרתי שזה קשור לדנקנר. אמרתי שזהו סימפטום וזה בכלל לא חלק מהבעיה. הוא תוצאה של שיטה. שאם אנחנו לא נשמע אותה, עכשיו, אפשר להגיד שמדובר בהזיות, שטיגלר כתב את זה, חזרתי למקורות, הרי עכשיו אני עושה עבודה על רגולציה בצדק, אז חזרתי למקורות. שטיגלר ב-1971 the theory of the economic regulation ועל איך התעשייה, והוא מעלה את זה, מנואל טרכטנברג: the capture זה לא היזמות וזה לא חדשנות, עם כל הכבוד לכולם פה.

יוג'ין קנדל: זה עדיין שוק, מנואל טרכטנברג: אבל זה לא שווה לחדשנות וליזמות ועל זה הוא התפרסם,

יוג'ין קנדל: אבל זו היתה ההמלצה מנואל טרכטנברג: לא איכפת לי, אב הנקודה יא שזה capture ואני לא מוכן לקבל הגדרה שהיא עושה, שהיא משווה בין יזמות וחדשנות טכנולוגית שהביאה את ישראל להישגים אדירים לבין the theory of the economic capture זה לא אותו דבר. נכון שבשני המקרים צריך IQ ואתה יודע, בחכמה לנהוג. אבל זה לא אותו דבר, בהתייחסות של הציבור לזה בצדק היא לא אותו דבר.

שלומי פריזט: עוד דבר, לגבי מס חברות מ-29 ל-37 אני לא איש מסים ולא איש מקרו ולא כלום, יש לי ביניהם, יש חברות שבהן באמת

אני מתחרה, ז"א אני מתחרה עם העולם, אני לא יכול להחזיק שיווי משקל כמו שאמר גל, אם הם 28 ואני 37 אני אאבד אותה. אבל יש כאלה שלא. אפשר בבקשה לזהות אותם ומי שעושה ברמת חברות אם זה ספר מתחת לבית אני לא יכול לאבד אותו בשביל המס בטורקיה. ככל הנראה, זה לא צודק שאני אמסה אותו יותר? אם אני כבר עושה רמזי(?) בואו נעשה רמזי,

אייל גבאי: אני יותר מדי שנים במערכת. אין פתרון למה שאתה אומר, אתה רוצה להגדיר האיש הזה והאיש ההוא, הוועדה שתעשה, שלומי פריזט: אבל אתה עושה את זה. מי שעושה 25% יצוא, אתה נותן לו חצי מס. אולי 75 צריך, אולי לא במרכז הארץ, אני לא יודע בוא תגדיר לי על מי אני מתחרה. למה כל אחוז מס צריך לעמוד עם כל כך הרבה, למה אני חייב ללכת על הקצה ואם כבר אז אפס. תגיד לי למה.

מנו רכטנברג: כי זה לא feasibility

שלומי פריזט: גם הקטנה בהוצאות הממשלה, ואני שמעתי כבר את כל בדיחות הנעליים שהיו, כל אחד חולק אתי איזו בדיחה טובה, על כפכף או נעל, לא יודע,

מנואל טרכטנברג: אתי, last but not least

אסתר דומיניסיני: טוב, אני מוכרחה לומר שאני קצת מעודדת, כי בעצם אנחנו חוזרים לstage one אם היה צריך מחאה או אם היא מוצדקת או לא מוצדקת, למה, מה ומתחילים עכשיו להסביר לעצמנו ואחד חושב ככה והשני חושב אחרת, אנחנו בכלל לא במקום הזה. עברו כבר כמעט שלושה שבועות ועכשיו אנחנו כאילו חוזרים לstage one. אז אני חושבת שאין לנו הרבה זמן, למרות שאני מוכרחה לומר שזה מאד מעניין ולומדים

מכל אחד, אבל בסוף אנחנו גם צריכים לעשות משהו, בסוף יש מה שנקרא השורה התחתונה. אנחנו אפילו עוד לא במבוא, אנחנו בלמה. למה הגענו או לא הגענו, למה זה טוב למה זה רע, אנחנו בכלל הלכנו הרבה צעדים אחורה. אייל גבאי: חלק מהסיפור הוא שברגע שאתה כותב מבוא, אז באמת כל הדברים האלה נפתחים.

מנואל טרכטנברג: אני חשבתי שכתבנו כבר.

אסתר דומיניסיני: לכן אני חושבת שהייתי רוצה להתקדם לשלב של המיפוי או של הניתוח או איך שיקראו לזה, של מה שאתה הצגת. לטעמי זה מיפוי מצוין, כי הוא הכניס את כל הפרמטרים, אפשר לא להסכים במינון, אבל אתה לא שמת שם עוצמות, אתה מיפית איזשהו מגרש שמנסה להקיף את כל הדברים ואיזושהי מסגרת קונצפטואלית להתייחסות לחברי הוועדה. אני א חושבת שאנחנו צריכים לקבל החלטה, אם רוצים להיות פרקטיים, האם הניתוח הזה מקובל עלינו, האם המסגרת שלו מקובלת עלינו, אז כל צוות צריך להתייחס דיונים שלו למסגרת. ב. אני בעניין הזה מאד מסכימה אתך ועם חלק מהדוברים, הציבור לא מצפה לחבילת צעדים. אלא לאיזושהי ראייה הוליסטית, זה מה שמפריד מדיניות מתגובות, חבילות ובאיזושהי אקלקטיקה של דברים. אנחנו נמצאים בעת הזאת באיזושהי ציפיה לאיזושהי מסגרת לפחות של מדיניות וזה תמיד הוליסטי ולא חבילה אקלקטית נכונה פחות או נכונה יותר של צעדים בנושא הזה.

דבר נוסף, לגבי כל הניתוחים אני לא הצלחתי, הרבה נתונים שיש בביטוח הלאומי בכל תחום שאתם רוצים, אם יש נזעמים זה בנושא הזה. אני רוצה להגיד ארבעה דברים. נכון שרמת

החיים במדינת ישראל עלתה לגבי כולם וכל שנה היא עולה רק בין 2008 ו-2009 למיטב זכרוני ב-0.8%, קו העוני גם הוא עלה, ב-2009 אתה שאלת על הכסף, קו העוני ליחיד היה 2270 ש"ח ליחיד ו-3000 ₪ לזוג. אבל מה, אנחנו רוצים? ומה עם איזשהו שקל מעל? הוא כבר מעל קו העוני, אז מה, כי הוא ב-2271 שקל אז פתרנו את הבעיה? כמובן שלא. כל אלה במעגל, בענן מסביב,

מנואל טרכטנברג: הבעיה שיש 24% מתחת הקו הזה.

אסתר דומיניסיני: דקה, ולכן אני באה ואנחנו אומרים בנושא הזה, עכשיו, אני חושבת שלא היה פה וויכוח ויש לי נתון על כל אחד מהדברים, שהנושא של ההוצאות על בריאות, על דיור, על חינוך בעשור האחרון, אני חושבת שעושים עוול גדול לממשלה האחרונה וכו', שמלבישים עליה בעשור האחרון, אנחנו הסתכלנו על כל העשור, זה עלה בחינוך, בעשירונים הנמוכים, בין 51 ל-58% ההתייקרויות, הנושא של ההוצאות הפרטיות לנושא של חינוך. בדקנו בעלות על דירה בעשור האחרון, של גיל עד 35. יש ירידה דרסטית בגילאים האלה על בעלות על דירה. שכר הדירה עלה באופן משמעותי, זה לא מדויק מה שאמרת, בין 2008 ל-2009 היתה קפיצה גדולה מאד בעלויות בשכר דירה, יש לנו נתונים מדויקים על הדברים האלה. היתה עליה גדולה בעשר שנים, והיתה קפיצה יותר מאשר קונסיסטנטית ב-2008/2009. אני ראיתי את הכל, בסדר יש קפיצה חריגה ב-2008/2009.

(מדברים יחד)

אסתר דומיניסיני: בקיצור, אני באה ואמרת, אם הדברים מקובלים, אז צריך להתחיל עכשיו להתכוונן לפתרונות ולא לחתוך אחורנית.

מנואל טרכטנברג: אבי, אתה רוצה לתרום לדיון?

אבי שמחון: אני חושב ששמעתי מספיק.

מנואל טרכטנברג: אני רוצה לכנס את עצמנו לאיזה אמירות שיהיה להן תוכן ממשי בהמשך העבודה. קודם כל הדיון שהיה כאן, לא רק שהוא לגיטימי ומאד חשוב, אתם יודעים זה לא רק דבר טריוויאלי להתמודד עם הדבר הזה, וחשוב שהדברים ייאמרו גם אם כאילו חוזרים אחורה, אני מקבל את זה. תראו, אני רוצה להציע לכם, אני מבקש את תשומת הלב שלכם לכמה הדקות הקרובות. אני לא רוצה הכנס עכשיו לאמירות, אני רוצה לכנס אתכם לשלוש נקודות או שלוש רגליים להמשך העבודה. כדי שנחליט וכדי שנקבל החלטה פורמלית על זה, כי אם לא אנחנו צריכים להתקדם. אני מבקש מכם גם סבלנות, כי זה אחד שנים שלוש וזה חלק מחבילה.

הרגליים שאני רוצה להציע להמשך העבודה זה כך: א. אני רוצה הציע, אנחנו צריכים את ההשקפה הבסיסית שתנחה אותנו. אני מציע יש ניואנסים, ואני קשוב למצגת הזאת ומי שיודע יודע שאפילו במינוח אני הייתי מאד רגיש וקשוב ואני אמשך להיות ככה. כי זה לא עבודת יחיד, זה צוות. אבל אני רוצה שנחליט שההשקפה הגלומה במצגת כפי שהוצגה פרט לפרטים, זו ההשקפה שמנחה את הוועדה הזאת.

הדבר השני, זה המסגרות התקציביות, כי כן, המצגת הזאת כפי שהיא ללא אמירה ברורה על המסגרות זה איום, ואני לא חי עם איום כזה. איום אני מתכוון איום על היציבות הכלכלית, על המדיניות מקרו וכי. אז אני חוזר על האמירות שיש במצגת, אבל זה כאילו רגל בפני עצמה. אנחנו לא נחרוג מהמסגרות התקציביות, בטח לא ל-2012 ולהבא, יש סימן

שאלה שלא שייך כרגע לדיון, הסימן שאלה הזה נדון בו, אבל לא כרגע זה לא שייך לדיון. אז אני אומר בצורה הכי ברורה, כן, מדובר על הסטות בצד ההוצאה ולא על גידול ההוצאה. אם לא היה ברור, אני אומר את זה בצורה ברורה, בוודאי ב-2012. ולגבי מסים, גדול – שווה. גדול שווה מבחינת הסה"כ. זו אמירה מאד ברורה. עכשיו, ברגע שאמרתי את זה, כמה גודל ההסטות וכמה גודל ההסטות בתוך המסים, זה up to you וכמה אנחנו באמצעות ההסטות האלה יכולים לתת מענה.

קרנית פלוג: זה גדול שווה אחרי שבוטל מתווה הפחתת המסים רק. מיכל עבאדי: ברור, ברור.

קרנית פלוג: אחרי ביטול מתווה הפחתת המסים גדול שווה.

מנואל טרכטנברג: תרשו לי שניה אנחנו נעוות את הדברים האלה, והדברים האלה יקבלו תוכן ממשי, אבל קודם כל המסגרת הכללית. בסדר? הרגל השלישית זה בכל זאת, אנחנו,

יוג'ין קנדל: אני רוצה להבין, נאמרה פה אמירה, אני רוצה להבין אנחנו מתייחסים לביטול של המסים כאילו זה כבר קרה ואנחנו לא מכשירים? ביטול מתווה? לכן אני אומר שזה לה "פטה קומפלי" ולכן אני לא חושב שאני מוכן להגדרה הזאת.

מנואל טרכטנברג: יוג'ין לגבי 2012 האמת שביטול ההמשך הוא מינורי.

יוג'ין קנדל: זה לא משנה, אבל

מנואל טרכטנברג: תן לי רגע להגיד אמירות לגבי 2012. לגבי 2012 גדול שווה זו האמירה. זה מסמן כיוון.

יוג'ין קנדל: לא, השאלה היא מה זה גדול שווה יחסית למה?

מנואל טרכטנברג: ל-2011.

יוג'ין קנדל: 2012 כפי שהוא נמצא בחוק.

מנואל טרכטנברג: כן. הרגל השלישית זה ניקוד, ניקוד של הצדדים, ניקוד אני רוצה להבין גם בשפה, זה לא אומר שזה רק זה, ניקוד זה שעיקר הפוקוס הולך למה? לאוכלוסיה של משפחות עובדות עם ילדים

יוג'ין קנדל: קטנים,

מנואל טרכטנברג: קטנים מן הסתם. אתה יודע, זה בסדר, אה בגיל 18 אתה כבר לא ילד. בכל אופן, אני כרגע לא רוצה להיות יותר ספציפי. אבל זה מה שיצא מוגמר. עכשיו, האם זה אומר שלא ייעשה שום דבר לגבי אוכלוסיות חלשות אחרות, קשישים שקונים תרופות וצריכים השתתפות? לא אמרתי את זה. כל מה שאני אמרתי, שיש עיקר ויש – לא טפל, אבל מינורי. ואנחנו חייבים פוקוס והפוקוס הוא, עוד פעם, אני חוזר על כך, הפוקוס זה משפחות עובדות עם ילדים, אם תרצו, ילדים קטנים. אבל אתה יודע, אני לא רוצה כרגע, אם בת 17 ואם בן 3 זה הממוצע, לא רוצה להיות כרגע יותר ספציפי. זה העולם שאני רוצה שנסכים עליו ואני רוצה אם לא להגיד את זה בצורה פורמלית, אני רוצה לפחות קונצנזוס שייאמר בצורה מפורשת, אם לא אנחנו לא רוצים להתקדם. אלה שלוש הרגליים, מי שיש לו השגות זה הזמן.

אבי שמחון: אני מוכן לקבל את כל מה שאמרת, פרט לדבר אחד, אני חושב שלא נכון לשים את כל הנטל על המדיניות של העשור האחרון. כי זה היה לך שם. שכאילו כל הבעיה התעוררה בעשור האחרון, אני חושב שזה לא נכון, כי יש לי עם זה בעיה. זה מה שרציתי להגיד.

מנואל טרכטנברג: השאלה כמה אחורה אתה הולך עם הנתונים, אנחנו נשתמש בגרפים וכו' וכו'. אני לא במשחק של ההאשמות.

אבי שמחון: היא במקרה עשתה את זה מ-2000, היתה יכולה לעשות את זה מ-96'.

מנואל טרכטנברג: אבי, מבחינתי אני בראיה שלי א הדברים, אני מתחיל את הניתוח ב-85' כי זו נקודת המפנה של המשק וכו'. ואני בזה מסכים עם התוואי שהיינו פה, מיצינו אותו וכו' וכו'. אל תיקח את הדברים האלה כלשונם, אני דווקא מאלה שרוצה להרחיב ולא לצמצם. אבל זה לא זה. זה לא נוסחה קשה מאד.

אייל גבאי: אני חושב שהרגליים שאתה מדבר עליהן, הן רגליים אפשריות. זה שונה מהמצגת, כי המצגת יש לה טרמינולוגיה וכיווני חשיבה שהם במידה מסוימת בעייתיים ואני אמרתי מה אני חושב על בניית דחלילי מפלצת וזריקת חצים עליהם, זה שונה בין שני הדברים הללו. אני רוצה להגיד משהו על ה-plug number, כי בהנתן היסודות שאתה אמרת, זה חוזר על מה שאמרת על ההתחלה. מי שתוך כדי שיחק באייפון שלו וראה גם מה הלך בכנסת במקביל. ה-plug number שלך הוא בהגדרה, אנחנו צריכים להבין את זה זה בסוף הסטה של סדר העדיפויות והסטה אמיתית ומשמעותית שהיא לא בתוך השרותים החברתיים וזה בא מתקציב הבטחון. עכשיו, יש את השאלה, אתה וקרנית בנקודת זמן מסוימת ידעתם להתייחס לתקציב הבטחון, אני מניח שהיום זה אולי קצת אני ויוג'ין, בסוף בסוף בסוף, האחריות וההבנה של ההסטה מתקציב הבטחון לתקציב אחר, כולנו חפים ממנה. לתת דעה אמיתית משמעותית טובה על הסטה ממס כזה למס אחר – אני לא חושב שיש מומחים יותר ממי שיושב כאן בשולחן. אני לא יודע, ולפעמים כשאני מתעורר עם זעה קרה בלילה, על מה שאני עושה, אני לא יודע להגיד משפט מושכל על מחר להסיט מהגנה

תלת שכבתית או מערכות מגן, כי זה בסוף מה שמדובר ככה על השולחן. לא יורד מתקציב הבטחון מחר בבוקר ב-2012 מהשומן, יורד מהשרירים. אנחנו צריכים לדעת את זה, והשרירים זה פחות סוללה של כיפת ברזל, זה אי פריסה של כל ערכות המגן לאזרחי מדינת ישראל.

בעולם הסיכונים להחליט זה או זה – אני לא יודע. אני לא חושב שיש כאן מישהו שיודע. אולי עכשיו גל יתחיל להכנס לזה. בעולם האחריות על דבר כזה, וזה מה שאמרו בכנסת, בסוף יושבת כאן חבורה שהיא לא תהיה אחראית, כלומר, אם מחר לא יהיה ערכת מגן לכל אחד, וייפול טיל כימי בתל אביב, אז ירימו טלפון לראש הממשלה, לא אלינו. אז בעניין הזה יש לנו בעיה אם לקחת אחריות על plug number ואני האחרון שלא חושב שצריך לקצץ בתקציב הבטחון גם בשנה הבאה. אבל אני לא בטוח שאנחנו צריכים לטפל בזה.

רפי מלניק: הוועדה הזאת לא תחליט על הנתח מהבטחון.

אייל גבאי: אבל זה plug number המשמעותי שיש לנו בהנתן הפרמטר הזה.

רפי מלניק: לא בקטע של המיסוי.

מנואל טרכטנברג: אייל, הנקודה שלך בהחלט נקודה חשובה ביותר. אבל אני רוצה להגיד את הדבר הבא. אנחנו בראיה שלי, אנחנו יכולים לבוא ולהציג תוכנית כשלתוכנית יש תג מחיר, פעם בצד המסים שאין בעיה כפי שאתה אומר, ופעם בצד התקציבי באוצר. ויש אמירה שאומרת, אנחנו לא פורצים את הצד הפיסקאלי. הממשלה צריכה לקבל החלטה, אנחנו לא יכולים לקבל החלטה, אנחנו יכולים להביע את דעותינו בעניין הזה, זו לא תהיה דעה של וועדה, כי כמו שאתה אמרת, אני לא יכול

להגיד כהמלצה של וועדה מקצועית כלכלית שצריך להקטין את הבטחון ב-3 מיליארד שקל. אני יכול להגיד אני חושב, אני יכול להגיד אני כפרט, שהיה בוועדת ההוה – רפי מלניק: מה כבר אפשר לעשות בשלושה ימים, בדיוק ככה, זה מה שקורה.

מנואל טרכטנברג: עכשיו, תבוא הממשלה ותגיד: הממשלה לא יכולה לקחת סיכונים כאלה ולכן, התוכנית שתבוצע מהמלצות לא תהיה מלוא התוכנית אלא 4% מזה, זה בסדר גמור, אין לי שום בעיה עם זה. אני לא מוכן, וזו החלטה, אני לא מוכן להגיד, אתם יודעים מה? בסדר, נעשה רק הסטות חצי, וחצי תוספת לתקציב בצד ההוצאות. הוועדה יכולה להחליט אחרת, אני לא שם. אבל זה נושא רציני. בסדר, זה לגיטימי. אתה יודע מה? זה כבד עד כדי כך שאולי היום אנחנו לא צריכים לקחת החלטה על זה משלוש הרגליים, ותחשבו על הנקודה הזאת. האם הוועדה יכולה להציג A plan ו B אני חושב שדעתי האישית שברגע שאמרת plan a עם escape מסוים, גמרת את הסיפור. גמרת את הסיפור. כלומר, הכל יהיה plan b פלוס. זה פלוס. ופה ברחת לך המדיניות הפיסקאלית.

לכן מבחינתי מה שצריך לעשות זה להציג תוכנית שמבוססת על איזשהו plug number לא הבטחון, אתה יודע, כמה אתה רוצה להסיט בתוך התקציב. יש שם רשימה לפי priorities מבחינת הצעדים עם תג מחיר, הממשלה תביא את עצמה לעשות את הכל, חלק what ever עד כאן.

רפי מלניק: אני סה"כ את שלוש הרגליים שציינת מקובלות עלי. אבל אני רוצה פה להבהיר משהו שהוא מאד חשוב לי, שייאמר בשולחן הזה. אתה שמת את הפוקוס על המסגרות הפיסקאליות על

2012. כיוון שאנחנו הולכים להציג מתווה של חמש שנים, אני אומר יש לי בעיה עם הכללים הפיסקליים בהמשך. זאת בעיה מקצועית. בתור כלכלן אני אומר את זה, שיש לו לא פחות אחריות על היציבות המקרו כלכלית של מדינת ישראל. עכשיו, הפתרונות שאנחנו נוכל להציע, הן פונקציה של החשיבה הזאת. לא נפתח פה דיון, משום שאתה שמת את הפוקוס על שנה מסוימת ויש פה שיקולים מעשיים פרקטיים טקטיים כאלה או אחרים. אני מדבר על מתווה, ואני הדגשתי את העניין שיש צורך לשנות את האסטרטגיה המקרו כלכלית של ישראל. אם אנחנו ממשיכים עם המתווה, אין שינוי באסטרטגיה. יכולים להיות שינויים בסדרי העדיפויות, אבל בגדול אנחנו באותה אסטרטגיה.

אני חושב שבחומש הבא, האסטרטגיה הזאת צריכה להשתנות ויש לי הרבה מה להגיד בנושא הזה.

מנואל טרכטנברג: תראה, אני מודע לדבר הזה. אין לנו את הלוקסוס, אמרתי את זה היום בבוקר, לעבוד בטור, אלא במקביל. כרגע הדבר המרכזי שעומד על הפרק זה לכנס את עצמנו לאיזושהי תוכנית לא מכסימום תוכנית, אלא מינימום שעושה ניקוד חדש על 2012, חזק מאד, ושתוסכם בינינו. זה נכון שברגע שאנחנו מדברים על תוכנית של חומש, אז יא לא יכולה להיות לא קונסיסטנטית. זה נכון מאד. אבל אני אומר אנחנו לא יכולים כאן לנהל, תנו לי להגיד משהו, זה לא טריוויאלי מה שקורה בפורום הזה. תסתכל מי יושב פה. תחשוב האם הוועדה הזאת היתה יכולה בכלל לקיים דיון כמו שקיימנו היום ולפני שבוע, לפני שנתיים או לפני ארבע שנים. והמבין יבין. אז one thing at the time אז אתה יודע, גם ברגע שנרגיש comfort פה, נוכל

לחשוב גם אחרת, גם אני, גם אתה, גם כל אחד אחר. בסדר?
אז אתה יודע, אורך רוח בעניין הזה.
גל הרשקוביץ: שלושה דברים. קודם כל אני מסכים עם שלוש הרגליים
שהצגת. אני חושב שזה נכון, וצריך ללכת לפי זה. כמו שאי
האמירה לגבי תקציב הבטחון, אני חושב שאנחנו עושים פה
איזשהו ערבוב בין שני דברים. אחד הוא שאנחנו רגע במסגרת,
בגלל המחאה וכיו"ב, של מה שנקרא תחת הקיצוץ בתקציב
הבטחון. ופעם שניה, אני חושב שאיפה שהוא, הנקודה, לפני
שמדברים על קיצוצים וכיו"ב וזה עניין עובדתי בהיבט הזה,
אני חושב שצריך להתייחס כבסיס לדו"ח ברודט שלמעשה
הממשלה שהיא אחראית קיבלה אותו הוא קבע בבירור את
תקציב משרד הבטחון לעשר השנים הבאות, בהנתן שאין
מלחמה, ועד כמה שידוע לי כרגע, אין מלחמה, או לחילופין
מהצד השני, שאין משבר כלכלי חריג, בוא נגיד שאנחנו כרגע
נמצאים שם, בואו קודם כל נבדוק בהקשר הזה, איפה אנחנו
נמצאים. ודרך אגב, ללא כל קשר, אני אומר שוב, ללא כל
קשר,

אייל גבאי: ואם הממשלה תבוא ותגיד לך אין ברודט,

גל הרשקוביץ: בבקשה, מאה אחוז,

מיכל עבאדי: שתגיד את זה.

גל הרשקוביץ: תגיד את זה, אבל אל תגיד קיצוץ בבטחון. כי קיצוץ בבטחון
זה משהו אחר.

אייל גבאי: ומה עם so many words באתר בהחלטות פרטניות בעניין
תקציב הבטחון ואני יכול להראות לכם פרוטוקולים מישיבת
ממשלה שהיא גם אמרה את זה.

גל הרשקוביץ: אייל, אני אתך. זה פעם אחת. עכשיו אני רוצה להיות חד בקטע הזה.

רפי מלניק: אפשר לתרגם את מה שאתה אומר שאתה צריך לקצץ את החריגה מברודט? וזה נותן לך איזשהו נתח ל-2012?

גל הרשקוביץ: בכל מקרה מגיעים לנקודה הזאת. עכשיו אני רוצה להגיד משהו חד וברור. אנחנו מדברים פה למעשה, אנחנו מסתכלים כרגע על 2012. אנחנו לא ב-2012 אנחנו לא ב-2013 ולא ב-14, וכשנבנה את תקציב 2013 זה יהיה בעוד פחות משנה, לא יודע מה יהיה בעוד שנה. אף אחד לא יודע מה יהיה בהכנסות, עוד משבר, כן משבר וכו', ולכן אני מצטרף לנקודה שאמר מנו, אנחנו נסתכל בצד ההוצאה כוועדה, מה אפשר לעשות כסדרי עדיפויות ושינויים ואני מצטרף למה שאתה אמרת אייל, בסופו של יום, מי שאחראי הוא זה שיקבע, בסופו של דבר, האם צריך לצאת בעדיפות כזו או אחרת, רק הוא בהקשר הזה, לא אף אחד חיצוני כי הוא נושא באחריות. וגם אותו דבר בצד ההכנסה. אני חושב שבהקשר הזה, צריך לכוון בדיוק למה שהצגת בשלוש הרגליים וככה אנחנו צריכים לפעול ולא למצוא את עצמנו במקומות שאנחנו לא צריכים להיות שם.

קרנית פלוג: בכל זאת עוד מילה. אני רוצה להצטרף לדברים של רפי. אני חושבת שבאיזשהו שלב, זה אולי לא עכשיו, צריך יהיה להבטיח שהחבילה הכוללת היא עקבית והיא עקבית עם מה שאנחנו מגדירים כאחריות פיסקאלית. אני חושבת שאי אפשר יהיה לברוח מזה, אני חושבת שזו גם אחריות שלנו בעניין הזה, בסופו של דבר לסדר את המספרים. אפשר לחיות עם הרגליים האלה בשלב זה, אבל הדברים אלה יצטרכו להתחבר בהמשך. וזה חשוב לי.

יורם גבאי: אבל אנחנו גם לא נממן דרך המיסוי את מה שחסר במתווה בהקטנת גרעון.

גל הרשקוביץ: שאנחנו עוד לא יודעים. אנחנו חושבים.

יורם גבאי: אני מדגיש את זה, כאן זו שאלה מתודולוגית, כמו שאני אומר שאני לא לוקח את ה-11 מיליארד של הירידה, צריך להיות ברור לנו, שאנחנו –

מנואל טרכטנברג: ב-2012 זה לא עולה לנו. ואז זה שייך לדיון העתידי, ואני אומר, לא נתעלם מהשאלה הזאת, אבל תן לנו להכנס לפי הסדר. לי התגובות אני מסכם שאנחנו מסכימים, יש הסכמה כאן על שלוש הרגליים. עם ההסתייגויות שנאמרו. הכל נרשם, ועל כן זו החלטה של הוועדה, אולי החלטה ראשונה, שאנחנו בהמשך העבודה של הצוותים כפי שגם היום המצגת הצביעה על הצעדים הצפויים במבנה הפרק של כל וועדה וכו', ההנחיה של הוועדה היא להסתמך על שלוש הרגליים האלה. זו החלטה משמעותית.

להמשך העבודה, אני מבקש מיובל להגיד כמה מילים, ואנא שימו לב.

עדכון ראשי הצוותים

יובל אלגרבל: אני בעיקר הולך לצד האופרטיבי, כי כל מי שיושב בוועדה יום יומיים, שאלת נתיב ההתכנסות של זה למשהו מוגדר בסוף, זו שאלה מעניינת. הייתי אומר גם מאתגרת. אני רוצה רגע לסמן, זה מיפוי ראשוני, אבל אני בעיקר רוצה את הגיבוי שלכם כראשי צוותים וחברי ועדה למתווה הזו, שהוא האתגר המרכזי לשלושת הימים הקרובים לראייתי. אחד, אנחנו צריכים מהר מאד לבנות איזשהו פורמט כתיבה וחלוקת

עבודה, מי כותב מה על מה. את כל זה גם לתרגם בסוף לאותם מדדים שהם יהיו צריכים להיות מוסכמים בסוף, ככאלה שמופיעים ועליהם אנחנו עומדים כמבטאים את אותה השקפה וגם אחרי זה הם מדדים שייתנו את התרגום להשקפה גם באותם כלים פרטניים שיסוכמו.

אחרי זה צריך להיות ברמת כל ראשי הצוותים וכאן אני אומר, אני לא נכנס במקום עבודת ראשי הצוותי, אלא כדי שיהיה סנכרון בעבודת הצוותים, בסוף צריכות להיות מתודולוגיות ניתוח ובחינה בכל אחד מהצוותים, בנייר קצר שאומר את זה, שמדבר אחד עם השני וגם עם התפישה הכללית שתהיה. בימים הקרובים נצטרך לסכם את הסוגיות המרכזיות שינותחו בכל צוות, יש סוגיות ברמת המדיניות ואחרי זה יש את הכלים. כמו שראינו במבנה, סיכום ש הסוגיות והוועדה צריכה לדעת בגדול איזה מפת סוגיות מנותחות ואיזה מפת סוגיות היא בגדר nice to hear וסוגיות לוועדות הבאות. בסוף צריך להיות מגרש סגור של סוגיות וזה הדבר לשבוע הקרוב, לימים הקרובים. ובסוף מגרש הכלים. בינתיים אנחנו עדיין מבודרים במגרש הכלים האפשריים והאתגר לכנס את זה למגרש כלים שאומרים זה המסה הקריטית של הכלים שאומרת שעשינו משהו בעולם של הפחתת יוקר המחיה תחרותיות או בעולם של נשיאה בנטל, מהם הכלים שהם המרכזיים. יהיו עוד הרבה פריפריאליים, אבל בסוף צריך להתכנס לאותם כלים.

את המגדר הזה נצטרך לעשות במשולב עם מנו וראשי הצוותים, אתנו ועם הרכזים. אז פתיחות לעניין הזה. בסוף זה יתכנס לשני מוצרים שאתם תראו. אחד לו"ז מלמעלה, שראובן גם מנהל אותו, אבל צריך לתרגם את זה איך זה נכנס בתוך

החודש ואיך זה נכנס בדיוני הצוותים הבאים ומתי כל ראש צוות אמור להציג מה במפורט על בסיס הדבר הזה, ושתיים, לפורמטים מסוכמים של ראשי פרקים לכל אחד מראשי הצוותים מתודולוגיית הניתוח, אילו נתונים ילובנו, וכאן אני מבקש, היות ולא ראיתי כזאת וועדה, שהיא רב זרועית, רב הרכבית, רב ממדית – תמנון, לא רק מייצרים שיח חדש ומשנים שיטה, גם שיטת עבודה חדשה, יכול להיות מודל לעתיד, אני חושב שזה צריך לבוא משני הכיוונים: ז"א שכל ראש צוות ורכז ייקח את מה שנאמר היום וישים את המגרש הראשון כמו שהוא רואה אותו, אני אשלח בלילה איזשהו מייל שמסנכרן איזשהו פרמטר או איזה כיוונים. אחרי זה אנחנו נתחיל לעשות פינג-פונג-plug numbers ונג על הדבר הזה. לא לחכות לישיבה שמגדירה פורמט להציע פורמט. אנחנו נבוא עם פורמט אחר ונראה איך זה מסנכרן לא לחכות שאני אבוא הנה פה היטלים כמו ששמעתי, בסדר כזה, אלא לשים את זה בצורה מסודרת. בסוף זה יתנגש. אז תודה.

מנואל טרכטנברג: חברים, תודה רבה לכם ביום שלישי הבא ממשיכים.